

Τα Ποιητικά

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΙΗΣΗΣ · ΤΕΥΧΟΣ 8 · ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2012 · ISSN: 1792-8877 · ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: €5,00 · ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ: €20,00

Αφιέρωμα
στον Αλέξανδρο Μάτσα (1910-1969)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΤΣΑΣ ΕΝΑΣ ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΑΣ ΤΟΥ '30

—Κώστας Γ. Παπαγεωργίου—

Ο Αλέξανδρος Μάτσας (1910-1969) γεννήθηκε και πέθανε στην Αθήνα. Σπούδασε Νομικά και Πολιτικές Επιστήμες στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και συμπλήρωσε τις σπουδές του στο Christ Church της Οξφόρδης. Ακολούθησε το διπλωματικό στάδιο: διετέλεσε Α΄ Γραμματέας Πρεσβείας στο Παρίσι (1947), επιτετραμμένος στη Χάγη (1949), Σύμβουλος Πρεσβείας στη Ρώμη (1957), Διευθυντής Α΄ Πολιτικής Διεύθυνσης Υπουργείου Εξωτερικών (1957) και το 1958 προήχθη σε Πληρεξούσιο Υπουργό Β΄. Ως Πρέσβυς υπηρέτησε στην Αγκυρα (1959-1962) και στην Ουάσιγκτον (1962-1967), όπου και τερμάτισε τη διπλωματική του καριέρα.

Ο Αλέξανδρος Μάτσας στο σπίτι της Κάντζας (1954).

παραιτούμενος αμέσως μετά την επιβολή της δικτατορίας το 1967. Στα Γράμματα εμφανίστηκε στην ηλικία των δεκαπέντε χρόνων, με τη γραμμένη στα γαλλικά ποιητική συλλογή *Le vieux jardin* (1925), προλογισμένη από τον Κωστή Παλαμά. Ακολούθησαν οι συλλογές: *Ποιήματα* (1934), *Ποιήματα* (1946) και *Ποιήματα. Εκλογή* (1964). Επίσης έγραψε τα θεατρικά έργα *Κλυταιμνήστρα* (1945), *Κροίσος* (1953) –που παίχτηκαν στη σκηνή του Εθνικού Θεάτρου το 1956 και το 1963 αντιστοίχως– και *Ιοκάστη* (1952).

Δεν θα ήταν άστοχο αν έλεγε κανείς ότι μερικά από τα όσα επισήμανε ο Παλαμάς για κάποιες πρώιμες επιδράσεις από γάλλους ποιητές (Verlaine, Héredia, Moréas κ.ά.) και για κάποιους στίχους του δεκαπεντάχρονου εκκολαπτόμενου ποιητή, λέγοντας ότι «μοσχοβολούν από τον αέρα ενός περιβολιού», «μας ξαναφέρνουν σάμπως διωλισμένους τους ρυθμούς κλασικών εικόνων και κομφοτεχνημάτων» ή ανακαλούν «εράσματα φαντάσματα του φυσικού και του ιστορικού κόσμου», είναι στοιχεία που χαρακτηρίζουν και τη μετέπειτα ποίηση του Αλέξανδρου Μάτσα. Στοιχεία που, αργότερα, αναπτυγμένα και καλλιεργημένα κατά τις επιτα-

γές της πνευματικής και της ψυχικής ιδιοσυστασίας του, της παιδείας του και των ιδιαίτερων συνθηκών του βίου του, έμελλε να συγκροτήσουν και να διαμορφώσουν τον εκλεκτικισμό, τον αισθητισμό και τη λεπταίσθητη λυρική του διάθεση. Θα τα συναντήσουμε στα δεκατέσσερα, όλα κι όλα, ποιήματα που συνθέτουν τη λιγοςέλιδη ποιητική συλλογή του *Ποιήματα* (1934), στα περισσότερα από τα οποία φωτίζονται και συγκεκριμενοποιούνται οι ποιητικές και οι ευρύτερα νοούμενες πνευματικές του καταβολές.

Στους γάλλους δασκάλους του έρχεται τώρα να προστεθεί και να καταλάβει σημαίνουσα θέση ο Καβάφης: η φωνή

του ακούγεται συχνά ευδιάκριτη, διανθισμένη, ωστόσο, από έναν ισχυρό απόηχο λυρικών φωνών της κλασικής αλλά και της ύστερης αρχαιότητας: του Πίνδαρου, του Θεόκριτου, του Μελέαγρου καθώς και άλλων επιγραμματικών, στους οποίους είναι προφανές ότι ο Αλέξανδρος Μάτσας εντόπισε, από πολύ νωρίς, στοιχεία απολύτως ανταποκρινόμενα στην ιδιοσυγκρασιακή του ιδιαιτερότητα και στο, σύμφωνα με τις επιταγές αυτής ακριβώς της ιδιαιτερότητας, διαμορφωμένο και πρώιμα εκδηλωμένο αισθητικό και ποιητικό του ιδεώδες. Ένα ιδεώδες νεοκλασικιστικό, άμεσα κι έμμεσα θρεμμένο από τον αγνό κλασικισμό και το κλίμα της παρακμής της ελληνιστικής εποχής, παρεμφερές, με άλλα λόγια, με το ιδεώδες του Καβάφη: πράγμα πολύ φυσικό, αφού είναι φανερό ότι ο νέος ποιητής διακατέχεται από την ενδιάθετη –και ενδεχομένως όχι απολύτως συνειδητοποιημένη ακόμα– ανάγκη να συνδυάσει τον αρχαίο με τον νεοελληνικό ποιητικό λόγο.

Η παρουσία του Καβάφη περιορίζεται αισθητά στα *Ποιήματα* του 1946: παραμένει, ωστόσο, το ίδιο ενεργή και περισσότερο αφομοιωμένη η επίδραση των αρχαίων λυρικών, το δραματικό βιά-

ρος της φωνής των οποίων βρίσκει τώρα προσφορότερο έδαφος και το απαραίτητο συγκινησιακό υπέδαφος καλλιέργειας. Συμβάλλει σ' αυτό η υπέρογκα τραυματική κατοχική εμπειρία του ποιητή που, σε συνδυασμό με την ταυτόχρονη, σχεδόν, ωρίμανση των εκφραστικών του τρόπων, καθώς και με την καλλιέργεια μιας ιδιότυπης ιστορικής αίσθησης και αντίληψης, τον βοήθησε να εκφράσει την οδύνη του για το πρόσφατο παρελθόν -και το παρόν- επικαλούμενος στοιχεία της αρχαίας τραγωδίας. Η οξύτατη ιστορική αίσθηση του Αλέξανδρου Μάτσα γίνεται περισσότερο ευδιάκριτη στα ποιήματα που απαρτίζουν την τρίτη και τελευταία συλλογή του (Ποιήματα. Εκλογή, 1964), όπου, κάτω από τον προστατευτικό και διδακτικό ίσκιό του Καβάφη, με λόγο ευλύγιστο, παρά την αυστηρή λιτότητά του, αναδύονται εύκαρπες μνήμες συστηματικών αναγνώσεων λυρικών ποιητών της αρχαιότητας. Μνήμες που, συχνά, δρουν σαν «ειρωνικές προεκβολές» στο σήμερα, συμβάλλοντας στη διεύρυνση του πεδίου των εμπνεύσεων προς τον εφιαλτικό κόσμο της σύγχρονης ζωής.

Ε Ν Ο Τ Η Τ Ε Σ

ΚΡΙΤΙΚΕΣ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

ΝΕΚΡΗ ΖΩΝΗ

ΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

ΔΕΙΓΜΑ ΓΡΑΦΗΣ

EDITORIAL

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΕΥΧΟΣ 8
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2012
ISSN: 1792-8877
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: €5,00
ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ: €20,00
ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΓΙΑ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΙΔΡΥΜΑΤΑ: €30,00
ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: €30,00

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Κώστας Γ. Παπαγεωργίου
Τιτικά Δημητρούλια

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Αλέξης Ζήρας
Ελισάβετ Κοτζιά
Βαγγέλης Χατζηβασιλείου

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Πέτρος Τσαλπατούρος

www.poetrygovostis.wordpress.com

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

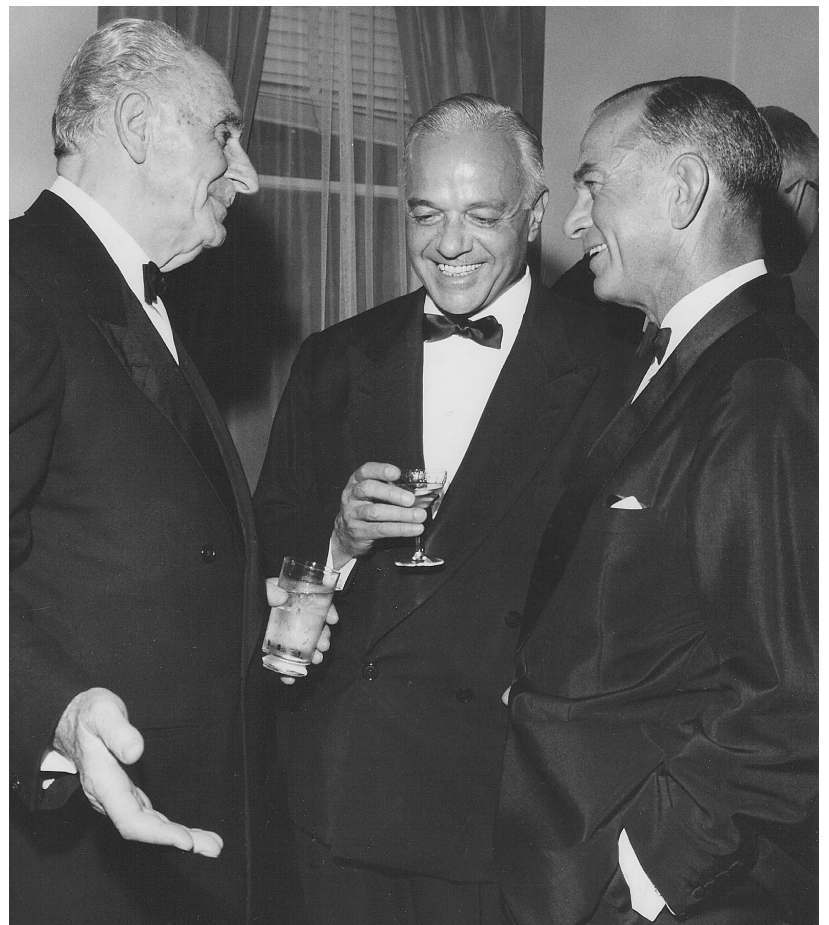
www.govostis.gr

Τα κείμενα προς δημοσίευση στέλνονται σε ψηφιακή μορφή στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
gpkostas@gmail.com

Ποιητής της γενιάς του '30, ο Αλέξανδρος Μάτσα, αλλά μόνο με βάση τα ληξιαρχικά, τα ηλικιακά δεδομένα· κατά τ' άλλα παρέμεινε ανένταχτος, μην υπακούοντας παρά μόνο στις επιταγές ενός ιδιότυπου και απολύτως προσωπικού λυρισμού, διαμορφωμένου κάτω από τις ευεργετικές επιρροές των υψηλών διδαγμάτων του Καβάφη και των αρχαίων λυρικών. Επιφυλακτικός –εξ αιτίας της παιδείας του αλλά και από ένστικτο– μπροστά στο ενδεχόμενο μιας παρορμητικής νεανικής ένταξης σε κάθε μορφής ομαδική δραστηριότητα, χωρίς να πάψει να είναι θιασώτης του ευρωπαϊκού και του γηγενούς νεωτερισμού (όπως αυτός εκδηλώθηκε τη δεκαετία 1930-40), καθοδηγούμενος από την ενδιάθετη ροπή του προς το αισθησιακό και το «ωραίο», ανένταχτος στις κυρίαρχες ομάδες και σχολές της εποχής, παρέμεινε πάντα ένας εκλεκτικός και συνεπής αισθητικός. Ένας αισθητικός δέσμιος, ηδύπαθα υποταγμένος και συνάμα ταγμένος στο αρραγές ποιητικό ιδεώδες του, το συνυφασμένο από μύχιους πόθους και πάθη, από μια «αρχαιοπρεπή και βαθύτατα λυρική σοφία» και από τις τραυματικές εμπειρίες του σύγχρονου κόσμου, του βυθισμένου στο έλος ενός εφιάλτη. Γι' αυτό και είχε το σθένος να κρατηθεί σε απόσταση από τα κυρίαρχα ποιητικά –κατ' επέκτασιν και γλωσσικά– πρότυπα της γενιάς του, καλλιεργώντας ένα απολύτως προσωπικό γλωσσικό ιδίωμα που, όσο κι αν παρέπεμπε, συχνά, στο αντίστοιχο καβαφικό, ποτέ δεν ταυτίστηκε μαζί του· η επιμιξία δημοτικής και καθαρεύουσας, στην περίπτωση του Αλέξανδρου Μάτσα, εμπλουτίζεται με τόλμη και, κάποτε, ρηξικέλευθα, με τύπους της αρχαίας, προκειμένου να δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις διοχέτευσης της λεπταίσθητης συγκίνησης που, κατά τη διάρκεια της ποιητικής διαδικασίας, τον δονεί πνευματικά.

Εκκεντρικός, ωραιολάτρης, γλωσσικά αιρετικός, αισθητιστής, με εκδηλωνόμενες ή εντέχνως καλυπτόμενες –απορρέουσες από τον αισθητισμό του– ναρκισσιστικές τάσεις, ο Αλέξανδρος Μάτσα δεν περιορίζεται, όπως εύλογα θα περίμενε κανείς, σε έναν αυτοαναλωνόμενο εγωκεντρισμό ή σε έναν άσκοπο και ποιητικά αναποτελεσματικό λυρισμό. Ο λυρικός του πυρήνας όσο και η προσωπική του ανησυχία διαστέλλονται όσο χρειάζεται, προκειμένου να επεκταθούν και σε πεδία όπου διακυβεύεται η μοίρα του σύγχρονου ανθρώπου, γεγονός που προσδίδει στον, απαλλαγμένο από νόθες συγκινήσεις και ανούσιες συναισθηματολογίες, λόγο του, αντικει-

Με τον Γεώργιο Παπανδρέου στην Ουάσινγκτον.

▲ Με τον Ζυλ Ντασέν και τη Μελίνα Μερκούρη.

Με τον Τζων Κένεντι στο Οβάλ Γραφείο του Λευκού Οίκου.

μενικές διαστάσεις και προοπτικές (Ανδρέας Καραντώνης). Κι αυτό είναι κάτι που συντελείται με τρόπο απολύτως φυσικό και αβίαστο, υπό την καθοδήγηση μιας επίσης φυσικά και αβίαστα κατακτημένης λυρικής σοφίας, και μιας νηφάλιας αγωνίας που του επιτρέπει –αν δεν του επιβάλλει, κιόλας– να δει, μέσα από το πάντα ελεγχόμενο προσωπικό του δράμα και το δράμα της εποχής του.

Η νηφαλιότητα και ο αυτοέλεγχος, ακόμα και σε στιγμές συνειδησιακής ή συγκινησιακής-συναισθηματικής έντασης, μόνιμα χαρακτηριστικά του τρόπου με τον οποίο ο Μάτσας ανταποκρίνεται ποιητικά στα δικά του και στα αλλότρια οράματα και πάθη, δεν επιτρέπουν στη μονίμως εν εγρηγόρει φαντασία του να είναι ασύδοτη. Παρά τον σημαίνοντα ρόλο της, την κρατούν υποταγμένη στις επιταγές της εκάστοτε ποιητικής πρόθεσης, ούτως ώστε ο ποιητής να προφυλάσσεται κι εν πάση περιπτώσει να είναι επιφυλακτικός μπροστά στη εκμαυλιστική γοητεία του ενστίχτου και των οραμάτων του, προκειμένου να επιτευχθεί, στο δυνατόν υψηλότερο επίπεδο, η συνταύτιση της έμπνευσής του και του ποιητικού του ιδεώδους. Ακόμα και όταν ο αισθητισμός και η φαντασία τον οδηγούν στην επικράτεια του ονείρου· ακόμα και τότε δεν απομακρύνεται εντελώς από την πραγματικότητα. Απλώς μπορεί και αναπολεί –κάποτε και ψαύει με νοσταλγία αλλά και με άκρα διακριτικότητα– τις ιδανικές ή εξιδανικευμένες μορφές των μύχιων επιθυμιών του «έξω από τον καιρό και τα θνητά»· έξω από τον χρόνο και την παντού καιροφυλακτούσα φθορά.

Η μνήμη λειτουργεί σαν ένα καλά φυλαγμένο, προστατευμένο από τα μάτια των αδιάκριτων και των αδαών, θησαυροφυλάκιο κοινόχρηστων αλλά και μύχιων πόθων και επιθυμιών του παρελθόντος, ενώ και οι παρόντες ανάγονται, εντέχνως, στα περασμένα, περιβαλλόμενοι με τη σαγήνη των αντικειμένων της ενθύμησης. Η ποίηση, εξάλλου, είναι η μυστική κιβωτός, στα φωτισμένα ή στα βυθισμένα στο ημίφως του ονείρου δώματα της οποίας διαφυλάσσονται στιγμές-εκδοχές της θνητότητας, πλην όμως μιας θνητότητας καλυμμένης με τον απατηλό πέπλο της δια της ομορφιάς κατακτημένης πρόσκαιρης αθανασίας· ίσως γιατί η αίσθηση της ομορφιάς, του ωραίου, η τυφλή εμπιστοσύνη στις θαυματουργές ιδιότητές του, συμβάλλει στην ανύψωση της τυχαιότητας στα δυσπρόσιτα ύψη της αθανασίας. Το σωματικό κάλλος, στην προκειμένη περίπτωση, ακόμα και στις υλικές εκδοχές του, προβάλλεται, εξυψώνεται και υμνείται κατ' ισομορίαν με το αφανέρωτο κι ωστόσο με βεβαιότητα εικαζόμενο πνευματικό αντίστοιχό του. Γιατί το κάλλος, όπου κι αν εντοπίζεται, σε σώματα ή σε πράγματα, αποτελεί τη μόνη προϋπόθεση να σταματήσει, έστω προσώρας, η αμείλικτη πορεία της φθοράς, να κατευναστεί η σκέψη, στους κόλπους της οποίας αναθερμαίνεται αενάως ο φόβος για το παντού και πάντα επικείμενο αναπόφευκτο. Αφού η φθορά είναι «σκουλήκι στον πάλλαμπρο καρπό» της ομορφιάς και της ζωής.

Οι ώρες που συνυφαίνονται και συντελούνται τα ποιητικά οράματα και οι οπτασίες του ιδανικού ωραίου, στην ποίηση του Αλέξανδρου Μάτσα, είναι οι ώρες της νύχτας και του μεσημεριού· τότε, δηλαδή, που ο ίσκιος κρύβεται ή κυριαρχεί με το βάρος του μετάλλου. Η νύχτα, η πολλά –και διαφορούμενα– υποσχόμενη και η σύντομη εκείνη στιγμή του μεσημεριού που τα πράγματα χωνεύουν τον ίσκιο τους, παραδομένα στη ανήλεη τρυφερότητα του ήλιου. Νύχτα και μεσημέρι· αυτές είναι για τον ποιητή οι στιγμές κατά τις οποίες εξυφαίνονται σκέψεις, αισθήματα και φαντασίες, γεννιούνται οράματα κι επιθυμίες που μπορεί να πραγματοποιηθούν σαν μέσα στην αχλή ενός συνειδητά σκηνογραφημένου ονείρου. Ιδίως κάτω από το εκτυφλωτικό φως ενός καλοκαιριάτικου μεσημεριού – κι ακόμα καλύτερα σε ένα «άνδρo οπτικό θαύμα», σε ένα ελληνικό νησί. Εκεί και τότε είναι που θα έλεγε κανείς ότι μοιάζει να προσδοκά και να επιζητεί, με νηφαλιότητα, χωρίς υπερβολές και περιττές χειρονομίες, την πραγματοποίηση της τελετής καθαρμού του αληθινού του προσώπου και τη συντριβή των, από τις συνθήκες της ζωής, επιβαλλόμενων προσωπειών – αυτών που επιβάλλουν οι κοινωνικές επιταγές, συναλλαγές και υποχρεώσεις. Τότε μόνο αισθάνεται ότι μπορεί «να ξεφύγει / για λίγη ώρα, της ζωής και του θανάτου, / τ' άσπονδο ζύγι». Ή, όπως λέει κάπου αλλού: «Η λαύρα του μεσημεριού, συστατικό της μαγγανείας. Για να διωλισθεί / το φίλτρο της συγγνώμης πραγμάτων και σκιών».

Στο σκοτάδι της νύχτας, εξάλλου, και στο αμείλικτο, εκτυφλωτικό φως του μεσημεριού, βιώνει εντονότερα και το οδυνηρό δράμα της ηλικίας και το συνακόλουθο δράμα της επελευθέρωσης αλλά και της επερχόμενης, με απόλυτη βεβαιότητα, φθοράς, έτσι καθώς αισθάνεται στη «μεσήλικη σάρκα θαμμένος» και, προπαντός, αισθάνεται να επιτείνεται το βάρος μιας ανεξιχνίαστης ενοχής που, σχεδόν μονίμως, τον κατατρέπει: Η ενοχή του ασώτου· μια ενοχή που από τα παιδικά του χρόνια ακόμα τον οδηγεί σε αλλεπάλληλες αποχωρήσεις, αποχωρισμούς κι επιστροφές. Μια ενοχή, θα πρόσθετα, άρρηκτα συνυφασμένη με την αναπτυγμένη στο έπακρο μνημοτεχνική, προκειμένου να ανασύρονται ακατάπαυστα, από τα βάθη της μνήμης, πρόσωπα, πράγματα και καταστάσεις· την οποία, σημειωτέον, έχει εξυψωμένη στο επίπεδο μιας προσωπικής θεότητας, συμβολισμένης με ποικίλους τρόπους και ποικιλότροπα ιριδισμένη από σταθερές και εναλλασσόμενες σκέψεις, συγκινήσεις και συναισθήματα. Μια μνήμη, τέλος, στις αφύλαχτες διαβάσεις της οποίας διασταυρώνονται διαρκώς πραγματοποιημένες και απραγματοποίητες επιθυμίες και ενοχές για όλα εκείνα τα πρόσωπα που κάποτε υποδύθηκε και αναίτια εγκατέλειψε· για όλους εκείνους τους απαρνημένους, τους προδομένους εαυτούς, που τώρα προσφέρονται οικειοθελώς και τον βοηθούν για να πλάσει το ποίημα.

ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΙ ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΠΑΡΟΝΤΑ ΣΥΝΑΔΕΛΦΟ

—Γιώργος Βέης—

1

Ας διαβάσουμε το «Όναρ» του Αλέξανδρου Μάτσα, έχοντας αποκλείσει εκ των προτέρων την όποια κακοφωνία της εποχής μας:

«Το ξανθό σου κεφάλι, καθώς η λήθη το / διαφύλαξε _ καθώς το βλέπω τώρα / την νύκτα, στων ονείρων το βυθό. / Τα μάτια λέγουν όσα δεν είχε πει το στόμα, / λόγια λεπτά, και που μαραίνονται σαν κρίνοι / υπνόβιοι, μόλις στο φως εξέλθουν. / (Ούτω, γράμμα νεκρόν γίνεται σαν ξυπνήσεις / η γλώσσα των ονείρων _ και λεξικά δεν έχει / μήτε μνημεία). / Το περιβάλλουν τα φυτά του ύπνου, και σκιές / αλλόφυλες, κι αρχιτεκτονική / που σε γεωμετρικές ξένες υπακούει. / Μακράν απ' την αλλοίωση και τη φθορά / μες στες βαθιές μορφές και μες στ' απλά νοήματα / άρχει στον έναστρο βυθό του ύπνου». Το μέταλλο των λέξεων, το οικείο υλικό, αυτά τα γνώριμα σκιρτήματα, αφού «είναι παιδιά πολλών ανθρώπων τα λόγια μας», όπως θα υποδείκνυε εν προκειμένω ο Γιώργος Σεφέρης, τα χρόνια που συμπυκνώνονται σε τύπους της καθαρεύουσας, σε μορφώματα των απέθαντων εν τέλει αρχαίων ελληνικών κι όλο εκείνο το καταπίστευμα σε περίληψη του Κάλου σε τόσο λίγους στίχους: το ποίημα δείχνει εδώ τη μεγάλη κειμενική αφετηρία από την οποία ξεκίνησε και ο Αλέξανδρος Μάτσας. Έμεινε στα ολίγα στη συνέχεια, διότι προφανώς δεν ήθελε να εκφυλίσει, να αδικήσει τα όσα του εμπιστεύτηκε η φύση της ποιήσεως. Γι' αυτό και θα τιμάται πάντα στις συνειδήσεις όσων θέλουν να γνωρίζουν όλες τις πτυχές της γενιάς του '30.

2

Όταν κυκλοφόρησαν τα *Νηπενθή*, το 1921, ο Αλέξανδρος Μάτσας ήταν δέκα ετών. Θα τα διάβασε ασφαλώς λίγα χρόνια μετά. Έγραφε άλλωστε ποιήματα από πολύ μικρός. Θεωρώ ότι και στους στίχους «Του ύπνου» η επίδραση του Κώστα Καρυωτάκη είναι έκδηλη. Ο αδελφός του θανάτου, ένας αντεραστής ανάμεσα στους άλλους, έχει ήδη πάρει με το μέρος του και τον πρωτάρη των στροφών, που πρόλαβε όμως να μεταφέρει μαζί του το κατάλληλο λεκτικό φορτίο για να τον αποδώσει αδρά. Εξ ου: «Αντεραστής ανάμεσά μας πλάγιασεν / ο ύπνος. Πήρε τα γλαυκά μάτια / και τα 'κλεισε: πήρε το στόμα, / κι έσβησε το μειδίαμα και το φιλί. / Την ξανθή κόμη χτένισαν τα ήσυχα νερά / της Λήθης, που παρέσυρε τ' αγαπημένο σώμα / στον κόσμο των αστέρων και των σκιών. / Φίλτρα σιγής βιάζουν τα σφαλισμένα χείλη, / φωνές υπνόβιες τ' αυτιά, και μες τες φλέβες / ακούω τη βαθιά βοή του ταξιδίου».

3

Η αποτίμηση ήταν θετική. Η κριτική έσπευδε, μεταξύ άλλων, να παραδεχθεί ότι μπορούσε να αρθρωθεί ποιητικός λόγος κάτω

Ο Αλέξανδρος Μάτσας γύρω στα μέσα της δεκαετίας του '30.

από τη μεγάλη σκιά του Ανδρέα Κάλβου ή και του Κ.Π. Καβάφη, χωρίς να παύει να παραμένει σε κάποιο έστω βαθμό προσωποπαγής ή τουλάχιστον θεματικά ενδιαφέρων. Εξ ου και η χαρακτηριστική απόφανση του διορατικού Κλέωνα Παράσχου, όπως κατατίθεται στο περιοδικό «Νέα Εστία» το 1953: «υπάρχει στους στίχους του κ. Μάτσα μια ευφροσύνη, μια γαλήνη, ένα φαιδρό διαυγές φως, που μόνο στους αρχαίους έλληνες λυρικούς και σε μερικούς άγγλους —τον Keats λ.χ.— ελληνοθρεμένους, τα συναντούμε και που φανερώνουν και πλούτο ψυχικό βέβαια, μα προπάντων την επιβολή και την κυριαρχία ενός πνεύματος ισόρροπου, πειθαρχημένου, φιλοσοφημένου επάνω στα άταχτα πάντα και ατίθασα κύματα της ψυχής». Ο Αλέξανδρος Μάτσας ήξερε πώς να υπερασπίζεται, χωρίς τυμπανοκρουσίες ή περιττά αυτοσχόλια επιπολαιότητας, από αυτά που εξακολουθεί να είναι γεμάτη δυστυχώς η αγορά μας, την «αφιλοκερδή φωνή της ψυχής του», για να φέρουμε τώρα κοντά μας

και τον άλλο της γενιάς του, τον Οδυσσέα Ελύτη.

4

Άνθρωπος του κόσμου. Πρωτίστως. Και εξ επαγγέλματος και εξ ιδιοσυγκρασίας. Βίωσε την περιδιάβαση στον κόσμο στοχαστικά. Στα «Ταξίδια» του μάλιστα εμφιλοχωρεί η αγωνία του αποδήμου, το αδιέξοδο του μετανάστη, ο ένδον κλαυσίγελως του πολύπλαγκτου, ο οποίος έρχεται κάποια μοιραία στιγμή αντιμέτωπος με το φάσμα του Τίποτα, με το ακόντιο του Μηδενός. Τότε δηλαδή που το παιχνίδι της περιπλάνησης σοβαρεύει και γίνεται περιφορά περίσκεψης. Η στάση του ποιητή είναι η στάση του ανθρώπου, που αντιμετωπίζει το θάνατο ως ένας φιλόσοφος της καρτερίας κι όχι ως ένας ενδεχόμενος ρίψασπις. Παραθέτω ολόκληρο το δίσημο ποίημα: «Η ξένη νύκτα πολιορκεί / το βαρύ κοιμισμένο σπίτι. / Κλειστά παράθυρα, πόρτες κλειστές, / τοίχοι και στέγη, / τη μαύρη ξένη μην αφήστε / μέσα να μπει. / Μην την αφήστε, μάτια κλειστά / των κοιμωμένων. / Βαρύ καράβι ταξιδεύει / από μια μέρα στην άλλη μέρα / κι εντός του λέμβος η κάθε κλίνη / δίχως τηδάλιο, δίχως κουπιά. / Κλίνες, πού πάτε τα κουφάρια / των κοιμωμένων; / — Η κάθε λέμβος σ' άλλα νερά / κι άλλες σκιές σε κάθε πλώρη, / νήθουν, ξενήθουν και κυβερνούν / πλόας ιδίους».

Ιάβα, Οκτώβριος 2012

Άγνωστα ποιήματα του Αλέξανδρου Μάτσα

ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ ΘΡΗΝΟΣ (Αποσπάσματα)

Ικέτης έρχομαι και θρηνωδός σ' αυτήν εδώ
την όχθη, όπου γνώρισα την ήττα·
ικέτης έρχομαι, κι ας ρίξω πια την λεοντή.
Γυμνός ο πόνος μου, κι άχρηστη πλέον! Άχρηστη!
η δούλη ρώμη μου, στην ήσυχη πυρά
της μεσημβρίας και του πόντου.

Λήθη ζητώ της νίκης και των άθλων,
λήθη του Κάπρου και της Ύδρας, λήθη
του σκληρού κλέους και της μοναξιάς του.
Ικέτης ήλθα 'δω και θρηνωδός·
ο θηρευτής της ορεινής Ελάφου
για να θηρεύσω την ξανθή του έρωτος σκιά.

Τον έρωτα της Νύμφης δεν ενίκησα
όταν ο Ύλας έσκυφε στην όχθη,
χαρίεις, και εδίφασε την δροσερά σιγή
της κρήνης· και τη λήθη του βυθού·
και την εξαίσια κλίση των υδάτων.
Η δύναμής μου δεν ενίκησε, Πηγή!
τη βαθυτάτη των κλειστών υδάτων γοητεία
καθώς ο Ύλας έσκυβε, κι έβλεπε τη μορφή του
να μειδιά στο κάτοπτρό σου, και να τρέμει
με την ανάσα της εσπέρας στο νερό.

Αντεραστής του Ήρωος, ω της κρυφής δορκάδος
φίλη, και των νυκτερινών πουλιών, και της σελήνης·
κυφέλη διάφανη του δάσους, ω θρεμμένη
από τον γλυκύ πλούτο που σου φέρνουν
μέλισσες ώρες, κι οι υμέναιοι της γης!
Γλαυκή εχθρά μου, πώς μ' ενίκησες, εμένα
τον Αθλητή, πώς μ' έκλεφες, εμέ τον Θείο Κλέπτη,
πανούργα! πώς μ' εγέλασες, τον Δολερό!

Εδώ ελούετο, σ' αυτή τη θάλασσα, στα σπήλαια
όπου η μέρα φθάνει μόλις, αναδύουσα
απ' το λυκόφως του βυθού και τα κοράλια.
Έξευρε τες μικρές φωνές του φλοίσβου, τα κρυφά
κοχύλια, και τη λήθη της θαλάσσης
που σβήνει κάθε βήμα, κι είχε κάμει
το σώμα του στιλπνό σαν το χαλίκι,
το νου του σαν τον άνεμο και τον αφρό.
Έξευρε την πορεία των ωρών
στα βάθη, τα τοπία της αυγής,
και τ' άλλα, τα βαθύτερα, της μεσημβρίας·

κι ερέμβαζε για τ' άλλα, τα βαθύτατα,
στη νάρκη της διαρκούς εσπέρας βυθισμένα,
τα καταφύγια της νυκτός.

Επύρωσεν ο ουρανός·
η νύχτα φέγγει σαν ημέρα
απ' τις φωτιές των πυρκαγιών·
Κασσάνδρα! Καίεται η Τροία!

Ομήρους βάζουν στη γραμμή·
είναι έτοιμα τα πολυβόλα·
των αδελφών σου την ταφή
ποιος, Αντιγόνη! Θα τολμήσει;

Να γίνεις βόλι, να γίνεις δάδα,
φαρμάκι γίνου και σπαθί,
για την εκδίκηση, Ηλέκτρα!

Οικογενειακή φωτογραφία (δεξιά Αλέξανδρος Μάτσας).

Κι αν τίποτε δεν ήθελες να δώσεις
η μνήμη μου φιλόργυρη κρατά
στα μάτια μου, στα χείλη και στο σώμα
τα κλοπιμαία.

Τις δυνατές στιγμές της αληθείας σου,
το πρόσωπον που σκότωνες, αυτόχειρ,
τα μάτια σου που είναι φωτισμένα
από το νόημα της προδομένης σου ζωής.

Εν Καΐρω,
Φεβρουάριος, 1944

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ, 1953

Άνθισε η θάλασσα από μέδουσες
σα διάφανα χρυσάνθεμα κι αλώνεται.
Το κρύσταλλο της μοιάζει πιο σκληρό,
Το καλοκαίρι ετοιμάζεται να φύγει
ως άσωτος διωγμένος βασιλιάς,

αποκομίζοντας μαζί του τα χρυσάφια
που σκόρπιζε στους βράχους, στα νερά.

*

Μαζί του θ' αποσύρει την πομπή
των πάλλαμπρων [φωτεινών] φασμάτων που κοσμούσαν
τις αμμουδιές σα ζωντανή ζωοφόρος.
Χρυσές ανώνυμες μορφές [σκιές], που θα κρυφθούν
σε ρούχα μελαγχολικά και σπίτια
απαρατήρητοι καθώς ηθοποιοί
σαν η παράστασις τελειώσει.

*

Χορτάσαν ήλιο τα σγουρά τους τα μαλλιά
με φως ποτίσθηκαν τα μάτια τους κι οι φλέβες,
κι ο ήλιος κουλουριάστηκε σαν αχινός
χρυσός κατά την ήβη τους και μένει
να λάμψει μες στις νύχτες του χειμώνας.

Ευχαριστούμε την κόρη του ποιητή, Ρωξάνη Μάτσα, για την παραχώρηση του αρχείου του.

Γιάννης Βαρβέρης (1955-2011)*

Τι ωραίες γαζέλες
που ήρθαν στο ποτάμι
μέσα στην άγρια ξηρασία.

— Τι ωραίες γαζέλες
και να πεθαίνουνε
για μια σταλιά νερό
είπε ο κροκόδειλος
ορμώντας και δακρύζοντας
πραγματικά.

☞

Σε κάθε ναυάγιο υπερωκεανίου
όταν κατακαθίσει ο κουρνιαχτός
ακούν τα φάρια του βυθού
βιρτουόζικα χταπόδια
να παίζουνε στο πιάνο quatre mains.

☞

— Το ξέρω
είναι τυρί
και είναι κίτρινο τυρί
και είναι φάκα

μα δε θ' αντισταθώ
χορτάτος είμαι
δεν είν' για το τυρί
είν' για τη φάκα.

☞

Νόμισε κι αυτό
πως παίζει σε ταινία ουέστερν
πέφτοντας σε γκρεμό
κατάλαβε
πως ένα γαϊδουράκι κασκαντέρ
το θέλουν μοναχά
σε παρωδία ουέστερν.

☞

Απ' το πρωί δικάζουνε
την κουκουβάγια·
λέει λόγια πονηρά
κι ακατανόητα
επηρεάζει
με καινοφανείς θεωρίες
τα νέα πουλιά
αναχαιτίζει πάσα διάθεση για πτήση.

Περί το μεσημέρι
βγήκε η απόφαση.
Για λίγο
κάτι νεφέλες υποκλίθηκαν
στον ουρανό.

* Ποιήματα από την ανέκδοτη ποιητική συλλογή του Γιάννη Βαρβέρη, που θα κυκλοφορήσει την Άνοιξη του 2013, με τον τίτλο *Ζώα στα σύννεφα*, από τις εκδόσεις Κέδρος.

Δημήτρης Κοσμόπουλος

«ΚΑΤΑΚΡΗΜΝΙΣΜΑΤΑ» ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΜΕΧΡΙ ΤΑ ΕΣΧΑΤΑ

(Μιχάλης Γκανάς, *Ψινθος*, Εκδ. Μελάνι, 2012)

Ο χρόνος ως μετρήσιμο μέγεθος, παρόν, παρελθόν, μέλλον επινοήθηκε από τους ανθρώπους για την αντιμετώπιση της φθοράς και της παροδικότητας στην βιολογική τους ύπαρξη. Πάντοτε ζητούσαν την λύτρωση από τα δεσμά του. Η κατεξοχήν πολεμική πράξη του ανθρώπου εναντίον του χρόνου, δηλαδή εναντίον της φθοράς του, η ποιητική πράξη, δημιουργεί τον δικό της χρόνο. Παρόν, παρελθόν και μέλλον συναιρούνται στην σαρκωμένη πραγματικότητα μιας διάρκειας όπου παρά την φθαρτότητά τους, τα πρόσωπα και τα πράγματα λάμπουν σε άλλη διάσταση. Ο Ελύτης μας είπε ότι περπάτησε με κείνο που αγωνίστηκε να κλέψει από το θάνατο: «Απ' ό,τι ζώντας αφαιρούσα του θανάτου». Για τον Ρίτσο, με την ποίηση η ζωή είναι «ένα τραύμα στην ανυπαρξία». Και ο Joseph Brodsky, στα δοκίμιά του τονίζει το δικό του και συνάμα πανάρχαιο τρόπο υπέρβασης της αιχμαλωσίας στην φθορά του χρόνου: «Ό,τι κοινό έχουν το παρελθόν και το μέλλον μας είναι η δύναμη της ποιητικής φαντασίας που τα επικαλείται. Και η ποιητική φαντασία έχει τις ρίζες της στον εσχατολογικό μας τρόπομο.[...]» (Joseph Brodsky, *On Grief and Reason, Essays*, ed. Penguin books, 1995, p. 428 κ.ε.). Μπορεί για την μεταμοντέρνα κυρίαρχη αντίληψη αυτός ο εσχατολογικός τρόπος να θεωρείται κατάσταση ανόητη και να εξορίζεται από την παραγεμισμένη με διαφημίσεις και προϊόντα παροντικότητας. Όμως παρά ταύτα, υπάρχει και μας ταλανίζει, εξ ου και το τρομακτικό κενό νοήματος του σύγχρονου κόσμου. Τα δύσκολα, δηλαδή η διαχείριση αυτού του εσχατολογικού τρόμου για τον οποίο μιλά ο Brodsky, τα κρατούν, όπως πάντα, στα χέρια τους οι αληθινοί ποιητές σαν πυρίκαυστες φλόγες. Δέκα χρόνια περίπου μετά τον τελευταίο του ποιητική συλλογή, τον *Ύμνο του καπνιστή*, (2003), ο Μιχάλης Γκανάς μας χαρίζει την ποιητική σύνθεση *Ψινθος*. Ο τίτλος ευθύς αμέσως παραπέμπει στο τελευταίο και πιο μυστικό βιβλίο του Κανόνα της Καινής Διαθήκης, στην *Αποκάλυψη* του Ευαγγελιστή Ιωάννη. Στο μέχρι τώρα έργο του Μιχάλη Γκανά η αναμέτρηση με τον εσχατολογικό τρόπο του θανάτου τελείται με όπλα απολύτως ειλικρινή και τίμια, στην καθαρότητά τους. Γι' αυτό άλλωστε το ποιητικό σύμπαν του Γκανά έχει την δική του ανεπανάληπτη ατμόσφαιρα, τον δικό του μυρωμένο από την μαγγανεία της μνήμης κραταιό άνεμο, και την λιτότητα της μαστορικά πολυβασανισμένης αρχιτεκτονικής λιθοδομής. Σε μια πρώτη ανάγνωση σ' αυτήν την ποίηση μπορεί να επισημανθεί η έμμονη πληγή του ξερριζώματος από το παρελθόν. Από

τον σταυρωμένο αγροτοποιμενικό κόσμο των χωρικών υδάτων της παιδικής του ηλικίας. Όμως αν η ανάγνωση εξαντληθεί εκεί, τότε χάνεται η μοναδική ιδιουσιαστικότητα της ποίησης του Γκανά. (Μια τέτοια «ανάγνωση», επιπολής εις το κύμα, κατέστησε, βλάσφημα θα έλεγα, τον Ρίτσο ποιητή κομματικών συνθημάτων, και τον Ελύτη ποιητή «του γαλανού Αιγαίου»). Διότι στον ποιητικό του κόσμο ο Γκανάς, κονταροχτυπέται εξίσου –και κατά «παράδοξο» τρόπο όσο κανείς γεννημένος σε αστικό χώρο νεότερος ποιητής μας– με το δυσβάσταχτο παρόν του αστικού χώρου. Ήδη, από τον *Ακάθιστο Δείπνο* (1978), ο ποιητής έχει πληρώσει το «αντίτιμο» του ξερριζωμού: «Μόνο το φίδι ξέρει τί θα πεί / ν' αλλάζεις το πετό σου, / γι αυτό του περισσεύει το φαρμάκι.» Όμως από το ίδιο κιόλας πρώτο του βιβλίο, προειδοποιεί για ό,τι έρχεται, δίνοντας αυτός, ο ξεριζωμένος από την γενέθλια γη κάποιος από τις ωραιότερες ποιητικές αναπλάσεις του σύγχρονου αστικού τοπίου. «Δεν έχεις βοηθητικά πνευμόνια, δεν τη βγάζεις. Μπαταρίες εξατμίσεων κρέπ και τσιντουράτο μαλλιά-κουβάρια. Ό,τι να γράψεις, περνούν τα λάστιχα το σβήνουν. Το πολύφημο μάτι σου τυφλό, άδεια πλατεία, εκσπερματώνουν πάνω του οι φωτεινές επιγραφές. Από δω θα βγουν οι τερμίτες του μέλλοντος, τα διαφανή μωρά, τα άηχα πλάσματα, ή το μεγάλο δάκρυ να τα πνίξει» (Το πρώτο μέρος του ποιήματος «Περιπολία»). Και στην *Ψινθος*, υπάρχει τούτος ο κίνδυνος της επιφανειακής ανάγνωσης. Δεν έχουμε να κάνουμε εδώ με μία σύνθεση, απλώς και μόνον «οικολογικού χαρακτήρα», στην οποία ο Γκανάς εκφράζει την απόγνωσή του για την καταστροφή του περιβάλλοντος. Κατ' αντιστοιχίαν, ούτε βεβαίως η *Αποκάλυψη του Ιωάννη* δεν αναφέρεται μόνο στην επικείμενη καταστροφή της γης και του κόσμου. Υπάρχει, βεβαίως και αυτό το στοιχείο. Όμως ποτέ τα πράγματα δεν είναι αυτό που φαίνονται, αλλά αυτό που όντως είναι. Πολύ μακριά από τις βεβιασμένες και αυθαίρετες ερμηνείες, της εκάστοτε χρονικής συγκυρίας, λάμπει –καθρέφτισμα της πνευματικότητάς του– η μυστική πολυσημία του κειμένου της Αποκαλύψεως. Πολύ μακριά, επίσης, από την ανάγκη για μελλοντολογικές ασφαλίσεις και βεβαιότητες, (αυτό που ο Ντοστογιέβσκι ονομάτιζε «υποδούλωση στο θαύμα»), κι ακόμη μακρύτερα από τις ανασφαλείς υστερίες του θρησκευτικού φονταμενταλισμού, η *Αποκάλυψη* με τον δικό της ποιητικό και μεταφορικό τρόπο, μιλά για τα έσχατα ως υπόθεση της Ιστορίας. Τα έσχατα είναι το τέλος, δηλαδή, ο σκοπός της ιστορίας.

Λάθρα, λάθρα , λάθρα βίωσασα

Μόνο έτσι μπορείς να το εξηγήσεις . Τι απουσία , τι κορεσμός εξαφάνισης.

Απ' το τίποτα για το τίποτα κυνηγώντας τα σπουδαία.

Κι εκεί που το παίρνω για όνειρο οι αποδείξεις με καθιστούν μάρτυρα.

Ένα στο επανιδείν δεν άκουσα .

Περίμενα τα πλοία στα λιμάνια, τα άδεια αεροπλάνα, τα welcome στα αεροδρόμια, τις κενές τηλεφωνικές γραμμές, απλήρωτα γραμμάτια φυχικής επένδυσης.

Μαύρα τραγούδια τώρα τραγουδάω για να αποχαιρετήσω

ό, τι δεν χτύπησε ποτέ την πόρτα μου.

Τραγούδια σε στίχους και μουσική της απαρέσκειας .

Στολίζω με λουλούδια τάφους. Εντός μου τα έθαφα όλα, με τρισάγια με κόλλυβα, με σαρανταήμερα με πετραχήλια με πέτρα-χειλία.

Έστερξα κρουνοούς δακρύων , έκανα συντροφιά με μαύρα πουλιά μα τώρα μες στα σύννεφα της απόλυτης επίγνωσης διαβάζω τους επικηδείους.

Όλα μπερδεύονται γλυκά στο ενύπνιο.

ΖΙΖΗ ΣΦΥΡΗ

Στην *Άψινθο* ο ποιητής συνομιλεί κι αυτός με την Αποκάλυψη ως υπόθεση που αφορά στην ιστορία. Για τον Γκανά, η μεταφυσική δικτατορία της παροντικότητας δεν υφίσταται. Στην «έντεχνον ανάληψιν του χρόνου» (Εμπειρικός) την οποία με εξαιρετικό τρόπο επιτυγχάνει ο ποιητής, αναλαμβάνει στις πλάτες του τον εσχολογικό τρόπο από την απόλυτη αποτυχία του πολιτισμού της προόδου, για λογαριασμό όλων μας. Με το ανάλογο υπαρκτικό κόστος. «Και τί χιόνι σήκωσαν τούτες οι πλάτες, κανένας δεν τό 'μαθε» (Γυάλινα Γιάννενα, 1989). Όσο κι αν φαίνεται περίεργο, και ίσως πέρα από τις προθέσεις του –άλλωστε στην ποίηση δεν μετρούν οι προθέσεις αλλά το αποτέλεσμα– στην *Άψινθο* ο Γκανάς συνδέει και αυτός τα έσχατα με την Ιστορία και με τον χρόνο της. Όχι για να καταλήξει σε ανιστορικές φαντασιώσεις, αλλά για να ανοίξει μια χαραμάδα νοηματοδότησης της ιστορίας και του χρόνου της. Ποιητής με ανεπανάληπτο ιδίωμα όπως αδρομερώς προσπαθήσαμε να περιγράψουμε, τούτο το αποτέλεσμα, το πραγματώνει με τα δικά του μέσα και υλικά. Η λιθοδομή της σύνθεσης ενσωματώνει τη συνομιλία με θραύσματα του Σολωμού, του Ελύτη, του Σεφέρη, του Καρούζου, του Χρήστου Μπράβου, του Matthew Arnold. Συνομιλεί επίσης με τον τρόπο της Κικής Δημουλά, και όλα τούτα σκεπασμένα με τα φύλλα των κελαηδισμών από τα πουλιά του Γιώργη Παυλόπουλου.

Το στοίχημα στην *Άψινθο*, είναι στοίχημα του άληθ σε σύγκριση με όλα τα προηγούμενα άλματά του. «[...] και γω πηδάω τις νύχτες επί κοντώ λαχανιάζοντας» (Γυάλινα Γιάννενα, 1989). «Θεμέλιο χρώμα» του Γκανά, είναι «το μαύρο που πληθαίνει». (Βλ. το εναρκτήριο ποίημα στα *Μαύρα Λιθάρια*, 1981). Όμως το μαύρο αυτό δεν είναι το μαύρο της ανυπαρξίας. Μεταμορφώνεται στην *Άψινθο* σε δροσερό σκοτάδι ενός πένθους, στο οποίο πρωταρχική θέση έχουν οι κεκοιμημέ-

νοι. Η παρουσία τους έρχεται «βροχή ψιχαιστή ποτιστική δαρτή / [...] βροχή και άλλα κατακρημνίσματα.» Αυτή η συνομιλία με τους κεκοιμημένους γίνεται στο φως του κεριού της αγάπης. Γιατί το όπλο της μνήμης έναντι της απώλειας και του ποιητή έναντι της μετατροπής του φυσικού κόσμου σε σεληνιακό τοπίο είναι η αγάπη. Δεν είναι τυχαίο ότι στη σύνθεση ενσωματώνεται ο παλιότερος στίχος του «αν είναι να μιλήσει κάποιος ας πει για την αγάπη». Έρχεται στο αντιφέγγισμα του κεριού της αγάπης η Μάνα. «Είσαι στο πόδι από τις πέντε / κοντεύει να βραδιάσει / Ετοιμάζεις το δείπνο [...] Σου φέρνω ένα δάχτυλο ούζο. / Το πίνεις. / Σου ξαναβάζω. / Εγώ λείπω. / Πάντα θα λείπω. / Αύριο φεύγω. / Φυσάει. / Τρέμουν τα καλαμπόκια.» (*Άψινθος*, Το ποίημα «Φυσάει», μνήμη μητρός). Έρχονται οι νεκροί φίλοι. Το σώμα τους λάμπει. «Σώμα υπό σκιάν και σώμα πάμφωτο / από βαθιά πηγάδια αστεροδεικτούμενο / χτισμένο ζωντανό σε ατίθασα γεφύρια / για να περνούν αλαφροϊσκιωτοι διαβάτες. [...]» (*Άψινθος*, Υστερόγραφο σε μια ανάγνωση I, στον Νάσο Θεοφίλου, συλλογίζοντας). Μαζί με τους κεκοιμημένους έρχονται τα δέντρα, «λίγα φύλλα, λίγα πουλιά» και «η κυμοθόη με τ' αμάλαγο στήθος». Η σύνθεση του Γκανά εκτινασόμενη από τον «ελεύθερο» στίχο στην εμμετρούτητα, είναι από τα έργα που βεβαιώνουν ότι παρά τις πυρκαγιές και την ξηρασία, το δένδρο της ελληνικής ποίησης «ηχολογία κι αστράφτει / μ' όλους της τέχνης τους ηχούς με τ' ουρανού τα φώτα» (Δ. Σολωμός, από το *Carmen Seculare*). Αν κατά τον T.S. Elliot η ύψιστη ποιητική αρετή είναι η «απόσβεση του εγώ», ο Γκανάς ειδικά στην *Άψινθο* το κατορθώνει. Θαρρείς πως ο ποιητής θέλει να κενωθεί μέσα στους άλλους και στον κόσμο, που μόνο η αγάπη μπορεί να εξαθροώσει. Και η μοναδικότητα της φωνής του είναι παρηγορητική. «Σ' αυτή την κιβωτό είμαι το είδος δίχως ταίρι». (Γυάλινα Γιάννενα, 1989).

Αλέξης Ζήρας

Η ΕΠΑΝΕΥΡΕΣΗ ΤΟΥ ΧΑΜΕΝΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

(Λεύκιος Ζαφειρίου, *Ποιήματα 1964-2010*, Εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2011)

Ήταν καιρός να κάνει και ο Λεύκιος Ζαφειρίου μια συγκεντρωτική έκδοση των ποιημάτων του. Έστω και επιλεκτική, αφού ιδίως για τα παλαιότερα από αυτά που στεγάστηκαν στα *Ποιήματα* (1975), *Σχεδόν μηδίζοντες* (1977), *Απομαγνητοφώνηση* (1978) και ο *Μιγάδας Άγγελος* (1980), ο ποιητής στάθηκε φειδωλός, μειώνοντας όσα θεώρησε ότι ήταν υψηλού τόνου και ανοιχτής πολιτικής ρητορικής. Από το 1964, όταν δημοσίευσε τις πρώτες του λυρικές απόπειρες στις εφημερίδες *Χαραυγή* και *Νέοι Καιροί*, έντυπα του ΑΚΕΛ που ας σημειωθεί ότι από μικρό παιδί τα είχε στο οικογενειακό του περιβάλλον, κλείνουν σε μερικούς μήνες από τώρα πενήντα χρόνια θητείας του στην ποίηση. Ας κάνω όμως μια διευκρίνιση ως προς τη φράση που χρησιμοποίησα προηγουμένως, ότι «από μικρό παιδί τα είχε [τα έντυπα αυτά] στο οικογενειακό του περιβάλλον», γιατί φαντάζομαι μέσα από τη *Χαραυγή* και τα άλλα περιοδικά της τότε κυπριακής αριστεράς, με τα οποία ο Ζαφειρίου άρχισε από πολύ νωρίς να «συνεργάζεται», συνδέθηκε στα χρόνια εκείνα πιο άμεσα ή πιο βιωματικά ευθύτερα, με την νοερή παρουσία της μητέρας του, της ποιήτριας που δημοσίευσε με το ψευδώνυμο Νεφέλη (1925-1957) στην εφημερίδα *Νέος Δημοκράτης*. Δεν ξέρω αν αυθαιρετώ δίνοντας κάποιο ιδιαίτερο βάρος στην ανάμνηση από τον Ζαφειρίου της μητρικής μορφής, νομίζω όμως πως όχι διότι η υπόμνηση της παρουσίας-απουσίας της είναι διαρκής σ' αυτή την ευρεία επιλογή ποιημάτων. Το ίχνος της είναι ενεργό μάλιστα, καθώς παρουσιάζεται διαχρονικά. Μέτρησα οκτώ ποιήματα με εμφανείς ή άλλοτε με έμμεσες αναφορές σε εκείνην, και μάλιστα, όπως είπα, με σημαντικά μεγάλες χρονικές αποστάσεις αναμεσά τους. Πράγμα που ασφαλώς σημαίνει, πέρα από τα υποκειμενικά, τη διάρκεια και την έκταση της σκιάς της ως «θέμα» της ποίησης του Ζαφειρίου. Αλλά νομίζω ότι και σε ένα άλλο πεδίο, ερμηνευτικό, η φασματική, συνήθως έγκλειστη και βασανισμένη μορφή της μητέρας, και ιδίως ο τρόπος

του θανάτου της (που παραμένει ένα ανεπούλωτο τραύμα του ποιητή), αποτελούν κλειδιά που εξηγούν μεταγενέστερες στάσεις ζωής και θέσεις του. Ο νοερός διάλογος, σαν ανεπίδοτη επιστολή: «ουρλιάζω στην ανυποψίαστη αίσθηση / της απουσίας σου [...] μετατοπίζεσαι μέσα μου κορίτσι / κάτω απ' τις λεύκες αυλής / ερειπωμένου σπιτιού μεταλλάσσοντας / το σκοτάδι σε φως» (σ. 62-62), είναι σχεδόν στα όρια μιας ερωτικής επίκλησης. Και αναμφίβολα αποδίδει κάτι το βαθύτερο, έναν εσωτερικό κλονισμό, σε σύγκριση με την ελεγειακή αλλά φευγαλέα ανάμνηση της εικόνας της σορού της μητέρας, από όπου η παιδική περσόνα του Ζαφειρίου, εννιά μόλις ετών, θυμάται στο χρονικό των *Συμμοριτών* (1983) «το καμμένο της παπούτσι που μόλις ξεχώριζε» (σ. 42).

Εν πάση περιπτώσει, για να επανέλθω στα *Ποιήματα 1964-2010*, η θητεία του Λεύκιου Ζαφειρίου στην ποίηση ξεκίνησε με διαφορετικούς όρους, δηλαδή με τους αιώνους ενός ποιητή που νοιαζόταν να έχει συνεχή διάλογο με την εποχή του. Με το τρέχον πνεύμα της. Αλλά εξελίχθηκε διαφορετικά. Τις πρώτες αλλεπάλληλες εμφανίσεις ακολούθησε ένα μεγάλο διάστημα σιωπής, από το 1980 στο 2007, που υποδήλωνε μάλλον την αμηχανία αλλά ίσως και τον φόβο του ποιητή για τον κίνδυνο της επανάληψης. Μολονότι ο Ζαφειρίου δεν σταμάτησε στην τελευταία εικοσαετία να δημοσιεύει, σποραδικά και δύστοκα, συγκεντρωμένη δουλειά του είχε να βγάλει εικοσιεπτά ολόκληρα χρόνια! Σ' αυτό το μεγάλο διάστημα υποθέτω πως τον επηρέασε, ότι επηρέασε και τους περισσότερους της γενιάς του '74 (ή της Εισβολής): μια κάμψη του υψηλού φρονήματος, μια αναδίπλωση ηθική ως προς τον επιθετικό τόνο που χαρακτήριζε πολιτικά τα ποιητικά του θέματα. Και ως κορύφωση αυτό που κυρίως έχει σημασία, ότι η επιβράδυνση στις ποιητικές του εξόδους και η παρατεταμένη σιωπή συνοδεύτηκαν από μια γενικότερη μεταβολή της προσωπικής του στάσης

απέναντι στα συλλογικά, πολιτικά και κοινωνικά φαινόμενα. Εντέλει τον δυναμικό και οργισμένο τόνο της ποιητικής του ρητορικής ως περιπίου τις αρχές του '80, «Τέσσερα χρόνια, Αλέξαντρε Σπαρτίδη / το αίμα σου ανεξάντλητο στα οδοφράγματα / το κουβαλούν τις νύχτες / μέσα σε σύριγγες στα εργαστήρια / για ανάλυση / μετά τη διάγνωση πετιούνται ρήτορες / και σε αναλύουν / παραμορφώνοντας το ανεξάντλητο της θυσίας σου / το ανεξάντλητο της ελευθερίας μας.»¹, τον διαδέχθηκε η στοχαστική και μελαγχολική αναδίπλωση. Ο ποιητής από ένα χρονικό σημείο και έπειτα αποδέχεται μέσω της κυπριακής εμπειρίας το βέβαιο της ήττας, όχι μόνο της ιστορίας αλλά και, εν ταυτώ, του ίδιου του ανθρώπου και των ηθικών του αξιών. Κάτι που βέβαια δεν είναι πρωτότυπο, αφού ένα σημαντικό μέρος των σύγχρονων κυπρίων ποιητών, συνομήλικων με τον Λεύκιο Ζαφειρίου, ακολούθησαν την ίδια περίπου διαδρομή ως προς την πολιτική και κατά προέκταση την ποιητική τους ηθική. Ο λόγος και η γλώσσα της ποίησης για να εκφράσουν αυτή την απογοήτευση ήταν μοιραίο να αποκλιμακωθούν. Να χάσουν την ένταση της οξύτητας και της οργής και να γίνουν λόγος και γλώσσα της περίσκεψης. Άλλωστε, οι ακόμα ανοιχτοί ορίζοντες της δεκαετίας του '70 πολύ σύντομα έκλεισαν, οι ιδέες αποδείχθηκαν ανενεργές, κι έτσι εξηγείται σε κάποιο μέτρο αυτή η ραγδαία αναστροφή (η άκρως τραυματική υποχώρηση θα έλεγα), των ποιητών που είχαν και επεξεργάστηκαν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο το βίωμα της τουρκικής εισβολής του '74. Το δράμα ενός λαού, η προσφυγιά, οι χαμένοι και αγνοούμενοι νεκροί, η ουσιαστική διχοτόμηση της νήσου, η λοβοτομημένη φαντασία για την αίσθηση της αμοίρας της γης, πολύ σύντομα, σε μια-δυο δεκαετίες, απορροφήθηκαν από τον μυθριδατισμό και τον αμοραλισμό του ελλαδοκυπριακού ψευτοεκουγχρονισμού.

Κραυγή του Δώρου / κραυγή της πατρίδας / περιτυλιγμένη το χρέος / στην οργή περιτυλιγμένη / αρχίσαμε να μπασταρδεύουμε / το νόημά σου. / Κι εκφυλιζόμαστε υποχωρούμε... / Ένοχοι σχεδόν μηδίζοντες / ζεσταινόμαστε πλάι σε μια ηλεκτρική θερμάστρα.²

Ωστόσο, η αλήθεια είναι – και εδώ προχωρώ σε εδάφη «φιλολογικώς μη παραδεκτά», καθώς συνδυάζω εσκεμμένα τη βιογραφία του ποιητή με το έργο του – ότι ποτέ ο Ζαφειρίου δεν εντάχθηκε στο «πανελλήνιο κίνημα των λωτοφάγων». Στον *Μιγάδα Άγγελος*, το 1980, υπάρχουν ποιήματα, όπως το «Άρνητικό για τον Άρη Βελουχιώτη», ή άλλα, όπως το «Ωδή στον Ανδρέα Κάλβο», όπου η προοπτική της κοινής γλώσσας και της κοινής ιστορικής παράδοσης μεταβάλλεται σε ενιαίο πολιτικό όραμα Κύπρου και Ελλάδας. Όπως στον Νίκο Εγγονόπουλο, στον Γιάννη Ρίτσο ή στον Νίκο Γκάτσο οι αλλοδαπές και οι ημεδαπές ηρωϊκές μορφές γίνονται μέλη του ίδιου κοινού και διαχρονικού μύθου, έτσι και στα ποιήματα του Ζαφειρίου οι μορφές των εξεγερμένων ή των αυτοβούλως εξόριστων, σαν τον Ρήγα, τον Τσε Γκεβέρα, τον Μακρυγιάννη, τον Ναζίμ Χικμέτ, τον Γρηγόρη Αυξεντίου, τον Δώρο Λοΐζου, φτιάχνουν τη διαχρονική, μικρή πινακοθήκη των αγίων της δικής του μυθολογίας: «Και επόμεινεν η χώρα ως έρημη / και ήταν η Τρίτη φορά / όπου εκούρσεναν την Κύπρο / και δεν είχαμε διαβάσει ακόμη ούτε μια αράδα / από τα Απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη».³ Κάτι που πρέπει να πούμε ότι συνεχίστηκε και πολύ αργότερα, μετά από 27 ολόκληρα χρόνια στη συλλογή *Η Θλίψη του απογεύματος* (2007). Οι γραμμές λοιπόν δεν έχουν χαθεί. Ασφαλώς ο ανυπωμένος τόνος της πρώτης ποιητικής περιόδου του Ζαφειρίου που βαίνει αποκλιμακούμενος αλλά χωρίς να εξαφανίζεται στις συλλογές του *Ποιήματα 1954-1974* (1975), *Σχεδόν μηδίζοντες* (1977), *Απομαγνητοφώνηση* (1978), *Ο Μιγάδας άγγελος* (1980), δεν υπάρχει πια. Υπάρχει όμως η ίδια περίπου αιχμηρή διάθεση, αν και μεταμορφωμένη τώρα σε ειρωνεία, μέσω της οποίας ο ποιητής διατηρεί τις αποστάσεις του, ζώντας την αποξένωση μέσα στην ανωνυμία της σύγχρονης Λευκωσίας ή της σύγχρονης Αθήνας, σε μια περίοδο ενσωμάτωσης, ισοπέδωσης και ομογενοποίησης. Θα άξιζε, για να κάνουμε προφανέστερη τη σχέση αυτή της αξενίας και της ασκητικής μοναξιάς του ποιητή στην πόλη, να δούμε δυο ποιήματα του Ζαφειρίου που απέχουν αρκετά μεταξύ τους. Ένα γραμμένο με τη μνήμη ή την αναπαράσταση της Αθήνας του '70 κι ένα άλλο με την ανασύνθεση της Λευκωσίας του '80: «Ελλάδα 1973» και «Η πόλη».

«Μεσίστιες σημαίες στα μπαλκόνια / απέραντη βουή στους δρόμους / σταματημένη. Κι η Ελλάδα / τουριστικό κέντρο, / κέντρο μετακομιστικού εμπορίου / και διερχομένων μεγιστάνων. / Μπορντέλα στη Σοφοκλέους, πάροδος Αθηνάς / Κι ο Μακρυγιάννης / με τ' Απομνημονεύματα στο χέρι / ποίος τον ξέρει».⁴

«Είμαι στην πολιτεία του τίποτα / ένας αλήτης της νύχτας / η πόλη δίχως πολεοδομικό σχέδιο / η τσιμεντένια πόλη με το ημίψηλο /

καπέλο κάτω απ' τον ήλιο / η πόλη που τρέχουμε / τραγουδάμε / πεθαίνουμε / μέσα της όλοι / η πόλη που διασχίζουμε / με μηχανάκι / ή αυτοκίνητο / η πόλη / με φωτεινές ρεκλάμες / και μπαρ / η πόλη που χωρίς πουλόβερ / και με δύσπνοια δύσκολα κοιμάται / η πόλη με τους βιομηχάνους / η πόλη χωρίς όνομα / κοντεύει στον θάνατό της κάθε μέρα».⁵

Ανάμεσα στα δυο ποιήματα που απέχουν μεταξύ τους τέσσερα με πέντε χρόνια, αυτό που έχει συμβεί είναι ασφαλώς η αλλαγή του τόνου. Την διαπεραστική οξύτητα των εντυπώσεων αντικατέστησε ένας λόγος κατά πολύ ρυθμικότερος, κοντά στο ύφος της ποίησης των beat που ήδη είχε οικειωθεί ο Λευτέρης Πούλιος στη συλλογή του *Ποίηση 2*, το 1973. Αν και ποιητής της πόλης, όπως άλλωστε και οι περισσότεροι από τους ελλαδίτες συνομήλικούς του, με τους οποίους έκανε παρέα και στους οποίους μαθήτευσε στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '70 (εκτός από τον Λευτέρη Πούλιο, με τον Γιώργο Μαρκόπουλο, τον Γιάννη Πατίλη, αλλά και τον Δημήτρη Παπαχρήστο με τον οποίο φίλιωσαν λόγω των κοινών βιωμάτων από την εξέγερση του Πολυτεχνείου), ο Ζαφειρίου απάντησε με έναν παραπλήσιο τρόπο στην κρίση ταυτότητας που κυριεύσε αρκετές από τις δημιουργικές συνειδήσεις των νέων ποιητών, σε Ελλάδα και Κύπρο, μετά το '80. Ο Πούλιος μετά τις τρεις πρώτες συλλογές του στράφηκε σε μια μορφή θεοσοφικής κοσμοθεωρίας, ο Μαρκόπουλος στη μνήμη της κοινοτικής τραυματικής αίσθησης που έβγαине από τη βουβή και μελαγχολική επαρχία του μετεμφυλίου. Ο Ζαφειρίου θα μπορούσε να πει κανείς ότι πήγε κι αυτός με δική του επιλογή να συναντήσει και πάλι ό,τι οι περισσότεροι πολίτες της Λευκωσίας του '90 αγωνίζονταν να ξεχάσουν: τις ρίζες τους, το παρελθόν τους.

Στα ποιήματα της *Θλίψης του απογεύματος*, όχι σε όλα αλλά σε αρκετά, υπάρχει αυτή η αίσθηση της ανακομιδής, η αίσθηση ενός πένθους αλλά και μιας στέρερης συνείδησης της γης, κάτι που απουσίαζε προηγουμένως, σε σημαντικό βαθμό. Υπάρχει εδώ μια συναίρεση του ιστορικού τοπίου και του τοπίου της προσωπικής μνήμης, μια συναίρεση της προσωπικής φαντασίας στην οποία κατοικούν δημιουργοί που έζησαν στο όριο και ταυτίστηκαν μ' αυτό, όπως ο Καρυωτάκης, ο Κάλβος, ο Μπάυρον, ο Βαν Γκογκ, ο Σολωμός, και της συλλογικής φαντασίας που αποτυπώνεται στα χαμένα ψηφιδωτά, στα θραύσματα των αγαλμάτων, στα λαϊκά σπίτια και στις μισογκρεμισμένες εκκλησίες. Τηρουμένων των αναλογιών, θα έλεγα ότι όπως ο Σεφέρης αναζήτησε στην κυπριακή Σαλαμίνα και στην Αμμόχωστο της δεκαετίας του '50, τη χαμένη για πάντα νεανική Σμύρνη του '22, ο Ζαφειρίου διάλεξε μια αναστατική για τον ίδιο και για την ποίησή του συνάντηση. Όχι ανέξοδη και ανώδυνη. Αναζήτησε και βρήκε στη Ριζοκάρπασο, και μάλιστα όχι πια στην πρώτη του νεότητα, την αυθεντικότητα της παλιάς ενδοχώρας που εξαφανίστηκε με ταχύτατους ρυθμούς από την υπόλοιπη, την παραδομένη στον θρίαμβο των αγορών, Κύπρο. Το προωθημένο φυλάκιο του ελληνισμού, όπως ακόμα και τώρα συνεχίζει να λέει: «Σε μια πατρίδα / φερειπείν ανάπηρη / στις γάζες».⁶

Το Ριζοκάρπασο, η τοπογραφία του, οι πρωτογενείς άνθρωποί του, η αίσθηση της άμεσης ζωής, της άμεσης συγκίνησης, του αμέσου φόβου, η αγανάκτηση και ο θυμός που έμοιαζαν συναισθήματα θαμμένα και λησμονημένα μετά το '74, από την πλευρά αυτή είναι, είτε το θέλουμε είτε όχι, το χαμένο κέντρο του κυπριακού κόσμου του Λεύκιου Ζαφειρίου. Και ασφαλώς δεν είναι τυχαίο το ότι σε μια ποίηση της πόλης και της άγριας ατομικής και ερωτικής μοναχικότητας, όπως η δική του, από την οποία έλειπαν σχεδόν εξ ολοκλήρου τα τοπικά «ηθογραφικά» στοιχεία, οι εικόνες της φύσης, τα χρώματα, η αίσθηση του φωτός πάνω στα μαρμάρινα μνημεία ή στους συλλημένους τάφους των κατοίκων της περιοχής, έρχονται τα ποιήματα της *Θλίψης του απογεύματος* και την ενυδατώνουν. Μπορεί να της αφαιρούν το προηγούμενο νεύρο, την οξυμένη, ανατρεπτική διάθεση, αλλά από την άλλη μεριά, της δίνουν ένα ελεγειακό βάθος, μια υγρασία συναισθήματος. Την κάνουν πιο εύπλαστη, λυρική και διαυγή. Λες και η μνήμη της σύντομης θητείας του Ζαφειρίου στο Ριζοκάρπασο είναι, διευρυμένη διαχρονικά, η μνήμη της γενέθλιας κυπριακής γης, στο σύνολό της.

[2011,2012]

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. *Απομαγνητοφώνηση*. «Μνήμη Πολυτεχνείου».
2. *Σχεδόν μηδίζοντες*, με αφιέρωση στη μνήμη του Δώρου Λοΐζου.
3. *Ο Μιγάδας άγγελος*, «Ωδή στον Ανδρέα Κάλβο».
4. *Ποιήματα* (1975).
5. *Ο Μιγάδας άγγελος*.
6. *Η θλίψη του απογεύματος*, «Ριζοκάρπασο».

Συνεντεύξεις

ΑΝΤΩΝΗΣ ΦΩΣΤΙΕΡΗΣ

«Ποίηση είναι αυτό που λείπει από πολλά ποιήματα»

► «Αδυνατεί να κάνει ωραίους στίχους η πραγματικότητα», γράφεις σ' ένα ποίημα της Πολύτιμης Λήθης. Πώς θα όριζες εσύ την ποίηση, και ποια σχέση βλέπεις να την συνδέει με την πραγματικότητα;

Το 1977, σε πολύ νεαρή ηλικία, είχα εκδώσει μια συλλογή με τίτλο *Ποίηση μες στην Ποίηση*. Σήμερα όμως, με την πάροδο του χρόνου, όλο και περισσότερο βεβαιώνομαι πως η αυθεντικότερη μορφή ποίησης πλανάται έξω και μακριά από τη γραπτή ποίηση. Μπορεί η ζώσα πραγματικότητα να μην συντίθεται από στίχους, ωραίους ή μη, αλλά συχνά είναι πολύ ισχυρότερη η ένταση και η ποιητική συγκίνηση που εκλύεται από ένα άκουσμα, μια εικόνα, μια χειρονομία, μια σκέψη ή ένα όνειρο, παρά από τις συζεύξεις των λέξεων που προσπαθούν ασθμαίνοντας να εκφράσουν αυτή τη ζωντανή ουσία. Αν είμαστε ειλικρινείς, θα παραδεχτούμε ότι ο βασιλιάς συχνά εμφανίζεται γυμνός: ένα μεγάλο μέρος της άφθονης ποιητικής ύλης που παράγεται, ακόμα και από ικανούς ποιητές, δεν μεταδίδει κανένα ρίγος, παραμένοντας νεκρό στην αναγνωστική μας προσέγγιση. Τραβώντας το λίγο στα άκρα, θα μπορούσαμε ίσως να ορίσουμε την ποίηση ως αυτό ακριβώς που λείπει από πολλά ποιήματα.

► Ναι, αλλά την αισθητική απόλαυση την αντλείς από το ποιητικό κείμενο, όχι από τη ζωή, αυτήν καθαυτήν.

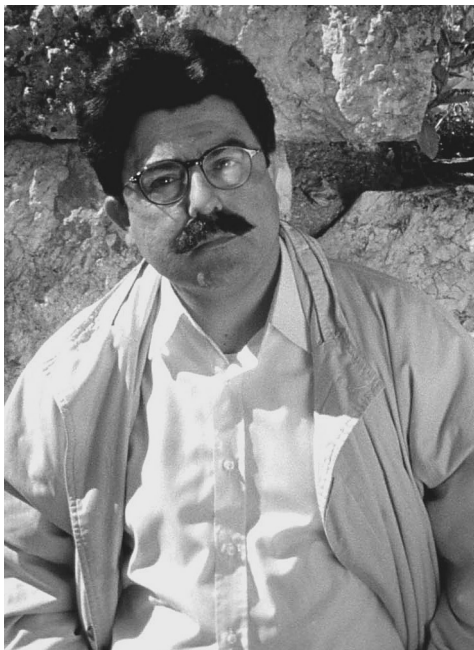
Αν η σημασία της ποίησης, της λογοτεχνίας συνολικά, της οποιασδήποτε τέχνης τελοσπάντων, εξαντλείται στην αισθητική της αυταξία, τότε πρόκειται για σύστημα κλειστό και άγονο. Αν όμως μπορεί να σου επηρεάσει την όραση και να σου αλλάξει την οπτική, τότε σου δίνει τη δυνατότητα να αντλείς στο διηνεκές συγκίνηση –αισθητικής τάξεως συγκίνηση εννοώ– απευθείας από την πηγή. Να δημιουργείς, έστω προς ιδίαν χρήση, άπειρα άγραφα ποιήματα, ν' ακούς τις μουσικές των φυσικών ήχων και να βλέπεις τους αζωγράφιστους πίνακες της τρέχουσας ζωής ή της φαντασίας σου. Το δώρο της τέχνης είναι το φάρμακο, όχι το φάρμα.

► Η κριτική, σχεδόν ομόφωνα, υπογραμμίζει τη φιλοσοφική υφή της ποίησής σου. Συμφωνείς απόλυτα μ' αυτήν την επισήμανση;

Η φιλοσοφία έχει άλλες αφετηρίες, άλλον προσανατολισμό και τραβάει άλλους δρόμους. Αυτό που εννοεί η κριτική είναι μάλλον ένα στοιχείο πνευματικό, ας το πούμε έτσι, που όντως υπάρχει σε πολλά ποιήματά μου, ως απόρροια πάντα μιας φόρτισης συγκινησιακής. Είμαι απερίφραστα υπέρ μιας ποίησης «εγνωσιολογικής», που να συναίρει το συναίσθημα, τη σκέψη αλλά και τον ρυθμό, χωρίς λυρικά σιρόπια, ρητορείες ή εκπομπές εγκεφαλικών «μηνυμάτων».

► Πριν τριάντα χρόνια είχες αποδώσει στην ποίησή σου τον οξύμωρο χαρακτηρισμό του «Μεταφυσικού Ρεαλισμού». Θα μπορούσες να πεις το ίδιο και σήμερα;

Συζήτηση με τον
Κ.Γ. Παπαγεωργίου

Ναι, αν ρωτιόμουν, το ίδιο θα ξαναέλεγα. Το μυστικό του θανάτου, η βοή του επέκεινα, το αόρατο που κινεί το ορατό, το παράλληλο σύμπαν της γλώσσας, το μεταφυσικό σκοτάδι, όλα αυτά, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, εξακολουθούν να με στοιχειώνουν. Από την άλλη, πιστεύω πως οι αόριστες έννοιες, που στη φιλοσοφία και στη θεωρία παραμένουν αόριστες, στην ποίηση πρέπει να αποκτούν σώμα υλικό, να ενδύονται εικόνες και παραστάσεις ρεαλιστικές, αναγνωρίσιμες. Ακόμα και τα αισθήματα ή τα συναισθήματα, που σε άλλες τέχνες –στη μουσική, στον χορό, στην ανεικονική ζωγραφική– μπορούν να εκφράζονται έμμεσα και συγκεχυμένα, εδώ μέσω των λέξεων αποκτούν, αναγκαστικά, συγκεκριμένη μορφή και νοηματικό περίγραμμα. Εντελώς διαφορετικό ζήτημα, βέβαια, είναι η συμβολική, μεταφορική ή μετωνυμική τους χρήση στη συνέχεια.

► Είναι γνωστή η ρητορική ερώτηση του Χαϊντεγκερν: «Και τι χρειάζονται οι ποιητές σ' ένα μικρόψυχο καιρό;». Στον δικό μας καιρό και τόπο,

με τις συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί, πιστεύεις αλήθεια ότι χρειάζονται;

Οι ποιητές πιθανόν να μη χρειάζονται, χρειάζεται όμως η ποίηση. Και χρειάζεται μόνο σ' εκείνους που την έχουν ανάγκη, γράφοντες ή αναγνώστες, οι οποίοι άλλωστε αποτελούν, με όρους αριθμητικούς, συντριπτική μειοψηφία. Δεν πειράζει. «Μικρά ζύμη όλον το φύραμα ζυμοί», πολύ περισσότερο όταν όλα τα άλλα συστατικά του φυράματος έχουν αποδειχτεί σκάρτα. Πάντως, αφού μιλάμε για την Ελλάδα του σήμερα: και μόνο το γεγονός ότι η ποίηση φυτρώνει σε εδάφη απόλυτης αφιλοκέρδειας, όταν στα γύρω λιβάδια βλασταίνουν οργιαστικά τα άνθη του κακού, των παράνομων οικονομικών συναλλαγών και των σκανδάλων, αρκεί για να λάμψει ακόμα εντονότερα η άλως της πνευματικότητας που την περιβάλλει.

► Μήπως αυτή είναι μια εξιδανικευμένη εικόνα της ποίησης;

Δεν το αποκλείω. Όμως δεν προέρχεται από καμιά ρομαντική διάθεση εκ μέρους μου. Από πείρα προέρχεται. Με την ποίηση δεν αποβλέπεις σε υλικές απολαβές, για να μην θυμίσω και αυτό που ήδη ξέρεις, ότι δηλαδή οι περισσότεροι νέοι, καθώς και κάποιοι από τους πρεσβύτερους, τυπώνουν τις συλλογές τους σήμερα ιδίως αναλώμασιν. Ο αγώνας όλος γίνεται αποκλειστικά για την «ακίβδηλο χαρά» της δημιουργίας και, το πολύ-πολύ, για τον κότινο. Δεδομένου μάλιστα ότι το ακροατήριο της ποίησης είναι ασύγκριτα μικρότερο από πολλών άλλων τεχνών, αλλά και από το κοινό της πεζογραφίας, ούτε σε μεγάλη δόξα ή αναγνωρισιμότητα μπορείς να ελπίζεις. Άρα, ως επίδοξος μνηστήρ προσέρχεσαι, κατά τεκμήριον, από έρωτα αληθινό, όχι με την υστεροβουλία του προικωθήρα.

ΓΡΑΜΜΑ ΣΕ ΦΙΛΟ

—Ορέστης Αλεξάκης—

Αγαπητέ μου

Διάβασα με πολλή προσοχή το γράμμα σου και ακολούθησα με ενδιαφέρον την περιδιάβασή σου στο βιβλίο μου, επισημαίνοντας προσεκτικά τα επι μέρους σχόλιά σου. Σ' ευχαριστώ που βρήκες το χρόνο και το κουράγιο να ασχοληθείς με τα ποιήματά μου τόσο αναλυτικά, γεγονός που με τιμά και με συγκινεί. Όμως δεν σου γράφω μόνο για να σ' ευχαριστήσω –κάτι που θα 'κανα βέβαια ούτως η άλλως– αλλά και διότι, με αφορμή το γράμμα σου, θα 'θελα να διατυπώσω κάποιες σκέψεις μου, δίνοντας έτσι μια «περίπου απάντηση» σ' ένα «περίπου ερώτημα» που πλανιέται στο γράμμα σου. *Γιατί τόση απελπισία; Πώς από τον μεταφυσικό και σε τελική ανάλυση αισιόδοξο «Βυθό» φτάσαμε στον πεσιμιστικό «Αηξίαρχο»; Η ακόμη, πώς από τον πολλά υπαινισσόμενο «Επίλογο» της συλλογής «Θίασος στην εξέδρα» περάσαμε στον «Εκδημήσαντα» και τον «Νεκρομανή» του «Άλμπουμ των Αποκομμάτων»;*

Εξομολογούμαι. Όταν προσπαθώ να «πράξω» ποίηση –κι όχι απλά να «γράψω»– ούτε ξέρω ούτε με απασχολεί εάν το κυοφορούμενο δημιούργημα θα είναι αισιόδοξο ή απαισιόδοξο, ρόδινο ή μαύρο, ευχάριστο ή δυσάρεστο, διδακτικό ή ψυχαγωγικό κ.ο.κ. Μόνο ενδιαφέρομαι να διαπιστώνω κάθε φορά εάν αυτό που «βγαίνει» είναι ποίηση – με τα δικά μου φυσικά κριτήρια. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι δεν έχω απόψεις. Έχω τις απόψεις μου για όλα. Το Θεό, τη θρησκεία, την κοινωνία, τον άνθρωπο κ.τ.λ. Πιστεύω όμως ότι όλες αυτές τις απόψεις μπορεί κανείς να τις υπερασπιστεί με άλλα μέσα π.χ., δοκιμιογραφία, αρθρογραφία κτλ. Η ποίηση είναι άλλο είδος, και δεν οφείλει υποταγή σε καμιά σκοπιμότητα ούτε στις ποικίλες θεωρίες, που όλες τους ανεξαιρέτως είναι προϊόντα του νού. Η ποίηση δεν σχετίζεται με το νου ούτε με τα ποικιλώνυμα κατασκευάσματά του. Έχει δική της ιδιοσυστασία, δικούς της κανόνες, δικά της υλικά. Δεν επιλέγει την θεματολογία της. Την αποδέχεται ως έμπνευση. Όμως δεν υποτάσσεται σ' αυτήν. Την χρησιμοποιεί. Και ταυτόχρονα προσπαθεί να την υπερκεράσει. Επεξεργαζόμενη το θέμα της, ιχνηλατεί ταυτόχρονα πιο πέρα. Τι αναζητώντας; Διάφορα. Ας πούμε ένα ψήγμα αιωνιότητας, μια αναλαμπή ομορφιάς, ένα ρίγος ψυχής, μια στιγμιαία έστω επικοινωνία με το Ασύλληπτο. Για να επιτύχει όμως ένα τέτοιο αποτέλεσμα, για να μπορέσει να βυθίσει το τρυπάνι της μέχρι τα έγκατα της ψυχής, υποχρεώνει το νου σε κατασίγαση και ηρεμία. Αποκρούοντας όσο δύναται κάθε είδους παρέμβαση. Κι είναι αυτός ο λόγος που αποδέχεται αντίθετα την αντιφατικότητα. Μέσα στα μεγάλα αυτά ψυχικά βάθη, έχουν απωθηθεί από το νου ένα πλήθος φαντάσματα –σκέψεις, ιδέες, συναισθήματα, παρορμήσεις– συχνά αντιφατικά και αλληλόσυγκρουόμενα, λόγω της περιπλοκότητας του ανθρώπινου βίου. Αυτό λοιπόν το «υλικό» ανασύρει ο ποιητής και το μόνο πράγμα που τον ενδιαφέρει και στη συνέχεια προσπαθεί να διαπιστώσει είναι, αν απ' αυτό το «υλικό» ή από κάποια επί μέρους στοιχεία του, εκπέμπεται «αισθητική ακτινοβολία». Κι όταν κά-

τι τέτοιο συμβαίνει, όταν το υλικό «πάλλεται», τότε με κάποιες περαιτέρω διευθετήσεις –μηχανιστικού συνήθως χαρακτήρα–, συντελείται και μορφοποιείται το ποίημα. Και ο ποιητής ευτυχεί. Και αδιαφορεί αν το ποίημα που έγραψε ανταποκρίνεται ή όχι σε διάφορες εξωποιητικές σκοπιμότητες (αισιόδοξια, απαισιόδοξια κ.λπ.). Αρκεί που έφτασε εκεί που επιζητούσε, δηλ. στο ποιητικό γεγονός, τη δημιουργία ποιήματος.

Μα, θα αναρωτηθεί ίσως κανείς. Τίποτα δεν διδάσκει η ποίηση; Διδάσκει. Ασφαλώς διδάσκει. Και διδάσκει τόσο περισσότερο αποτελεσματικά, όσο πιο μακριά βρίσκεται από την πρόθεση να διδάξει. Και τα τελικά της διδάγματα δεν συνοψίζονται ως συνήθως σε ηχηρά ηθικά επιμύθια. Μας διαποτίζουν. Κυκλοφορούν στο αίμα μας. Επηρεάζουν τις εκτιμήσεις μας. Ενδυναμώνουν τις αισθήσεις μας και γενικότερα διευρύνουν τις αντιληπτικές μας δυνατότητες, και πέραν ακόμη των συνήθων ορίων. Και κάποτε, στις πιο ευτυχισμένες στιγμές, μας αποκαλύπτουν πραγματικότητες που δεν είχαμε ούτε καν υποπτευθεί. Πέραν δηλ. του κόσμου τούτου. Αν τώρα κάποτε, απ' τα βάθη του είναι μας, εκπηγάζουν φωνές που μας δυσαρεστούν, φωνές π.χ. διαμαρτυρίας, πόνου, οργής, σ' αυτό δεν φταίει φυσικά η ποίηση. Φταίνε οι συγκυρίες που σώρευσαν μέσα στη ψυχή μας όλα αυτά τα βιώματα. Από τα οποία κανείς δεν μπορεί να ξεφύγει ούτε να υποκριθεί ότι ξέφυγε. Δεν αρκεί να λες ότι είσαι ευτυχισμένος, γιά να είσαι. Δεν μπορείς να αποφασίσεις να γίνεις αισιόδοξος, για να γίνεις.

Κι εδώ επιθυμώ να τολμήσω μιαν άλλη σημαντική παρατήρηση. Όσο κι αν φαίνεται απίστευτο εκ πρώτης όψεως αγαπητέ φίλε, υπάρχουν περιπτώσεις που και ο ίδιος ο ποιητής δεν συμφωνεί με όσα το ποίημά του εκφράζει. Διότι, οι γενικές απόψεις και εκτιμήσεις από τις οποίες καθέννας μας εμφορείται, δεν απορρέουν μόνον από την ψυχή, όπως το ποίημα. Είναι και –αν όχι κυρίως– εγκεφαλικά προϊόντα. Όμως σε καμιά περίπτωση ο αληθινός ποιητής, θέλω να πω ο συνεπής με τον εαυτό του και την τέχνη του, δεν αποδέχεται να θέσει την ποίησή του υπό την λογοκρισία του νού.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να διευκρινήσω, ως εκ περισσού μεν αλλά προς αποφυγήν παρερμηνειών, ότι όσα εκθέτω πιο πάνω, δεν αντιβαίνουν στην γνωστή άποψη του μεγάλου μας Σολωμού, σύμφωνα με την οποία «πρέπει πρώτα ο νους να συλλαβεί με δύναμη κι ύστερα η καρδιά να αισθανθεί εκείνο που ο νους συνέλαβε». Κάθε άλλο. Πιστεύω ότι κατά κανόνα η έμπνευση, όσο κι αν μοιάζει κάποτε θεόσταλτη, περνά στον δημιουργό καλλιτέχνη μέσα από νοητικές διεργασίες. Στη συνέχεια όμως διεγείρει τον ψυχισμό του και από την «διέγερση» αυτή αρχίζει η δημιουργική διαδικασία, που συντελείται ολόκληρη αποκλειστικά στην ψυχική σφαίρα. Εκεί όπου ο ποιητής, ακόμη και χαμένος, πάντα κερδίζει.

Με την αγάπη μου
Ορέστης

ΗΛΙΑΣ ΜΑΡΓΙΟΛΑΣ

Στο τόξο του φωτός και της σιωπής

Π Ο Ι Η Σ Η

www.govostis.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

Η ΑΠΕΙΛΗ

*Τι με κοιτάξεις έτσι; Σε φοβάμαι.
Αφού το ξέρεις: δε θα σου ξεφύγω.*

Κώστας Στεργιόπουλος, Ένα φεγγάρι στη Ρίβα

Ερχόταν κατά πάνω μου
εκείνο το φεγγάρι, πρόβαλε
έτσι ξαφνικά
ολόλαμπρο απ' τον Υμηττό, κι ερχόταν
κατά πάνω μου απειλητικό, μα ωστόσο
πάλι έτσι ξαφνικά
άλλαξε γνώμη, άλλαξε
πορεία, στράφηκε
νότια, ήσυχα
προχώρησε ώσπου χάθηκε

χάθηκε χαμηλά, προς το Σαρωνικό
ξεχάστηκε, αυτό
έχει συμβεί πολλές φορές, κι ακόμα
θα συμβεί ποιος ξέρει πόσες, ώσπου
κάποια φορά θα συνεχίσει
ακάθεκτο θα συνεχίσει, δεν
θ' αλλάξει γνώμη και πορεία, θα βρει
το στόχο του οπωσδήποτε· εδώ
που ήσυχος ρεμβάζω

κάποιο όμορφο απόβραδο, εδώ
στο ήσυχο μπαλκόνι μου.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΑΡΑΚΗΣ

Η ΓΥΑΛΑ

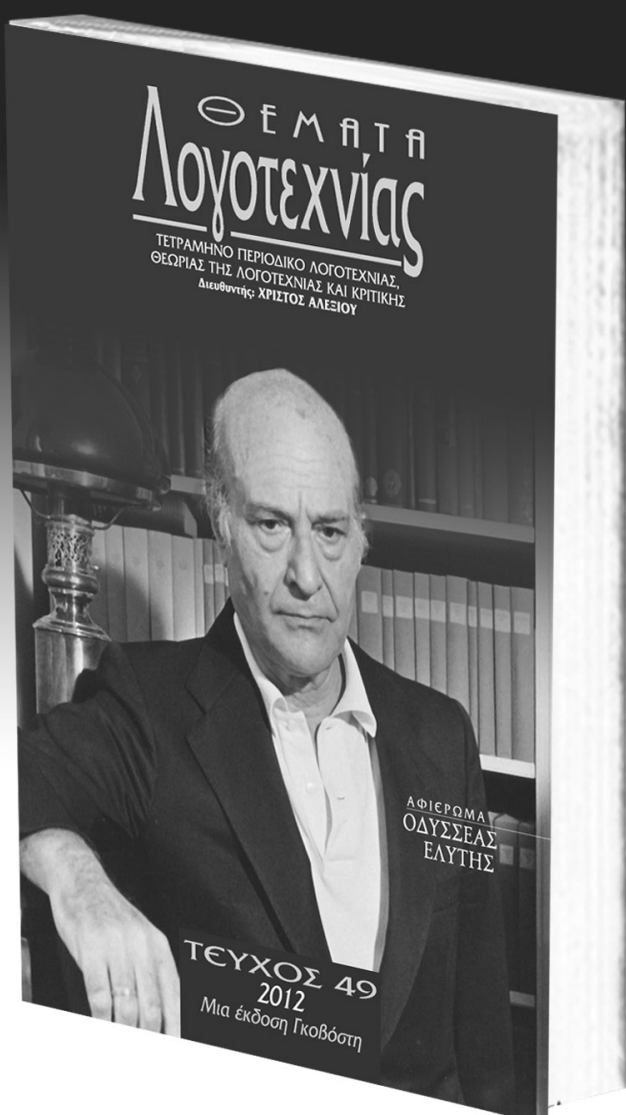
Κοιτάζω ολόγυρα
φάρι μέσ' από τη γυάλα

κολλητά συλλογίζομαι απλώνεται
ο έξω κόσμος
ένα γυαλί μας χωρίζει
και πόσο να αντέξει ένα γυαλί
όταν μάλιστα γύρω κινούνται
επιπόλαια χέρια
πέτρες και σφυριά

ωστόσο ξεγελιέμαι
στην ασφάλεια του νερού
και συνυπάρχω φυσικά
με τον άλλο κόσμο
κι ας ξυπνάει ενίοτε μέσα μου
τον τρόμο του αέρα
έτσι σφιχτά
καθώς με αγκαλιάζει

όλο και πιο σφιχτά
που δεν μπορεί
κάποτε θα σπάσει το γυαλί
και θα βρεθώ εξάπαντος
στην αγκαλιά του

ΣΤΑΘΗΣ ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ

ΘΕΜΑΤΑ Λογοτεχνίας

ΤΕΤΡΑΜΗΝΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ,
ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

Διευθυντής: ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΤΕΥΧΟΣ 49

Οδυσσέας Ελύτης

www.govostis.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

ΟΙ ΔΥΟ ΤΑΦΕΣ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΚΑΒΒΑΔΙΑ

—Θωμάς Τσαλαπάτης—

“Κι εγώ, που τόσο επόθησα μια μέρα να ταφώ
Σε κάποια θάλασσα βαθιά στις μακρινές Ινδίες,
Θα 'χω ένα θάνατο κοινό και θλιβερό πολύ
Και μια κηδεία σαν των πολλών ανθρώπων τις κηδείες”

ΝΙΚΟΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ
Mal du Départ

Πρόσφατα μια είδηση αναρτημένη σε ηλεκτρονική εφημερίδα προκάλεσε έκπληξη στα μάτια πολλών αναγνωστών: Έφυγε ο Νίκος Καββαδίας. Δίπλα στον τίτλο μια ασπρόμαυρη φωτογραφία του ποιητή στην κουπαστή ενός πλοίου και πιο κάτω η επεξήγηση: Την τελευταία του πνοή άφησε σε ηλικία 74 χρόνων ο σημαντικός πεζογράφος, Νίκος Καββαδίας. Η είδηση αναρτήθηκε στην ενημερωτική ιστοσελίδα μεγάλης επισκεψιμότητας newsbomb ενώ αναπαράχθηκε αυτούσιο σε πολλά αντίστοιχα σάιτ: το inews, το yahoo.gr, το Olympia. Λίγες ώρες μετά και ενώ το νέο έπλεε στις θάλασσες του διαδικτύου, προκαλώντας σε άλλους λύπη και σε άλλους γέλιο, αποδείχτηκε πως ο εικονιζόμενος ποιητής του άρθρου έχει όντως πεθάνει άλλα το μακρινό 1975. Η ιστοσελίδα μπερδεψε τον ποιητή με τον πεζογράφο Νίκο Α. Καββαδία ο οποίος όντως έφυγε την συγκεκριμένη ημέρα.

Όταν η ανοησία διατρανώνει τον εαυτό της εξώστρεφα προκαλεί πάντοτε χαμόγελο. Άθελά της όμως, μέσα από δρόμους που επιλέγει το ξαφνικό και το τυχαίο, είναι ικανή πηγή σκέψεων και συμπερασμάτων. Η ανάρτηση είναι ενδεικτική για το πώς ένα μεγάλο κομμάτι της κοινωνίας αντιλαμβάνεται την ποίηση: ικανή να πεθαίνει και να προκαλεί λύπη αλλά όχι ικανή να ζει και να προκαλεί οτιδήποτε. Μέσα στην ταχύτητα της πληροφορίας, ονόματα και ιδιότητες μπερδεύονται εξόριστα σε ένα θολό περίπου. Καμία κυριολεξία δεν έχει σημασία αφού θα αντικατασταθεί από την επόμενη. Οι αποχρώσεις, οι λεπτομέρειες αποτελούν σπάταλα ξοδεμένο χρόνο, πολυτέλειες μιας ζωής αυστηρά πρακτικής.

Η αντίθεση που προκύπτει από το σφάλμα έχει και αυτή ενδιαφέρον. Η απεραντοσύνη των πληροφοριών του διαδικτύου έρχεται σε αντίθεση με την απεραντοσύνη της θάλασσας του Νίκου Καββαδία. Το τότε ταξίδι στον χώρο της υδρογείου, γίνεται τώρα ταξίδι στον χρόνο προς το παρελθόν. Όταν οι στίχοι του Νίκου Καββαδία, έπλεαν ακόμη σε φιλικά νερά...

Ποιητής όχι του ύψους ή του μεγέθους, ο Νίκος Καββαδίας δημιούργησε μια ποίηση απόλυτα συγκεκριμένη ως προς τις αναφορές, τους τρόπους, το περιεχόμενό της. Στα 60 περίπου ποιήματα του έργου του δημιούργησε έναν κόσμο στίχων, απόλυτα συμπαγή. Τα πορτρέτα των ανθρώπων της θάλασσας, τα γεγονότα των ποιητικών αφηγήσεων, η συμπύκνωση του ταξιδιού στην αναφορά ενός μακρινού ξένου τόπου, αποτέλεσαν υλικά για να ειπωθούν βασικές ανθρώπινες καταστάσεις και αγωνίες: ο θάνατος, οι χαμένες αγάπες, η μοναξιά και η φυγή. Το ταξίδι γίνεται ποιητικός χώρος και η θάλασσα ουτοπία. Η ποίηση του Νίκου Καββαδία είναι ποίηση της εμπειρίας.

Ο ποιητής δεν υπήρξε τόσο δημοφιλής στις μέρες του. Η έλλειψη εξωραϊστικών στοιχείων, η αμεσότητα και η αναφορά σε πυρετούς, αφροδίσια, πόρνες και ναρκωτικά ήταν στοιχεία τόσο εξωτικά για την ελληνική ποίηση του 1933 (εποχή που εκδίδεται η πρώτη του συλλογή, το *Μαραμπού*) όσο το Τζιμπούτι και οι Ινδίες. Η μελοποίηση των ποιημάτων μετά τον θάνατό του έχρισαν τον Καββαδία ως έναν από τους δημοφιλέστερους Έλληνες ποιητές. Ταυτόχρονα όμως, η μεταμόρφωση του ποιήματος σε τραγούδι, η παραχώρηση του στίχου στα χείλη των πολλών, σε στιγμές φευγαλέες και σε μια ατελείωτη επανάληψη ανέδειξαν

ίσως το εξωτικό στοιχείο, πιο έντονα από τα σημεία της ουσίας. Οι λέξεις και οι ζωές των ναυτικών, οι πύθκοι, το χασίς, τα εξωτικά νησιά και τα μαχαίρια –στοιχεία απ' όπου προκύπτει ο εξωτισμός– είναι πληροφορίες δεμένες με ένα πάθος. Το πάθος αυτό είναι το κέντρο του ποιητικού σύμπαντος του ποιητή. Και για να γυρίσουμε στην αρχική αντίθεση είναι το πάθος αυτό, που λείπει από τον τρόπο που το καθετί υπάρχει στις αχανείς θάλασσες της σημερινής πληροφορίας. Ριγμένες σκόρπια και τυχαία όλες οι πληροφορίες είναι ισοδύναμες, χωρίς πυρήνα και γι αυτό τον λόγο αδιάφορες.

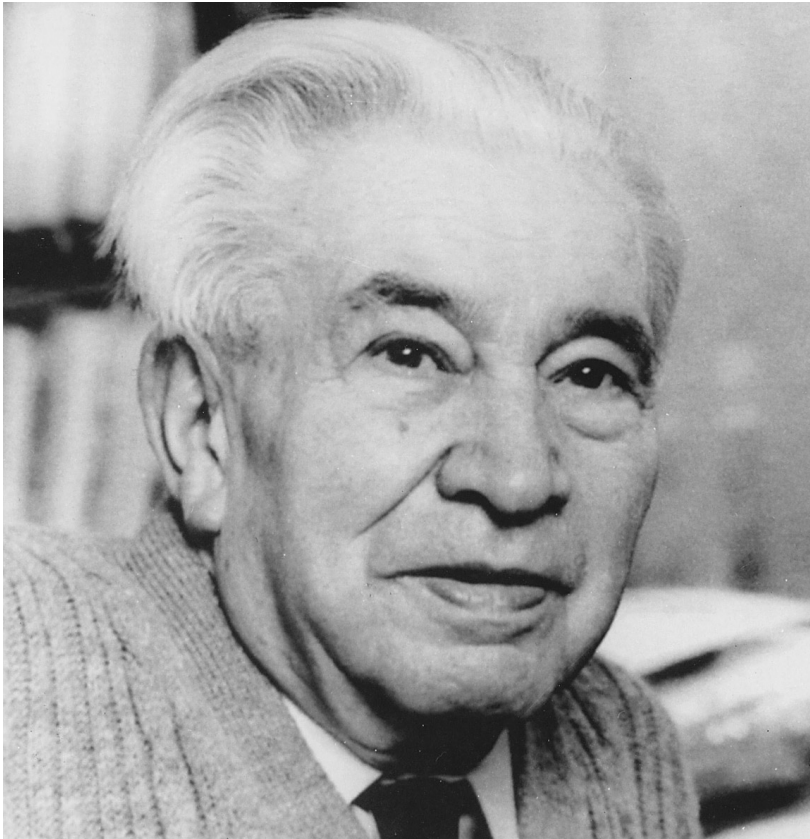
Ο πρώτος θάνατος του Νίκου Καββαδία, ο βιολογικός, έρχεται αγκαλιά με μια δύναμη λήθη. Ο δεύτερος θάνατος είναι μια μνήμη ηλεκτρονική, μια καταχώρηση ανάμεσα σε άλλες, σε μια εποχή που δεν θα ταξιδεύει, αλλά αντίθετα θα φτάνει οπουδήποτε μέσα από μια οθόνη. Και η ποίηση αποτελεί τελικά μια απάντηση, απέναντι και στους δύο θανάτους.

JAROSLAV SEIFERT

ΤΕΣΣΕΡΑ ΠΟΝΤΟ

—Μετάφραση: Γιώργος Κεντρωτής—

ΤΟ ΝΥΧΙ ΧΑΙΡΕΚΑΚΟ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Το νύχι το χαιρέκακο του χρόνου σχεδιάζει
μα μες στους βούρκους η βροχή τα σχέδια τού θολώνει.
Της Νάπολης τον κόλπο και το ηφαιστειο που σιμώνει
θα δω, τη θάλασσα αποκάτω που όλο σιγοβράζει.

Κι η Ρώμη από κοντά τ' αμπέλια της καλά αραδιάζει
και τ' άρωμα των λουλουδιών οργιαστικό δαγκώνει.
Το νύχι το χαιρέκακο του χρόνου σχεδιάζει
μα μες στους βούρκους η βροχή τα σχέδια τού θολώνει.

Το τραγουδάκι εκείνο; Μπα! Σαν τί να μου ετοιμάζει!
Τη φίλη μου κοιτάζω που το χέρι της σηκώνει.
Εδώ ό,τι κι αν δεις (ό,τι!), κι αν δεν είναι μάταιο, μοιάζει

ματαιότης τόσο, που και η ανάσα σου (κι αυτή!) παγώνει.
Το νύχι το χαιρέκακο του χρόνου σχεδιάζει.

ΤΟ ΠΙΦΕΡΟ ΑΠΟ ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΣ ΗΞΕΡΕ

Το πίφερο από μουσική ασ ή- (μα δεν ξέρει...)
ας ήξερε, αχ, σαν τα στιχάκια που έχουν ρίμα!
Κι η λέξη; Μα τι θέλει νά 'πει μες στο ποίημα
αυτή που ορμάει σε χορό να μπει, όταν τ' αέρι

γρικά που πνέει και την τραβάει από το χέρι

να σπάσει τη σιωπή και το ψυχρό το κλίμα;
Το πίφερο από μουσική ασ ή- (μα δεν ξέρει...)
ας ήξερε, αχ, σαν τα στιχάκια που έχουν ρίμα!

Τον τάφο ανοίγω. Η πόλη φαίνεται ως αστέρι
σκοτάδι ωστόσο εντός, θεόκλειστο το μνήμα.
όχι, όχι ακόμα! Μείνε, ναι, εκεί και καρτέρει

και σιγοσφύρα στους νεκρούς το πλούσιο κρίμα!
Το πίφερο από μουσική ασ ή- (μα δεν ξέρει...)
ας ήξερε, αχ, σαν τα στιχάκια που έχουν ρίμα!

ΤΟ ΠΟΝΤΟ ΤΗΣ ΕΥΤΥΧΙΑΣ

Ναι, πιστεφέ με. Ευτυχισμένος θε να νιώσω
το βλέμμα σου χαμόγελα γλυκά αν μου δώσει
απόφε που θα πρέπει κάπως να ισιώσω
τα χέρια μου ό,τι απρόσεχτα έχουν τσαλακώσει.

Τα χέρια τούτα ως τώρα τά 'νωθα συνήθη
και άδεια, όντας δίχως τα δικά σου στηθη.
Ναι, πιστεφέ με. Ευτυχισμένος θε να νιώσω
το βλέμμα σου χαμόγελα γλυκά αν μου δώσει.

Κι ευθύς μετά, σαν θα σε πάω να σε κοιμίσω,
στον ύπνο σου θα δεις τον ρήγα τον διδάχο
που αλώσαντας το ίδιο του το κάστρο, πίσω

επήγε και το εκοίτα από 'ναν άγριο βράχο.
Ναι, πιστεφέ με. Ευτυχισμένος θε να νιώσω
το βλέμμα σου χαμόγελα γλυκά αν μου δώσει

ΤΟ ΠΟΝΤΟ ΤΗΣ ΑΝΟΙΞΗΣ

Σαν το χιονάνθι, ω, τόσο φωτεινό έχεις δέρμα,
μα ρόδου εσένα ευωδιές λαλούν τα χείλη!
Η αγάπη... Τί μονότονη του λόγου η ύλη!
Οι λέξεις... Άχρηστες στ' αλήθεια, δίχως έρμα.

Κι ενώ προσμένω από τον οίκτο σου ένα κέρμα,
τους πόθους η ομιλία σου μού 'χει καταστείλει.
Σαν το χιονάνθι, ω, τόσο φωτεινό έχεις δέρμα,
μα ρόδου εσένα ευωδιές λαλούν τα χείλη!

Μη μου μιλάς, μη μ' απαντάς! – σου λέω. Τέρμα!
Ο φόβος πως δεν θα μου ρθείς, καλή μου φίλη,
θα λυώσει, θα κυλήσει σα χυμένο σπέρμα,

σαν χιόνι περσινό, σαν φως χλωρό το δείλι.
Σαν το χιονάνθι, ω, τόσο φωτεινό έχεις δέρμα,
μα ρόδου εσένα ευωδιές λαλούν τα χείλη!

Γιάννης Παπακώστας

ΒΑΣΙΛΗΣ ΡΟΥΒΑΛΗΣ

(Φωνές, Εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2011)

Φωνές είναι ο τίτλος της τέταρτης ποιητικής συλλογής του Βασίλη Ρούβαλη. Ο ποιητής έχει λάβει προ πολλού το χρίσμα και έχει επικοινωνήσει με τα δικά του πνεύματα, με τους δικούς του αγγέλους. Πρόκειται για μια διαδικασία επώδυνη, γιατί ο αναγνώστης, διαβάζοντας τη συλλογή, θα πέσει σε περισυλλογή, ανακαλύπτοντας πως η διαδικασία της γέννησης αγγέλου είναι δυσκολότερη από τη γέννηση δαιμόνων. Γεγονός είναι πως ο ποιητής μάς έχει προετοιμάσει με το μότο του γι αυτό, κομίζοντας ρόδο στον κόσμο μας με στίχους από τα Ιντερμέδια της *Ερωφίλης* του Γεωργίου Χορτάτση:

*Δέτε το ρόδο, το ταχύ, πως δροσερόν αρχίζει
να φαίνεται στ' αγκάθι του και να μωσκομυρίζει ...*

Η σχέση του ρόδου με το αγκάθι μάς θυμίζει τη λαϊκή φράση «απ' τ' αγκάθι βγαίνει ρόδο» για να δείξει πως η δημιουργία του καλού είναι προϊόν μεγάλου κόπου, τουλάχιστον. Ο Ελύτης στο *Εκ του πλησίον* λέει πως: «Η πιο δροσερή και γεμάτη ζωντάνια παρουσία του φυτικού κόσμου αναδύθηκε απ' τους τάφους των Αιγυπτίων και των Ετρούσκων», θέλοντας να δείξει πόσο κοντινά είναι τα αντίθετα. Το μότο, λοιπόν, αποτελεί προείδασμό για τη σύνδεση του καλού με το αντίθετό του, των οποίων την κοινή αρχή είχε και ο Σωκράτης επισημάνει στις τελευταίες του στιγμές στη φυλακή του στον διάλογο *Φαίδων*.

Από τεχνικής απόψεως, η συλλογή κινείται στα βήματα του κρητικού αναγεννησιακού θεάτρου, όπως μας πληροφορεί ο ποιητής στο δελτίο τύπου που συνοδεύει το βιβλίο (αλληλοδιαδοχή άττο και ιντερμέδιο, πρόλογος από τον χάροντα και επίλογος από τον Έρωτα). Εδώ, ίσως, θα πρέπει να επισημανθεί ότι το θέμα της *Ερωφίλης* είναι το ευμετάβλητο της ανθρώπινης τύχης, η ματαιότητα του πλούτου, η διαλεκτική σχέση ανάμεσα στο θάνατο και τον έρωτα και ο ρόλος της μοίρας στη ζωή των ανθρώπων. Έχουμε λοιπόν μια βαθύτερη σχέση ανάμεσα στη συλλογή *Φωνές* και το κρητικό θέατρο, η οποία ξεπερνά τη μορφή και τη δομή της κρητικής τραγωδίας.

Ο Ρούβαλης, επίσης, μας πληροφορεί ότι «το κυρίαρχο μοτίβο αποτελεί η εκπλήρωση του εγώ δια της αποκάλυψης του εμείς». Πιο συγκεκριμένα, και πέρα από τη μορφή του, το περιεχόμενο είναι μια καταβύθιση σε κείμενα, σε σκέψεις, σε εικόνες, σε μύθους και γεγονότα, στην ξένη λογοτεχνία και στην ελληνική παράδοση μ' έναν χάροντα κυρίαρχο και ανελέητο, αδιάφορο για τα ανθρώπινα πάθη, όπως συχνά τον βλέπουμε στο δημοτικό τραγούδι:

*Εγώ όσους κι αν φιλώ, ελέγχω και παιδεύω τις
ημέρες τους. Θαύμαζε λοιπόν, μετανόησε. Σαν
σπίθα η δόξα σβήνει, τα πλούτη χάνονται στη
σκόνη, τα ονόματα ξεχνιούνται. Άπρονος κι ανε-
λύπητος είμαι.*

Δεν χρειάζεται μεγάλος διασκελισμός για να φτάσουμε στη ματαιότητα των ανθρωπίνων που η νεκρώσιμη ακολουθία παρομοίως καταγράφει: *Πάντα ματαιότης τα ανθρώπινα...* Μια πρόχειρη ματιά στα κλασικά μας κείμενα θα μας υποδείξει τρόπους ζωής και συμπεριφοράς, για να μας υπενθυμίσει τι αξίζει στη ζωή και από πού το αντλούμε. Ο Ισοκράτης στην *Επιστολή του Προς Δημόνικον* συμβουλεύει να μην αρκούμαστε σ' αυτά που λέμε εμείς, αλλά να μαθαίνουμε από

τους ποιητές και τους σοφιστές, εάν έχουν πει κάτι χρήσιμο. Διασκελίζοντας την Αδριατική παρόμοιες συμβουλές θα βρούμε στον Σενέκα και κυρίως την προτροπή να αφιερωνόμαστε στο πνεύμα, γιατί τότε μόνο είμαστε ευτυχείς και ζούμε πραγματικά. Να αντλούμε χρήσιμη εμπειρία όχι μόνο από τον χρόνο που έχει διαρκέσει η δική μας ζωή, αλλά και από αυτόν που έχει προϋπάρξει. (Σενέκας, *Περί της βραχύτητας του βίου*).

Οι παραπάνω παραπομπές δεν είναι υπερβολικές, αν ο αναγνώστης σκύψει πάνω στο ποιητικό σώμα των *Φωνών*, γιατί στους τέσσερις λόγους, στα τρία ιντερμέδια, και στα παροράματα θα βρει πλούσιο υλικό από την παράδοση.

Στους «λόγους» του Ρούβαλη έχουμε χείμαρρο πληροφοριών, ασύνδετων σχημάτων, καταγραφών και άδηλων συνδηλώσεων. Στον πρώτο λόγο:

*Ο άρατος στόλος στις παρυφές
ο αχός και η viola da gamba
οι αιώνιες υποσχέσεις
το παραμύθι για τις ημέρες και τις ροδιές
η ανέγγιχτη φλέβα της νύχτας.*

Στον β' λόγο συνομιλία με τη φύση: «Οι σταγόνες στην άκρη του νερού / το σύμπαν μετά το σύμπαν»· επισήμανση της σημασίας της λιτότητας: «ο μέλανας ζωμός που δεν αρνήθηκα»· αντίληψη της ουσίας, ποιο το φθαρτό και ποιο το αιώνιο: «η πυξίδα για την άνοιξη / το κορμί για την ψυχή / η αλήθεια για το κορμί». Στον γ' λόγο ο ποιητής αισιοδοξεί: «Το φως οι στίχοι σκορπίζουν». Στον δ' ελπίζει: «κατηφορίζοντας οι δρόμοι ροδιίζουν», «έρχεται ξαστεριά – Λυγίζει ο βράχος». Τέλος με τη «φωνή» του Έρωτα, φωνή του επιλόγου, ολοκληρώνεται ο κύκλος.

Στα «ιντερμέδια» ο λόγος είναι περισσότερο αναφορικός. Τα πράγματα μιλούν, οι στοχασμοί καταγράφονται με αρτιότερη συντακτική δομή. Στο α': «Απ' αυτό το μονοπάτι δεν είχα περάσει άλλοτε». Το β' μας θυμίζει μια αέναη *Οδύσσεια*, μάλλον σεφερικής ανάμνησης: «Οι φωνές στο κατάντρομα ήταν σημάδι για τη στεριά... Δεν πάτησαν σε λιμάνι. Το ξημέρωμα τους βρήκε μεσοπέλαγα». Στο γ' ιντερμέδιο η *Via del amore* «δεν οδηγεί πουθενά». Κι όμως, το αδιέξοδο ακυρώνεται, αφού «*Κάθε βήμα είναι συγκίνηση είτε φανέρωμα*».

Ακούμε δηλαδή μελωδικές φωνές που αναδύονται από τα πρόσωπα και από τα πράγματα, σαν τους ήχους της βιόλας ντα γκάμπα, δηλαδή του έγχορδου μουσικού οργάνου της Αναγέννησης και του Μπαρόκ, εποχής αδρομερώς παραπλήσιας της ακμής του κρητικού θεάτρου. Αναδυόμενες οι φωνές, ανοίγουν κρυφά περάσματα σε άγνωστους κόσμους και στη «μουσική των σφαιρών έως το τέλος των αιώνων».

Ο Βασίλης Ρούβαλης αναδεικνύεται σε έμπειρο μελετητή της παράδοσης, όσο κι αν κάτι τέτοιο φαίνεται βαρύ για την ηλικία του. Ξέρει να αφομοιώνει, να αναπλάθει δημιουργικά και να αξιοποιεί τις πηγές του· να σέβεται το υλικό του, τα αντικείμενα και τις έννοιες· ξέρει να υπαινίσσεται, να αισθάνεται· παραθέτει σημειώσεις και βιβλιογραφία, ξέρει να ακούει τις φωνές, χωρίς ο ίδιος να κραυγάζει.

Τέλος, η λέξη του, η φράση του, ο λόγος του συνθέτουν αρμονία όχι μόνο μιας *viola da gamba*, αλλά μιας πλήρους ορχήστρας ενός παραδείσου που ερήμην μιας πλειοψηφίας υφίσταται και στέλνει τις φωνές του στα ευήκοα ώτα.

ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΤΗΤΑΣ;

—Γιώργος Μαρκόπουλος—

«Κρίση της Ελλάδας και κρίση της Ελληνικότητας»; είναι το θέμα-ερώτημα που τέθηκε από *Τα Ποιητικά* σε αρκετούς ποιητές μας, προκειμένου να τεθεί επί τάπητος, για μια ακόμη φορά, η ίδια η Ελληνικότητα και ο ορισμός της σε μια περίοδο βαθιάς κρίσης όπως η σημερινή. Οι απαντήσεις των ποιητών θα δημοσιεύονται σταδιακά στα επόμενα τεύχη του περιοδικού.

Πιστεύω πως η κρίση σε κάθε τομέα είναι αλληλένδετη με αυτήν του άλλου τομέα και ότι η μία προκαλεί, φέρνει την άλλη. Όλα πάντως στην πατρίδα μας ξεκίνησαν από τότε που θεοποιήθηκε το χρήμα –το εύκολο κέρδος, πιο σωστά– και οι άνθρωποι, προκειμένου να επιτύχουν κάτι τέτοιο, αποκόπηκαν τελείως από καθετί το πνευματικό, ενώ, ταυτοχρόνως, έπεσε πολύ χαμηλά και η στάθμη του ήθους τους. Αυτού ακριβώς του ήθους που παρήγαγε κάποτε ποιότητα υψηλή στην κοινωνική συμπεριφορά, αισθητική ανεπιτήδευτη και πολιτισμό ερχόμενο από τα βάθη των αιώνων. Έτσι λοιπόν οι πολιτικοί –ηγέτες και μη–, αντιλαμβανόμενοι την αδηφαγία αυτή των πολιτών για απόκτηση, ακριβώς, υλικών αγαθών, τους «διευκόλυναν», δίνοντας μάλιστα και οι ίδιοι το «καλό παράδειγμα», προκειμένου να ισχυροποιήσουν τη θέση τους αλλά και να εξασφαλίσουν την ανοχή των ψηφοφόρων τους στις παρανομίες τους.

Ως εκ τούτου, για ποια Ελληνικότητα, για ποιον ελληνικό πολιτισμό να μιλήσουμε, όταν οι ίδιοι οι πολιτικοί μας –στην πλειοψηφία τους πάντα– αποδεικνύονται ότι είναι οι μεγαλύτεροι μιζαδόροι της χώρας; Όταν ασήμαντοι γονείς προωθούν στα ψηφοδέλτια και στη Βουλή τα εξίσου ασήμαντα παιδιά τους, τα οποία δεν έχουν δουλέψει στη ζωή τους ούτε μια ώρα; Όταν σπέρνουν τον όλεθρο στους εργαζόμενους, απολύοντάς τους με το «αποφασίζομεν και διατάσσομεν» από τη μια μέρα στην άλλη; Όταν καταργούν τις «συλλογικές συμβάσεις»; Όταν για την εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας παίζουν με τους θεσμούς χρωματίζοντας τα ψηφοδέλτια; Όταν ολόκληρος πρωθυπουργός, αντί να κρατήσει τις αποστάσεις του, πάει με την κυρία του και ψηφίζει υπέρ της αναγραφής του θρησκευτικού φρονήματος –το οποίο πιστεύω ότι πρέπει επιτέλους να αρχίσει να θεωρείται ως κάτι το πολύ προσωπικό και το πολύ ιερό– και στη συνέχεια, μετά τις εκλογές, ο ίδιος ο Αρχιεπίσκοπος, ο προκαθήμενος της Εκκλησίας, μας κλείνει το μάτι από άμβωνος, τρισευχισμένος, με εκείνη την περιβόητη φράση του: «Η Δεξιά του Κυρίου έσωσε και πάλι την χώρα»; Όταν οι προανακριτικές επιτροπές αθώνουν τους κλέφτες; Όταν έχουν ψηφιστεί νόμοι «περί παραγραφής»; Τι θα πει «παραγραφή»; Τι ντροπή, τι αίσχος! Όταν υπουργοί δίνουν με διάφορα κόλπα έργα εκατομμυρίων ευρώ σε κατασκευαστές συγγενείς τους στενότερους ή σε χρηματοδότες τους κατά τον προεκλογικό αγώνα; Όταν επιπλέον είναι ένοχοι για τις αυτοκτονίες, τις οποίες προσπαθούν, όσο τους περνάει, να μην τις ανακοινώνουν; Όταν βαρύνονται με ηθική αυτοουργία για τη μαζική κατάθλιψη των απλών ανθρώπων του λαού, για τους χωρισμούς ανδρογύνων, για τα παιδιά που, αν και με δυο πτυχία, δεν έχουν στον ήλιο μοίρα, για τα λουκέτα, για την απόγνωση των γερόντων και των ηλικιωμένων; Όταν ο Ανδρέας Παπανδρέου, κατά την δεύτερη τετραετία του, έφερε στην επιφάνεια

όλα τα αχαρκτήριστα στοιχεία της ελληνικής κοινωνίας, με αποτέλεσμα να αρχίσει να ξεφτάει ανεπανόρθωτα ο κοινωνικός ιστός της χώρας; Όταν το 1989, ο Κωνσταντίνος Μητσotάκης, θέλοντας καλά και σώνει να βγει πρωθυπουργός, κόντεψε να σπείρει καινούριο διχασμό, συμπαρασύροντας στις μεθόδους του και σύμπασα, δυστυχώς, την κοινοβουλευτική Αριστερά, η οποία πεπεισμένη(;) ότι συνέβαλλε στην επιχείρηση της καθάρσεως, δεν έκανε τίποτ' άλλο από το να «στρώσει το βούτυρο» στο ψωμί του –όχι και με τόσο, κατά τη γνώμη μου, καλό παρελθόν– προαναφερθέντος πολιτικού; Όταν ο κύριος Σημίτης μάζεψε ένα σωρό φρικαλέους τύπους «τυλιγμένους στο σελοφάν» για να πηγαίνουν ασορτί με τον «εκσυγχρονισμό» και, ενώ ο κόσμος βοούσε ότι πήγαιναν τα λεφτά του στο χρηματιστήριο, για να του τα φάνε στη συνέχεια, αυτός παράστανε ότι δεν έβλεπε τίποτα; Όταν ο κύριος Καραμανλής (ο νεότερος), αντί να μας εξηγήσει τι συνέβη κατά την περίοδο της πρωθυπουργίας του και φτάσαμε ως εδώ, να μας πει πώς «έπαιξαν» οι επιτελείς του στα ομόλογα τα λεφτά των ασφαλιστικών οργανισμών ή να μας κάνει πιο σαφές τι εννοούσε με την τρομερή φράση του «ό,τι είναι νόμιμο είναι και ηθικό», λύνει τη σιωπή του μόνο κατά τις παραμονές των εκλογών, για να μας συστήσει να ψηφίσουμε το κόμμα του; Όταν επί καθημερινής βάσεως, δεκαετίες τώρα, εκατό με εκατόν πενήντα περίπου άνθρωποι, που τη μια ώρα παραισιφρέουν ανάμεσα στους απολυμένους λιμενεργάτες και την άλλη στους αδικημένους συνταξιούχους, αποκλείουν το κέντρο της Αθήνας, λες και εκείνοι που δουλεύουν στη Σταδίου, την Πανεπιστημίου για να βγάλουν ένα τάλιρο ψωμί, ή όσοι πάνε με το τρόλεϋ τους καρκινοπαθείς γονείς τους στα «εξωτερικά» του Ευαγγελισμού, του Ιπποκράτειου ή του Αιγινήτειου είναι οι μεγαλύτεροι ταξικοί τους αντίπαλοι, ή όταν ένα μεγάλο μέρος της Αριστεράς, κοινοβουλευτικής και εξωκοινοβουλευτικής, φοιτητικά γκρουπούσκουλα και ό,τι άλλο βάλει ο νους του καθενός, διαπράττουν τεράστια λάθη στην υπόθεση του μεταναστευτικού, προσφέροντας –κατά τρόπο αντιαισθητικό μάλιστα– πολύ κακές υπηρεσίες, κάκιστες, τόσο στους ξένους που θέλουν να ζήσουν ήρεμα και χωρίς φόβο, όσο και στους έλληνες κατοίκους περιοχών άλλοτε ζηλευτών, που τώρα πια –Κύριος οίδε για ποια οικονομικά συμπεριφέροντα και από ποιους νοσηρούς εγκεφάλους– βάνουσα υποβιβάζστηκαν και άκαρδα υποβαθμίστηκαν; Όταν ο Γιώργος Παπανδρέου (ώ, αυτός ο χιονάνθρωπος με το χαμόγελο), που μας διαβεβαίωνε ότι «υπάρχουν τα λεφτά» και μετά από λίγες ημέρες διέπραξε το ανοσιούργημα να μας «χώσει» στο Δ.Ν.Τ., «σαν έτοιμος από καιρό», όπως κάποιος από τους αξιωματούχους της ευρωπαϊκής οικονομίας με δηλώσεις τους άφησαν να εννοηθεί;

Εδώ όμως θα σταματήσω διότι είμαι μόνος, ολομόναχος, και τα αγρίμια είναι ποικιλοτρόπως εκδικητικά και κυρίως –κυρίως– επιβιώνουν τρεφόμενα με σάρκες.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΔΑΒΑΝΗΣ
Έκκεντρα
ΠΟΙΗΣΗ

[...] Μπορεί αυτή η απόπειρα να μην είναι παρά μια προσωπική σμφαλοσκόπηση, χωρίς αξία για τις αναγκαίες σήμερα –λόγω «συνθηκών Πολέμου»– *Παρατάξεις Μάχης*. Ωστόσο, όσους, ψάχνοντας, βρουν ψήγματα κοινών εμπειριών και *Αλήθειας* στις μέσα σελίδες, τους ευγνωμονώ' έτσι, για το μοίρασμα και μόνο αυτής της μάλλον ανώφελης περιπλάνησης.

Α.Α.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ
Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

Πέντε ανέκδοτα ποιήματα του Γιάννη Τξανετάκη

ΜΕΣΑ ΜΑΣ ΣΚΙΕΣ

Οι πεθαμένοι μας γονείς
μια μέρα επιστρέφουν

πέτρες γίνονται
μέσα μας σκιές

στα σπλάχνα στα οστά μας
πιάνουν θέση

—ας βλέπουν
ό,τι θέλουν οι γιατροί—

σιγά σιγά αβγατάνουνε
σαν βρέφη

μισό το άλλο μισό
που νοσταλγεί

ΒΕΒΑΙΟΣ ΑΚΟΜΗ

Προφίλ

με το πρωινό του
το τουίντ
κοστούμι

σε εξοχή που μόλις
έχει αφυπνιστεί

—το πρώτο φως χαιδεύεται
στη φόδρα—

βέβαιος ακόμη
για το αύριο

—η κορνίζα ούτε
του περνάει από το νου—

αδημονεί να ηχήσει

σαν όπλο μακρινό
που απασφαλίζει

το κλικ της μηχανής

ΤΟ ΔΕΙΠΝΟ

Στη σάλα έχει αρχίσει
το δείπνο

—μετά την τελετή
καθώς αρμόζει—

οι συγγενείς
τρώνε τον ύπνο

ανόρεχτα
βουβά
με δίχως γεύση

μες στου
απομεσήμερου
το φως

λάμπουνε τα κουτάλια
στο ζωμό

φαράκια που
σε γυάλα
αλλάζουν θέση

ΗΛΙΟΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Κασμίρια εγγλέζικα
ξενόκουμπα κολώνιες

πανάδες από
ήλιο Κυριακής

νεύματα
χειραφίες

αγγίγματα του μπορ

στο καφεενείο
μετά τη λειτουργία

άχνη όλα
λουκουμιού

που σκόρπισε ο αέρας

φίχουλα
από αντίδωρο

που είδαν τα πουλιά

ΕΓΩ ΣΙΓΑ ΣΙΓΑ

Όχι είπα
δεν φταίει ο καταρράκτης
ολοένα που με βλέπεις
πιο θαμπά

εγώ σιγά σιγά
θαμπώνω

παιδί που έσπασε
το βάζο
και πίσω απ' την κουρτίνα
κλαίει βουβά

Άλκηστις Σουλογιάννη

ΓΙΟΛΑΝΤΑ ΠΕΓΚΛΗ

(Γειά, Εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2010)

«κρατούν λίγο τα πράγματα / ή εμείς
δε μένουμε κοντά τους πολύ;»

ΓΙΟΛΑΝΤΑ ΠΕΓΚΛΗ
«Το τροχόσπιτο»
(από την ποιητική συλλογή *Γειά*)

Στη μακρά (από το 1964) σειρά των ποιητικών συλλογών της η Γιολάντα Πέγκλη φαίνεται να αντιμετωπίζει (σε μεγαλύτερη ή μικρότερη κλίμακα θεματικής και υφολογικής κάλυψης) ποικίλες συναντήσεις ανάμεσα στη βιωματική διάσταση της ροής του χρόνου και στην υποκειμενική πρόσληψη της αντικειμενικής πραγματικότητας, όπως αυτή η πρόσληψη υποστηρίζεται από ένα πλούσιο γνωστικό υλικό (συμπεριλαμβανομένων και των εκλεκτικών συγγενειών). Στο πλαίσιο αυτό η Γ. Πέγκλη ανιχνεύει δεδομένα που προσδιορίζουν το περιεχόμενο του εσωτερικού ανθρώπου.

Με αυτή την προϋπόθεση, η ποιητική συλλογή με τον τίτλο *Γειά* φαίνεται να λειτουργεί ως σύνοψη των λεπτομερειών που χαρτογραφούν το ευρύ πεδίο των σχέσεων του εσωτερικού ανθρώπου με το εξωτερικό, αντικειμενικό περιβάλλον, είτε πρόκειται για διαπροσωπικές σχέσεις, είτε για σχέση με τη φύση, είτε για συμμετοχή σε καταστάσεις και συνθήκες βίου. Το ζητούμενο (που παραμένει ζητούμενο) είναι η συνειδητοποίηση της διάρκειας αυτών των σχέσεων, και περαιτέρω ο φορέας ευθύνης για τη διάρκεια αυτών των σχέσεων (ο εσωτερικός άνθρωπος ή η εξωτερική, αντικειμενική πραγματικότητα;).

Το βιβλίο αποτελείται από σαράντα τρία, περισσότερο ή λιγότερο εκτενή με ιδιαίτερους τίτλους και με ποικίλους συνδυασμούς ελεύθερων στίχων ποιήματα, εκ των οποίων τα πέντε τελευταία ως ιδιαίτερη ενότητα με τον τίτλο «Πένθη μηνός Φεβρουαρίου» οδηγούν προς την έξοδο του κειμενικού κόσμου.

Στο πλαίσιο αυτό αναγνωρίζεται μια ενδιαφέρουσα διαχείριση γενικών όσο και ανεξάντλητων θεμάτων, όπως: το παρελθόν ως περιεχόμενο της μνήμης και της λήθης, η αίσθηση του παρόντος και η προοπτική του μέλλοντος, η διάρκεια του προσωπικού χρόνου ως ατομική χρήση του χρόνου και ως αμφίδρομη σχέση του ανθρώπου με τον χρόνο, ο (εσωτερικός) άνθρωπος μόνος στο πλαίσιο των διαπροσωπικών σχέσεων, η παραβίαση των συμβατικών ανθρώπινων ορίων, η αμφίδρομη σχέση του ανθρώπου με τη φύση, η αντιπαράθεση ανάμεσα στον κόσμο των ζωντανών και στον κόσμο των νεκρών ως ισότιμα πεδία στη σύνθεση του υποκειμενικού κόσμου, ή ο θάνατος ως διακοπή της επικοινωνίας.

Την εστίαση πάντως στην οργάνωση του κειμενικού κόσμου κατέχει το περιεχόμενο της ανθρώπινης ύπαρξης που προσδιορίζουν στοιχεία, όπως: πείρα, μοναξιά, αβεβαιότητα, προδοσία, οδύνη, απώλειες, ελπίδες, ανακατατάξεις, επανεκτιμήσεις, ανατροπές, οπτική του υποκειμένου και οπτική του αντικειμένου.

Στο βιβλίο φαίνεται να αποτυπώνεται η σύνθετη διαδικασία, με την οποία ο εσωτερικός άνθρωπος αφενός ετοιμάζεται να αναχωρήσει από αυτό το πολυδιάστατο υπο-/κειμενικό τοπίο με αίσθηση απόλυτης ελευθερίας της βούλησης, και αφετέρου ταυτόχρονα επικοινωνεί με καθένα από τα ιδιαίτερα στοιχεία αυτού του τοπίου στο πλαίσιο ενός αναδρομικού ελέγχου για τις αξίες και τις επιλογές του βίου. Η αναχώρηση και η επικοινωνία φαίνεται να αποτελούν τους οδοδείκτες που δρομολογούν την περιπλάνηση ανάμεσα στις ατραπούς του κειμενικού κόσμου δείχνοντας την έξοδο, όπου καιροφυλακτεί η συνειδητοποίηση του κενού, ενώ παράλληλα οδηγούν και στην ανάγνωση του τίτλου του βιβλίου.

Όλο αυτό το υλικό διεκπεραιώνει λόγος καθημερινός, άμεσος με έντονο χαρακτήρα προφορικότητας, βιωματικός, παραστατικός, πλή-

ρης συναισθήματος, συχνά αυτοαναφορικός και αφοριστικός, πρωτίστως συνδηλωτικός που έχει ως αποτέλεσμα τη σύνθεση κειμένων κλειστών, στα οποία πάντως η πρόσβαση διευκολύνεται με την πρόσληψη των γραμματικών εικόνων.

Στη διαμόρφωση του υφολογικού χαρακτήρα της ποιητικής συλλογής συμβάλλει η ευρηματική χρήση της μεταφοράς, των παρηχύσεων, καθώς και των επαναλήψεων που δημιουργούν την εντύπωση μιας εμμονής σε ιδέες και παραστάσεις ως μοτίβα-οδηγούς για την εξέλιξη του κειμενικού κόσμου.

Εξάλλου, ενδιαφέρουσες παραδειγματικές εφαρμογές ως προς τη δημιουργική διαχείριση του λόγου αποτελούν τόσο η χρήση ουσιαστικού σε θέση επιθετικού και κατηγορηματικού προσδιορισμού (π.χ.: *χελιδόνια λέξεις, το αυγό φωνήεν, ο φωτογράφος χρόνος*, ή: *λόγια προσανάμματα, συλλαβές φύλλα, πρόσωπο ταξίδι*), όσο και η χρήση ρήματος σε λειτουργία ουσιαστικού (π. χ.: *το έρχομαι, το σε κοιτάζω στα μάτια, το αφανίζομαι*).

Είναι σαφές ότι αυτά τα δεδομένα δηλώνουν συνειδητή σχέση με τη γλώσσα ως όχημα διατύπωσης και διεκπεραίωσης σημειομένων, και περαιτέρω με την τέχνη του λόγου.

ΘΕΑΤΡΟ ΣΚΙΩΝ

Καθόμουν εκεί ζεστά
με τις φλόγες απέναντί μου
να συνδιαλέγονται,
παρατηρώντας στον τοίχο
κάτι σαν ρυθμό
γιατί υπήρχε ένα κορμί
στο χρώμα του κάρβουνου
που ήμουν εγώ
(κι ας καθόμουν)
που ήσουν εσύ
(κι ας ερχόσουν)
που ήμασταν εμείς
(μαζί)
στο δικό τους πυρίμαχο έργο.

Η ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑ ΜΙΑΣ ΜΕΡΑΣ ΜΕ ΗΛΙΟ

Κάτω από υπεριώδεις ακτίνες αναμονής
στείρος ακόμα ιδρώτας προμηνύει κάτι σαν αλλαγή
Θερμοκρασίας
μόνο που τώρα παρατηρείς και δεν συμμετέχεις
κάπου κοντά –εξ αποστάσεως
στην ασφαλή θέση του ενός ανάμεσα σε άλλους
να λαμβάνεις προεκλογικά sms υποψηφίων
και άλλα της Citibank για τους φόρους που σου χρεώνουν στην
πιστωτική κάρτα
περιμένοντας έναν ίσως διορισμό εντός των τειχών
με βλέφαρα πίσω από γυαλιά ηλίου και μετρημένες αμπούλες
τεχνητά δάκρυα.

ΠΟΥ ΜΑΜΑΚΑΚΗ

Κριτικές

Τίτκα Δημητρούλια

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΑΛΛΑΣ

(Περίακτος, Εκδόσεις Τυπωθήτω, 2012)

Ο Γιάννης Δάλλας δεν χρειάζεται συστάσεις, ούτε σαν φιλόλογος, με την «πραγματογνωμοσύνη» του, όπως ο ίδιος την ονομάζει, το μεγάλο έργο σχετικά με τη νεοελληνική γραμματεία, ούτε σαν μεταφραστής, που μας έχει δώσει πολύ ενδιαφέρουσες μεταφράσεις του αρχαιοελληνικού λυρισμού κυρίως, ούτε φυσικά σαν ποιητής, καθώς επί εξήντα χρόνια η φωνή του, διακριτή κι αναγνωρίσιμη, ηχεί και σημαίνει. Δέκατη τέταρτη συλλογή του η «Περίακτος», δομείται με βάση τη μηχανή αυτή αλλαγής σκηνικού, εκ των προτέρων σχεδιασμένου, στο αρχαίο δράμα: από τον κόσμο στην κοινωνία κι από την κοινωνία στο άτομο και ιδιαίτερα στο ποιητικό υποκείμενο, το σκηνικό αλλάζει μαζί με τον τόνο και τον λόγο του ποιητή. Στη συλλογή αυτή έχουμε ωστόσο κι άλλο ένα αρχαιοελληνικό στοιχείο που λειτουργεί με ενδιαφέροντα τρόπο, συνδηλωτικά, την παράβαση, την απευθείας απεύθυνση του ποιητή στο κοινό: η παρένθεση όμως της παράβασης, ανασηματοδοτεί, δυνάμει, το σύνολο των ποιημάτων, προσδίδοντάς τους ένα χαρακτήρα ανθρώπινης κωμωδίας, εκτεινόμενης από τον μικρότερο του ανθρώπου ως το μεγαλύτερο του κόσμου.

Η περίακτος προς το τέλος της συλλογής, στην ενότητα της εξόδου με τον τίτλο «Στην αστρική μας γειτονιά» γίνεται μηχανισμός των Αντικυθήρων, ένας μηχανισμός για έναν άλλον μηχανισμό, κατά την προσφιλή τακτική της αναλογίας που ανοίγει το πεδίο αντίληψης προς πολλαπλές κατευθύνσεις: από τη δομή του ποιήματος και την εναλλαγή των σκηνικών περνάμε στην κοσμική πραγματικότητα αλλά και στη διερώτηση για το ποιον της αρχαίας μαντικής, τέχνης ή επιστήμης, ή μήπως και τα δυο μαζί. Αυτή η κίνηση του περάσματος από τον έναν μηχανισμό στον άλλον, απλώς περιγράφεται στο τέλος. Στην πράξη, όλη η συλλογή κινείται διαρκώς, όπως εν γένει η ποίηση του Δάλλα, από το κοσμικό επίπεδο στο πιο μικρό ανθρώπινο, στο παιδάκι που ανοίγει ευφρόσυνα τη συλλογή, με μια γέννηση και τη χαρά της, αλλά και πριν από αυτό, στη δυνατότητα της ζωής την ίδια, στο σπέρμα του παντός.

Δεν χρειάζεται κανείς να μιλήσει για τις επιδράσεις στην ποίηση του Γιάννη Δάλλα, έχουν γραφτεί πολλά, έχει μιλήσει ο ίδιος, κι είναι επιπλέον ορατές στο σώμα της ποίησής του. Ο Διονύσιος Σολωμός, πάντως, για άλλη μια φορά κυριαρχεί, όχι στα αφιερωμένα ρητά μόνο ποιήματα. Στίζει το σώμα της συλλογής, του ποιητικού λόγου, που συλλειτουργεί με το ανθρώπινο σώμα που περιγράφει, και δη το γυναικείο. Το ένα σώμα απλώνεται πάνω στο άλλο και του μεταδίδει τους κραδασμούς τους, μέσα από ένα τρίτο σώμα, που συμβολικά συνοψίζει τη δύναμη της φύσης:

*Έχω το πέρασμά σου σ' όλη την αφή μου αίλουρε
καθώς κάτω απ' το δέλτα των λαγόνων μου
πέρασε κάποτε και γλίστρησε
ένα βαθύ ποτάμι από σκιρτήματα
αφή βελούδου κι από τη δορά βαθύτερα
μια τρικυμία από επιθυμίες κι ύστερα
διαγκωνισμοί στη χλωροφορμισμένη μέρα.*

(«Η ραψωδία του αίλουρου»)

Ή στο τρίτο ποίημα της συλλογής, «Ο κόλπος της Ροδιάς»:

*Τότε η γυναίκα που ήταν λύχνος της σαρκός μου
ξεκόπηκε από μπρος μας πέταξε τα πέπλα
κι απλώθηκε επί των υδάτων σ' όλο τον ορίζοντα
με το κορμί της υδατόσημο και μήτρα*

Αυτή η έκταση, αυτό το άπλωμα, η μετακίνηση των ορίων έως το μη περαιτέρω, το μεγαλύτερο και το μικρότερο είναι ένα από τα πιο αναγνωρίσιμα γνωρίσματα της ποίησης του Δάλλα. Και δεν είναι απλώς κίνηση εκτατική, είναι κίνηση μεταβολής της βαθύτερης ουσίας των πλασμάτων που ενοικούν τον χώρο και διαρκώς μεταμορφώνονται, όπως ο νεροβούβαλος που γίνεται αίλουρος κι αυτός, μαζί με τον χώρο και τον χρόνο, που παλινδρομεί κατά το δοκούν, πισωπατάει και επανέρχεται, και γίνεται λόγου χάρη ξάφνου το σκάφος σκαφίδι και πηρόγα, όπως λέει στο «Το πλαγκτόν», σύστοιχο ποίημα των «Κοσμοδυτών» με τον μηχανισμό των Αντικυθήρων, με θαυμάσιες εικόνες αδαμικής προοπτικής, που φέρνουν βέβαια στο νου τον Σολωμό και πάλι, με την άπλαστη και τη μισοπλασμένη μορφή, και απαγκιστρώνονται από κει και ανοίγουν με το δικό τους τρόπο.

Είναι μια κίνηση δηλαδή εντέλει κάθετη κι οριζόντια σε όλα τα επίπεδα, η ίδια και μέσα στις εικόνες, από τον ουρανό στη γη ως εκ τα έγκατά της, σε μια γη που κρυφοβλέπει μέσα από τα φυλλώματα την Ιστορία να περνάει. Την Ιστορία που κινείται κι αυτή το ίδιο ελεύθερη, από την προϊστορία της πηρόγας στα μαντεία και από κει στο Βυζάντιο και ως τις μέρες μας στη δολοφονία του Γρηγορόπουλου και τη φλεγόμενη Αθήνα. Παλιά ιδέα αντικαπιταλιστική ενός αριστερόχειρα που επιμένει, ενάντια στο σύστημα των Τραπεζών της μπάζας και της ρεμούλας, όπου χάνεται η πρώτη κατάθεση του Καρυωτάκη, αλλά και ενάντια σε κάθε λογής υποκρισία, ψευτιά και ανελευθερία, θέτει ως αίτημα πρώτο και κύριο το όραμα, που για τον Δάλλα συνδέεται με όλα του ανθρώπου, τη φύση που τον περιβάλλει και τον δίδασκει, την κοινωνία, τον έρωτα, την αποδοχή της ανθρώπινης μοίρας, τη ζωή δηλαδή την ίδια, την οποία υπερασπίζεται ο ποιητής, κηρύσσοντας «καινούργια έγερση θυμάτων και οραμάτων».

Απευθυνόμενος στο τέλος στον αναγνώστη που θέλει να ανατάμει μηχανιστικά τα ποιήματά του, τον οποίο ονομάζει κανίβαλο, ο Δάλλας υπερασπίζεται την ποιητική ενάντια σε κάθε αντίρρηση. Μπορεί κανείς να έχει αντίρρηση όσον αφορά την ένταση της φωνής κάποιες στιγμές, τον τόνο της φωνής του ποιητή καθώς στέκεται στο κέντρο του κόσμου που χτίζει – αν και σήμερα, καθώς η Ιστορία και η πολιτική επιστρέφουν, όλα είναι υπό συζήτηση και πάλι και όλα, όπως πάντα, θέμα τοποθέτησης. Αλλά δεν μπορεί να αμφισβητήσει σε καμία περίπτωση την αυθεντικότητα και τη δύναμη των εικόνων του, στην ηρακλείτεια ροή τους, αυτήν εντέλει που τους επιτρέπει να αναδημιουργούν τον κόσμο. Και να τον διεκδικούν καλύτερο κι όλο καλύτερο για τον άνθρωπο, στο σύντομο πέρασμά του από τη γη.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΔΑΜΟΥΛΛΑΚΗΣ

Ποιήματα

Π Ο Ι Η Σ Η

Ένα ταξίδι στις κοντινές άγνωστες θάλασσες, με τους ορίζοντες των μακρινών. Εκεί που το τοπίο κι οι άνθρωποι αναμοχλεύουν την ουσία του κόσμου. Κόντρα στον καιρό, με τον Γαρμπή συνοδοιπόρο. Με τον λόγο να μεταμορφώνει και να μεταμορφώνεται στα ορατά και άορατα, σ' αίσθηση και αισθητική. [...] Με τη λύρα του Ορφέα σας εύχομαι καλό ταξίδι.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Z. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

www.gouostis.gr

Άρης Αλεξάνδρου, Διάλεξα

(Εκδόσεις Κείμενα, Αθήνα 1984)

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

Μακριά από μένα φεύγεις, ώρα
και το φτεροκόπημά σου με πληγώνει ακόμα.
Μόνος: τι να το κάνω πια το στόμα;
τι τη νύχτα μου; τι να την κάνω τη μέρα μου τώρα;
Δεν έχω σπίτι δεν έχω αγαπημένη.
Γωνιά δεν έχω η ζωή μου ν' ακουμπήσει.
Το κάθε τι που του δίνομαι πλουταίνει
και θα με σπαταλήσει.

ΡΑΪΝΕΡ ΜΑΡΙΑ ΡΙΑΚΕ, 1907

Ο ΚΥΚΝΟΣ

Ο μόχθος, μέσα απ' ό,τι δεν έγινε ακόμα,
βαρύς και σα δεμένος να πηγαίνεις,
μοιάζει με του κύκνου τ' άπλαστο βήμα.
Κι ο θάνατος, τούτο το ασύλληπτο ακόμη
κάθε αιτία, που πάνω του στεκόμαστε καθημερινά,
στο φοβισμένο χαμήλωμά του μοιάζει
στα νερά πάνω που το δέχονται γαλήνια
και που, σαν μακάρια και σαν περασμένα,
κάτω του, κύμα το κύμα, αποτραβιούνται,
ενώ αυτός, άπειρα βέβαιος άπειρα γαλήνιος,
πάντα πιο γνωστικός και πιο βασιλικός
και πιο ατάραχος, καταδέχεται να φεύγει.

ΡΑΪΝΕΡ ΜΑΡΙΑ ΡΙΑΚΕ, 1907

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΚΑΒΑΛΑΡΗ

Μακρινή μου Κόρδοβα
μοναχική μου Κόρδοβα.

Άλογο μαύρο μεγάλο φεγγάρι
ελιές μες στο ταγάρι μου.
Ξέρω τους δρόμους σαν την παλάμη μου
κι όμως ποτέ δε θα φτάσω
στη μακρινή μου Κόρδοβα.

Μέσ' απ' τον κάμπο μέσ' απ' τον άνεμο
άλογο μαύρο κόκκινο φεγγάρι.
Είναι ο θάνατος εκεί και με παραμονεύει
φηλά απ' τους πύργους πάνω
της μακρινής μου Κόρδοβα.

Αχ, τι μακρύς που είναι ο δρόμος
αχ, το μαύρο το άξιο τ' άλογό μου.
Αχ κι ο θάνατος εκεί να με προσμένει
ώσπου να φτάσω κάποτε
στη μακρινή μου Κόρδοβα.

Μακρινή μου Κόρδοβα
μοναχική μου Κόρδοβα.

ΦΕΔΕΡΙΚΟ ΓΚΑΡΘΙΑ ΛΟΡΚΑ

Άγγλοι, εσάς, εσάς ρωτώ
πώς ανέχεστε ζυγό;

Πώς το στέργετε γι' αρχόντους
γη να οργώνετε και πόντους;

Ποιος ο λόγος τον τιτλούχο
σεις να ντύνετε με ρούχο
βελουδένιο κι ως το θέλει
να του δίνετε κερύ και μέλι;

Ω! μελίτσι της Αγγλίας, μ' ακούς;
άρματα τι φτιάχνεις συ γι' αυτούς
που σου αφήνουν τον ιδρώτα
και σου παίρνουν τους καρπούς σαν πρώτα;

Τάχα διόλου ξαποσταίνεις;
Τάχα το φωμί χορταίνεις;
Μη σου δόθηκε φαμίλια, μη γαλήνη
Μη να κουβεντιάσεις συ κ' εκείνη;

Δεν οργώνει αυτός που στάρι
έχει πάντα μες στο αμπάρι
και με το σπαθί σε φοβερίζει
κειός που να το φτιάξει δεν γνωρίζει.

Το φωμί που αλέθεις συ να τρως,
Ντύνε αυτόν που 'ναι γυμνός.
Δούλευε το μέταλλο με τη βαριά σου
να γενείς διαφεντευτής της αφεντιάς σου.

ΠΕΡΣΥ ΜΠΗΣ, ΣΕΛΛΕΪ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΟΝ ΖΟΥΑΝ

Αυτή τη φρίκη δε θα λησμονήσει
ποτέ του ο κόσμος. Το ματοβαμμένο χώμα
την κάθε πέτρα θ' αναγκάσω να μιλήσει
για τον ζυγό της αδικίας κι ακόμα
για να το μάθουν οι μελλούμενες γενιές
πως δεν κατάφεραν η βία να λυγίσει
όλες τις ανυπόταχτες καρδιές.
Πως επαλέφαμε να βρει το δίκιο του ο λαός
προτού να δούμε εμείς της λευτεριάς το φως.

Η επανάσταση σε μερικούς μπορεί να μην αρέσει
μα είναι ο μόνος σίγουρος και δίκαιος τρόπος
να καθαρίσεις απ' το ρύπος τους ανθρώπους.

Αντριέφου Λευτεριά!
Το τρυπημένο από τα βόλια φλάμπουρό σου
ορθό, κατάντικρα σ' ενάντιους άνεμους...

Α, το χρυσάφι! Ποιος τον ορμηλεύει
τον τύπο, ποιος κινεί το πιεστήριο;
Ποιος σε βουλές και σε συμβούλια βασιλεύει;
Ποιος είναι αφέντης στο χρηματιστήριο;
Ποιος την πολιτική στη χώρα μας ορίζει;
Ποιος πίκρες και χαρές χαρίζει;
Ποιος τις ελπίδες, τα συμφέροντα ξυπνά
και ποιος τα σβήνει πάλι μ' ένα νεύμα;
Αν σας ρωτήσουν μην αποκριθείτε βιαστικά
πως σ' όλα αυτά μοχλός του Ναπολέοντα το πνεύμα.
Όχι. Τα εκατομμύρια του Ρότσιλντ όλα αυτά
τα ορίζουν και του Μπέρινγκ τα λεφτά.

ΤΖΩΡΤΖ, ΓΚΟΡΝΤΟΝ ΝΟΕΛ (ΛΟΡΔΟΣ ΜΠΑΙΡΟΝ)

Κριτικές

Γιάννης Στρούμπας

ΓΕΦΥΡΕΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΠΟΜΑΚΡΗ ΔΥΣΗ

(Ζωή Σαμαρά, *Και είναι πολύ μακριά η Δύση*, Εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα, 2012)

«Μια ζωή μια Ιστορία», που αμαυρώνεται από «διαγραφές / πολιτικές / ηθικές / εγκληματικές», που καταδιώκει «τα όνειρα των παιδικών μας χρόνων», που αποδεικνύεται «μια ζωή θάνατος», σε ένα συγκλονιστικό οξύμωρο, όπου το σημαϊνόμενο της ζωής κυφορεί την ανυπαρξία, έχει υποστεί αυτοϋπονομευόμενη αξιακό εκτροχιασμό. Καθώς «η αβροχία φύσηξε», η ποιητική τέχνη επιφορτίζεται την επαναφορά του οράματος: «Καιρός να γράψω» εξομολογείται λοιπόν η Ζωή Σαμαρά στην ποιητική της συλλογή *Και είναι πολύ μακριά η Δύση*.

Στο σύγχρονο σύμπαν κάθε παρηγορητικός μύθος καταλύεται: «Ο Απόλλων πλέον / κυκλοφορεί με αεροπλάνο»· «Η Περσεφόνη φτάνει / με υποβρύχιο / στο κέντρο της γης». Η τεχνολογική εξέλιξη καταργεί ουσιαστικά τον Θεό, επιχειρώντας να τοποθετήσει στη θέση του τον άνθρωπο. Η κατάργηση τούτη συνεπάγεται την ηθική έκπτωση, που μεταφράζεται σε έκπτωση της ανθρωπιάς, δηλαδή σε απώλεια της βασικής ιδιότητας του ανθρώπου. Παράλληλα με τον Θεό εξαφανίζεται επομένως κι ο ίδιος ο άνθρωπος: «Όλοι γινήκαμε θεοί / ή σφάγια // Δεν έμεινε στη Γη / ούτε / ένας / Άνθρωπος;» Το ερώτημα αγωνιώδες, μα ρητορικό, «αφού σαν άνθρωποι / έστω τιμωρημένοι απ' τους θεούς / δε θα μπορούσαμε να ζήσουμε / ποτέ».

Η παραίτηση του ανθρώπου απ' τη διεκδίκηση της αξίας του, ο συμβιβασμός του με τον ξεπεσμό, την ασημαντότητά του, την προοπτική να αποτελεί απλώς μια παρένθεση στη ζωή των άλλων, εκτρέφουν τη Λερναία Ύδρα της αδιαφορίας και της μετριότητας. Τα αιώνια σύμβολα καταρρέουν. Ο Έρος (ποιητικός τύπος στα έπη) απέχει μόλις δύο γράμματα απ' το Έρεβος. Η Πηνελόπη φανερώνεται άπιστη. Ο γνωμικός αφορισμός της Σαμαρά «Α! Χωρίς σύμβολα πώς θα ζήσουμε / τώρα που δίχως πίστη εύκολα ζούμε», πικρά ειρωνικός, καταδεικνύει πως η ένδεια των καιρών γεννά θλίψη μονάχα για τη φθορά του επικαλύμματος, όχι για την αλλοίωση της βαθύτερης ουσίας.

«Έχει γίνει μόδα η ανορεξία» συλλογίζεται η Σαμαρά, εντοπίζοντάς την ωστόσο πρωτίστως στην έλλειψη πνευματικότητας, εφόσον η λέξη, αν και «αχόρταγη θεά» η ίδια, έπαψε πλέον να καταναλώνεται. Τα όποια «χαρίσματα», μέσα από την αλληγορία του μύθου, αποδεικνύονται αρνητικά. Ο Αυτόλυκος, γιος του θεού Ερμή, επιλέγει απ' του πατέρα τις ιδιότητες μόνο να είναι «κλέφτης και ψυχοπομπός». «Τι χάρισμα κι αυτό // Χάρισμά σου!», σχολιάζει η Σαμαρά, απορρίπτοντας κάθε κακία στο ήθος, με ποιητικό λόγο που εκμεταλλεύεται δραστικά την πολυσημία των λέξεων.

Το αίτημα της δικαιοσύνης αναζητά την πραγμάτωσή του στη Δύση. Η Σαμαρά, αξιοποιώντας την αρχαία ελληνική μυθολογία και συγκεκριμένα το μύθο της Ευρώπης, η οποία έφερε στον κόσμο από την ένωσή της με τον Δία τον Ραδάμανθυ, τον δικαιότερο των θνητών, εντοπίζει στην ήπειρο της Ευρώπης, όπου δομήθηκε ο σύγχρονος δυτικός πολιτισμός, το κράτος δικαίου. Η τραγική ειρωνεία

ωστόσο για τον ελληνισμό είναι πως, ενώ γέννησε πολιτισμικά τη δικαιοσύνη και την παρέδωσε στους «υπερβορείους» του ομότιπλου ποιήματος, ο ίδιος πλέον τη θολώνει και την ακυρώνει. Καταλήγει λοιπόν εξόριστος μακριά της σ' έναν Νότο, σε μια εξορία που δεν θα 'πρεπε να τη δοκιμάζει λόγω της πολιτιστικής του κληρονομιάς: «Γέννησε η ψυχή μας τον Βορρά / Εμείς γιατί εξοριστήκαμε στον Νότο;»

Η απομάκρυνση απ' το δίκαιο εξηγεί γιατί «είναι πολύ μακριά η Δύση», σύμφωνα και με τον τίτλο της ποιητικής συλλογής. Η κατάσταση όμως υπερβαίνει τα ελληνικά όρια και γενικεύεται, καθώς ο στίχος του τίτλου αξιοποιείται για να σημάνει και μια ευρύτερη ομάδα προσφύγων, οι οποίοι μέσω της Ελλάδας αναζητούν ένα πέρασμα στη Δύση, ένα πέρασμα στην ευημερία. Ο φιλοσοφικός στοχασμός της Σαμαρά, ενισχυμένος από την ανθρώπινη ματιά της, διαπιστώνει τη συνύπαρξη του καλού και του κακού: η θετικά φορτισμένη ευημερία και η αρνητικά φορτισμένη προσφυγιά αποδεικνύονται αλληλένδετες, εφόσον η ευημερία, σαν κουτί της Πανδώρας, επιφυλάσσει, στο πλαίσιο της αναζήτησής της, τον πνιγμό για πολλούς απ' όσους την ονειρεύονται. Πάλι η Δύση φανερώνεται πολύ μακρινή και το όραμά της κονιορτοποιείται.

Με δεδομένη την απουσία της ελπίδας, η ποιητική αντιπρόταση απέναντι στην παραίτηση κατατίθεται μαχητικά: «Να έχεις το σθένος να γίνεις / αυτό που είσαι / με όλα τα συστήματα / [...] να σε αντιμάχονται», προτείνει η Σαμαρά. Προς την κατεύθυνση αυτή είναι απαραίτητη η συνδρομή της ποίησης, αφού «Ένας μεγάλος ποιητής μπορεί / να ανατρέψει τους μύθους ή την Ιστορία». Με αφορμή την ποιητική ικανότητα του Σοφοκλή να επιβάλει σαν σύζυγο του Οιδίποδα την Ιοκάστη και σαν εξέλιξη του μύθου την αιμομιξία, όταν κάθε προηγούμενη μυθολογική προσέγγιση ήταν διαφορετική, η Σαμαρά διεκδικεί την ανατροπή της «μυθολογίας», στο όνομα ωστόσο της οποίας θα μπορούσαν να λογίζονται όλα τα έτοιμα σχήματα που συνόδευσαν στην πορεία του επί μακρόν τον σύγχρονο βολεμένο άνθρωπο.

Η γραφή συνεπώς, και δη η ποιητική, θα μπορούσε να κυνηγά «πάλι χαμομήλια / να φαινόταν ανέμελη», διεκδικώντας πλάι στην ανεμελιά την αθωότητα. Η ποιήτρια, βεβαίως, έχει συναίσθηση της δυσκολίας του εγχειρήματος. Αντιλαμβάνεται πως η γραφή, μ' όλη τη μεταπλαστική της δύναμη, θα φάνταζε, σαν διεκδικήτρια της αιωνιότητας, ακόμη και μακάβρια, αφού χαράσσει «με μαύρα γράμματα» ονόματα «σε λευκή ταφόπετρα». Όμως, παρά τις παγίδες της γραφής, η γόνιμη λειτουργία της βαραίνει, γι' αυτό και η τελική επιλογή της ποιήτριας αποτυπώνεται στο επιλογικό κι αποφασιστικό «γράψω», που ολοκληρώνει τη συλλογή με σχήμα κύκλου κι αναπτερώνει την ελπίδα. Οι γέφυρες προς την απόμακρη Δύση δηλώνουν παρούσες.

ΖΩΗ ΣΑΜΑΡΑ

Και είναι πολύ μακριά η Δύση

Π Ο Ι Η Σ Η

www.govostis.gr

Οι κάτοικοι της Ελλάδας ζούσαν λιτά, μέσα σε αφθονία πνευματικών αγαθών. Όταν ο Πέλοπας μετανάστευσε από την Ασία, έφερε μαζί του τα πλούτη του και αποκάλυψε στους Έλληνες την πδονή της χλιδής.

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ ΠΕΖΑ, «Πέλοψ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

Κριτικές

Γιώργος Μαρκόπουλος

ΠΑΝΟΣ ΚΑΠΩΝΗΣ

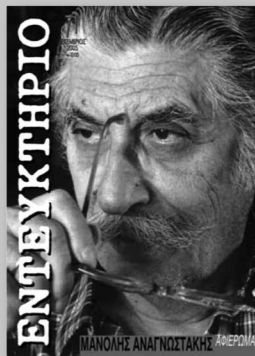
(Κύβος, Αθήνα, 2011)

Ο Πάνος Καπώνης, όπως επισημαίνει και ο Αλέξης Ζήρας στο *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* (Πατάκης), είναι ένας «από τους συνεπέστερους στο αρχικό πνεύμα της αμφισβήτησης στη νεότερη ποιητική θεματογραφία. Εικόνες καθημερινού σπαραγμού και επιύλητη από τη ζωή των πόλεων. Ο χαρακτήρας της ελληνικής beat ποίησης, που εντοπίζεται στον Βασίλη Στεριάδη, στον Λευτέρη Πούλιο, στον Γιάννη Κοντό, στη Νατάσα Χατζιδάκι, εξακολουθεί στον Καπώνη να διατηρείται στην ίδια περίπου πυκνότητα και τραχύτητα με εκείνον του αρχικού (1970) φρονήματος για τη ζωή, αλλά και στη χρήση της γλώσσας».

Και πράγματι, συμπληρώνω εγώ, ο Καπώνης είναι ένας από τους πρωταγωνιστές της γενιάς των ποιητών που εμφανίστηκαν λίγο πριν ή λίγο μετά της αρχές της δεκαετίας του 1970. Εμφανίστηκε με τη συλλογή *Κοκτέιλ* (1972), αλλά η ουσιαστική παρουσία του συντελέστηκε με την αμέσως επόμενη συλλογή του *Μεταμορφώσεις του Ιερεμιά* (1977), η οποία χαρακτηρίζεται άμεσα από το κλίμα της εποχής εκείνης: διαμαρτυρία, ειρωνεία, αλληγορία, πίκρα και, στιγμές στιγμές, συγκεκαλυμμένη (συνήθως) οργή. Μια συλλογή στην οποία χαιρεσαι το αμιγές του ύφους, χαιρέσαι τη φρεσκάδα, την ευρηματικότητα και την ιδιαίτερος προσεγμένη αισθητική της.

Μετά από μια κάπως μακρά απουσία από την εκδοτική δραστηριότητα, ο Πάνος Καπώνης εμφανίζεται ξανά (με ενδιάμεση τη συγκεντρωτική συλλογή *Αρχιπέλαγος αϋπνίας*), με τις συλλογές *Κοκτέιλ, Β'* (2009), *Σπινθήρες καλωδίου* (2009), *Ναρκωτικά σύννεφα* (2010) και, την πλέον πρόσφατη, *Κύβος* (2011), στην οποία και θα επικεντρώσουμε την προσοχή μας στο σημείωμά μας αυτό.

Και θα ρωτήσει, πράγματι, κάποιος, γιατί τόσο έμφαση ιδιαίτερα στον *Κύβος*; Διότι ο *Κύβος*, θα απαντήσω, είναι η συλλογή στην οποία συναντώνται και συνδιαλέγονται με τον καλύτερο και τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο όλα τα στοιχεία εκείνα που αποτελούν τα κυριότερα συστατικά στοιχεία της ποίησης του Καπώνη. Και όντως, σίχτοι κοφτεροί που, αν και χαμηλών τόνων –αφού ο Καπώνης δεν ολισθαίνει ούτε για μια στιγμή προς τα μέρη του στόμφου–, χτυπούν καίρια στην καρδιά μας και, επίσης, με αρκετή οξύτητα, στην εφησυχασμένη με τα χρόνια ακοή μας. Ο σαρκασμός, το υποδόριο χιούμορ, μια διαβρωτική αίσθηση «εξορίας» αλλά και εικόνες ονειρικές, εικόνες «υπερβατικές» μέσα σε μια αποτρόπαια φρικτή καθημερινότητα, την οποία όμως ο ποιητής δεν στιγματίζει, αλλά προσπαθεί να την ξερκίσει με κατανόηση και με μια λεπτή και τρυφερή στωϊκότητα, έτσι

Αποκτήστε ή χαρίστε τα συλλεκτικά τεύχη του *Entefktirio*

71 Αφιέρωμα ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ [+ dvd με την εκπομπή «Παρασκήνιο - Μ. Αναγνωστάκης»] (10,00 ευρώ)

83 Αφιέρωμα ΚΙΚΗ ΔΗΜΟΥΛΑ [+ dvd «Η Κ. Δημουλά διαβάζει ποιήματά της»] (13,50 ευρώ)

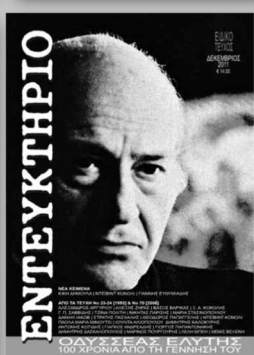
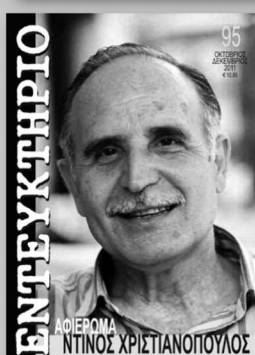
84 Σελίδες για τον ΜΙΛΤΟ ΣΑΧΤΟΥΡΗ [+ cd «Ο Μ. Σαχτούρης διαβάζει ποιήματά του»] (10,00 ευρώ)

95 ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΗΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ (10,00 ευρώ)

Ειδικό τεύχος ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ: 100 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ (14,50 ευρώ)

Αποστέλλονται με αντικαταβολή περιλαμβάνονται ταχυδρομικά

παραγγελίες:
τηλ. 2310 279607
e-mail:
entefktirio@translatio.gr

Κυκλοφορούν στις Εκδόσεις Εντευκτηρίου

ποίηση

Βασίλης Αμανατίδης: Υπνωτήριο
Ερνστ Γιαντλ: Ποιήματα (επιλ.-μετ: Πάνος Τζώνος)
Σταύρος Ζαφειρίου: Τα κατοικίδια
Γιώργος Λυρατζόπουλος: Οδηγίες και ψέματα
Δ. Ν. Μ.: Ημερολόγιο
Δημήτρης Μίγγας: Αγκαλιάζεις τον άνθρωπο αν αγγίξεις τη θάλασσα
Αλεξάνδρα Μπακονίκα: Παρακαταθήκη ηδυπάθειας
Κώστας Πλαστήρας: Mark Alexander Loys συζητάς τα περασμένα
Αντώνης Ρίζος: Προσωπεία. Ποιήματα σε μετάφραση
Κωνσταντίνος Παπαχαράλαμπος: Κ-On
Συμεών Τσακίρης: Τα χαρτοκίδια

πεζογραφία

Γιώργος Αδαμίδης: Βολή εγγύς φιλιών τμημάτων
Κατερίνα Δασκαλάκη: Διά ξηράς
Άκης Δήμου: Ούζο και μελαγχολία
Δημήτρης Η. Παστουρματζής: Ο γενναίος που δεν είμαι
Γιαν Χένρικ Σβαν: Η καταραμένη χαρά

δοκίμιο - μελέτη

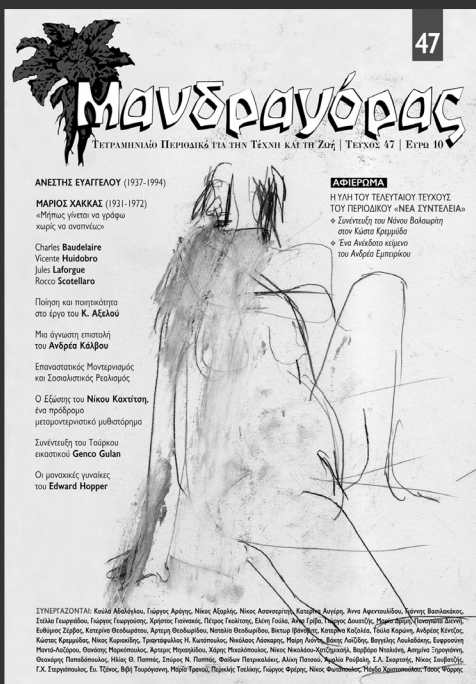
Δ. Ν. Μαρωνίτης: Ημεροδρόμιο
Δ. Ν. Μαρωνίτης: (cd) Όμηρος και Ησίοδος
Σάκης Σερέφας: Η Θεσσαλονίκη εξ αποστάσεως
Σάκης Σερέφας: Φιλμογραφία της Θεσσαλονίκης
Ντίνος Χριστιανόπουλος: Ανθολογία Μακεδόνων ποιητών
Ντίνος Χριστιανόπουλος: (cd) Ο Ντίνος Χριστιανόπουλος διαβάζει αποσπάσματα από Κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο σε δική του μετάφραση

ώστε μια ηρεμία, μια χαρμολύπη δοσμένη με μια αριστοτεχνική και απείριτη περιγραφική δεινότητα, να κυριαρχεί σε ολόκληρο το βιβλίο. Και οι λέξεις εκείνες που προσδιορίζουν τα πράγματα; Τρόλεϊ, καυσάερα, προβολείς εκτυφλωτικοί, διαδηλώσεις, φλογοβόλα, καλώδια, πεταμένες διάλες, εργοστάσια παραγωγής αμμωνίας, πλαστικές σακούλες και ηχορύπανση. Όσο για τους χώρους που αυτός κινείται; Αυτοί ξεκινούν από την έρημο Σαχάρα, περνούν στην Αλεξάνδρεια, στο Κάιρο, στο Λονδίνο, στην Κηφισιά, στα μπαρ των Εξαρχείων, στη λίμνη Τάκα, στα Καλάβρυτα, στο Βραχάτι, στη Χίο, στη Μαρώνια και στο Αγρίνιο –γενέθλιο τόπο–, όπου ο Καπώνης ως άλλος πλανόδιος φωτογράφος, τριγυρνώντας, αποτυπώνει και αναδεικνύει τη μοναξιά των τοπίων, έτσι που τα ποιήματα, κάτω από αυτόν τον κοινό παρονομαστή, τη μοναξιά του κόσμου δηλαδή, να φαντάζουν σαν υπέρλαμπρες αλλά, στο βάθος τους, μαυρόασπρες φωτογραφίες. Και δεν φαντάζουν σαν τέτοιες φωτογραφίες μόνο τα ποιήματα που αναφέρονται σε τόπους, αλλά και εκείνα, ίσως μάλιστα περισσότερο, που αναφέρονται σε ανθρώπους αγαπημένους, που έφυγαν τόσο αθόρυβα και

διακριτικά από τη ζωή, αλλά επιμένουν βασανιστικά να μας κατοικούν, όπως αυτό π.χ. που φέρει τον τίτλο «Το κόκκινο χρώμα» και είναι αφιερωμένο στη μνήμη του Στέφανου Μπεκατώρου ή, το άλλο, «Η ανάμνηση της Ford», το οποίο πιστεύω ότι είναι και το καλύτερο, από κάθε άποψη, του βιβλίου.

Πάντως συγκεφαλαιώνοντας, θα ήθελα να τονίσω ότι πέρα από όσα παραπάνω ανέφερα, εκείνο που δεν πρέπει να ξεχάσουμε επ' ουδενί, είναι η δύναμη της εικόνας που διακρίνει την ποίηση του Καπώνη, μια εξόχων αποχρώσεων νοσταλγία, ακόμη μια πολιτική αιχμηρότητα, όχι μόνο για τα τωρινά δρώμενα στη χώρα, αλλά και για όσα συνέβησαν καθ' όλη τη διάρκεια της διαδρομής του στα Γράμματα, μια διάθεση βαθύτατα εξομολογητική, τραγική, όσο και αν αυτό δεν καθίσταται αμέσως ορατό και, τέλος, προπάντων αυτό, η σταθερή ποιότητα όλων ανεξαιρέτως των συλλογών του, που με επώδυνη αλλά καλά κρυμμένη αυταπάρνηση, καθώς και με αταλάντευτη αφοσίωση, ο ποιητής ανοίγει κάθε τόσο, βήμα το βήμα, τον δύσβατο και δύσκολο δρόμο του.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ Ο ΚΑΙΝΟΥΡΙΟΣ «ΜΑΝΔΡΑΓΟΡΑΣ», ΤΕΥΧΟΣ 47, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2012

Στον «Μ» τχ. 47 φιλοξενείται και η ύλη του τελευταίου 11ου τεύχους της Νέας Συντέλειας που από το 2004 υπήρξε, μετά τα περιοδικά «Πάλι» και «Συντέλεια», το τελευταίο εκδοτικό εγχείρημα του Νάνου Βαλαωρίτη στο χώρο των περιοδικών. Μετά τον πρόωρο, πριν 2 χρόνια, θάνατο του ποιητή και κριτικού Αντρέα Παγουλάτου, που ήταν ο συνδιδευθυντής της «Νέας Συντέλειας», η ύλη του περιοδικού θα έμενε για πάντα στο συρτάρι του Ν. Βαλαωρίτη, αν δεν προσφέρονταν οι σελίδες του «Μ» να τη δημοσιεύσουν.

Στο τεύχος, που μοιράζεται μεταξύ *Μανδραγόρα* και *Νέας Συντέλειας*, θα διαβάσετε:

- Πρόσφατα ανέκδοτα ποιήματα και μια επίκαιρη συνέντευξη του Νάνου Βαλαωρίτη στον Κώστα Κρεμμύδα με τίτλο: «Εγώ δεν βλέπω καμία δημοκρατική όψη στην τακτική των Γερμανών ούτε πολιτισμικά, ούτε πολιτικά, ούτε οικονομικά». Ο Νάνος Βαλαωρίτης, δραστήριος ακόμα στα 91 του χρόνια, και λογοτεχνικά και πολιτικά (στις Ευρωεκλογές του 2004 είχε ηγηθεί του ψηφοδελτίου των Οικολόγων-Πράσινων), συνομιλεί με τον Κώστα Κρεμμύδα σχετικά με τη λογοτεχνία και τον ιδιαίτερο ρόλο των περιοδικών στην ανάδειξη των νέων ρευμάτων αλλά και σχετικά με την πολιτική στα «δύσκολα» της σημερινής συγκυρίας.
- Ανέκδοτο πεζογράφημα του Αντρέα Εμπεϊρικού με τίτλο «Η Έξοδος» γραμμένο στις 17.3.1940, από το αρχείο του γιου του ποιητή, Λεωνίδα Εμπεϊρικού, και σχολιασμός του κειμένου από τον Νίκο Σιγάλα
- Ένα μικρό αφιέρωμα στο ΜΑΡΙΟ ΧΑΚΚΑ (1931-1972) με ανέκδοτα ποιήματα και μια επιστολή του προς τον φίλο του ποιητή Θανάση Κωσταβάρα, προερχόμενα από τα αρχεία του ποιητή.
- Μια άγνωστη επιστολή του Ανδρέα Κάλβου σχολιασμένη από τον Σπύρο Ν. Παππά
- Δοκίμιο του Γιώργου Αράπη για το πρόδρομο μεταμοντερνιστικό μυθιστόρημα του Νίκου Καχτίτση, *Εξώστης*
- Σελίδες για τον Θεσσαλονικίο ποιητή της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς Ανέστη Ευαγγέλου (1937-1994), από τον μελετητή του Α. Ευ. Θανάση Μαρκόπουλο.

και ακόμα πολλή σύγχρονη ποίηση, πεζογραφία, μεταφράσεις, δοκίμια, σχόλια, και βιβλιοπαρουσιάσεις.

«Μ»

VAKXIKON.gr

εκδόσεις | περιοδικό

Οι πρώτες ψηφιακές εκδόσεις στην Ελλάδα

Στείλτε μας το έργο σας στο editions@vakxikon.gr

Ανθούλα Δανιήλ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

(Από ήλιο σε ήλιο, Εκδόσεις Γαβριηλίδη, Αθήνα)

Ο Γιώργος Αθανασόπουλος, όπως ο Κάλβος, πέρασε μεγάλο μέρος του αιώνος εις την ξένην. Ζει και εργάζεται στον παγωμένο ήλιο των Βρυξελλών, εκφράζεται κι ανθίζει όμως στον ήλιο της Ελλάδας, με ζωντανές τις μνήμες της ζεστής και υγρής αγκαλιάς της πάτριας Αχαΐας.

Πρόσφατη εμφάνισή του στα Γράμματα η συλλογή *Από ήλιο σε ήλιο*, με εξήντα δύο ποιήματα. Εισαγωγή αποτελεί η «πρώτη λέξη» αποτελούμενη από τέσσερα πεζόμορφα κείμενα, όπου, ανάμεσα σε άλλα, ο ποιητής επικαλείται τη Σελήνη «υπηρέτρια της άνοιξης», σε ύφος ανάλογο εκείνου, με το οποίο η Σαπφώ επικαλείται το αηδόνι –«ήρος άγγελος»– αλλά και με μια δόση χιούμορ για όλα όσα οι άνθρωποι της αποδίδουν. Μετά, στρέφεται προς τους Ήλιους του.

Ποιοι είναι οι ήλιοι; Μπορεί ο ένας να είναι ο ελληνικός και ο άλλος να είναι ο ευρωπαϊκός, ο ένας η προηγούμενη συλλογή και ο άλλος η τωρινή, η διάρκεια μιας ζωής μήπως; Πάντως

*ο κόσμος μένει νέος / ο άσπρος ποταμός / σκεπάζει το φως
μια πόλη γνωρίζω / σαν πράσινο ποτάμι
μόνος γυρίζω / κατάλαβα: χάνομαι*

Λιτά, αλλά αποφασιστικά, ο ποιητής μπαίνει στο ποτάμι της αφήγησης, για της οποίας την υπακοή στους κανόνες της νοηματικής αλληλουχίας, δεν ενδιαφέρεται. Ο Χρόνος αναδεικνύεται κυρίαρχος της ζωής και της εξέλιξης, δικαστής και τιμητής:

τι πληγή το ρολόι στο χέρι / βαθύ ταξίδι από ήλιο σε ήλιο

μόνο ένας θάνατος / μόνο ένα κορμί / τα χείλη της νύχτας με φίλησαν

Μερικές φορές ο παροξυσμός της μεταφοράς θυμίζει Αρθούρο Ρεμπώ:

*χαιρετώ πυρκαγιές λόφους / περιβολάρηδες σωλήνες...
παριστάνω ένα σχέδιο*

Άλλοτε τον δικό μας Ελύτη: *στην άκρη της προκουμαίας / ξεφόρτωσαν όνειρα τη νύχτα συσκευασμένα*

Τρικυμιώδες το πάθος, αλλά ελεγχόμενο, μέσα από μια γλώσσα που ξέρει καλά να στρώνει την επιφάνεια και να κρύβει το ταραγμένο βάθος, άλλοτε να υπαινίσσεται κι άλλοτε να αποκαλύπτεται:

α) τα γόνατά του ίσκιου μου / έσπασαν / το μεσαίο κόκκαλο του ίσκιου μου καμπούριασε

β) νειάτα γοερά αδερφοφίλητα / νειάτα ζεστές πλοκές στο σώμα νειάτα των αποτοξινώσεων

γ) περίμενέ με χορτάρι / θα 'ρθώ να ξαπλώσω

θα έλεγε κανείς πως η συλλογή αναπτύσσεται σαν ένας ύμνος στη ζωή, σαν προσευχή και σαν ελεγεΐα:

δεν άναψαν φωτιά / άναψαν λίμνη / να 'ρχονται οι κύκνοι και οι βάρκες να λάμπουν φωνές / και να κολυμπούν τα παιδαρέλια / χορτάτα ερωτικές ματιές / μέσα στη συναυλία των νερών

Σαν επίλογος και δειλινό του Ήλιου

*ένα πικρό τραγούδι πικροτραγουδο
είναι η εμορφιά του κόσμου
του φερμένου από μακριά από άλλη λύπη*

Ο Γιώργος Αθανασόπουλος, φωνή λυρική, χαμηλή, μοντέρνα και πα-

ραδοσιακή, αγγίζει ευαίσθητες χορδές της ανθρώπινης διανοητικής περιπέτειας, εκθέτοντας το δικό του σαρκίο στον καθρέφτη των ποικίλων μεταμορφώσεων.

Το σβησμένο τετράδιο

Εξήντα τα ποιήματα στα οποία ο αναγνώστης παρακολουθεί την επιτομή της ανθρώπινης ζωής στις οποίας την καταγραφή και μεταποίηση πόντο πόντο, μέλος μέλος, όλο το σώμα συμμετέχει:

*η πόρτα έκλεισε / μέσα έμειναν το σώμα και τα μέλη του
η ζωή του παρελθόντος κλείδωσε το κεφάλι / τα μάτια και τα φρύδια
υπάκουα έντομα / τα χείλη έβλεπαν το σκοτάδι με ειλικρινή απορία
ο ήχος της σιωπής εισπνεόταν με κατάνυξη / ο λαιμός... τα μπράτσα... οι παλάμες... οι μηροί... τα πέλματα... σε λίγο ούτε το μικρό
δάχτυλο δεν θα κινείται / γιατί η πόρτα έκλεισε οριστικά*

Αυτή είναι η κατάληξη ενός ακμαίου σώματος, με «διάχυτη τη φλόγα των ορμών» και μιας φιλόδοξης ζωής για διανοητικές και άλλες περιπέτειες. Κι αν είναι ο χρόνος δικαστής, αν είναι απόλυτος κριτής, αν είναι αυτός που ορίζει το «πότε», την ώρα, τη στιγμή, αν, αν, αν,

αν τα καυτά χείλη της απόλαυσης δροσίστηκαν στη βρύση της παλάμης μας / τότες ας πω κι εγώ το ειλικρινές και συγκινημένο «αντίο»

Η «μέρα η δίκωπη» δείχνει το προφίλ της, σαν «χρυσή κοπέλα» που έρχεται «από την κορυφή του βουνού», να πέσει με «βουτιά κατ' ευθείαν στην αγκαλιά» και να γίνει ο οδηγός του στην «κίτρινη λίμνη» ή «μαύρη λίμνη», ανάλογα, μυθολογικά μεταποιημένη σε λευκοντυμένη μέρα, ή γυναίκα-αρχάγγελο. Και η φύση παρούσα:

*το βουνό κατραकुλάει / οι κορφές του σωριάζονται
και θα γίνει ένα με το απλό χώμα*

ο καπνός που αϋλώθηκε / στον ορίζοντα / τι ήταν; / ήταν το μαύρο μας κορμί

Ο ποιητής που έχει μπει «για τα καλά μέσα στο ναρκοπέδιο», όπως θα έλεγε και ο Ελύτης, νιώθει, εισπράττει τα μηνύματα, τώρα που το σώμα έπαψε πια να φлуαρεί για τις δυνατότητές του. Τώρα, που «νοιώθεται» τι θα πει διαρκής ροή

Τι πληγή η φωνή στο λαιμό μου

Λυρικός, εξομολογητικός, συγκρατημένος, εξεγερμένος, υπάκουος, με στίχο ελεύθερο και άδηλα ρυθμικό, διακείμενο πλούσιο, με Σολωμό, Κάλβο, δημοτικό τραγούδι, αρχαία και χριστιανική παράδοση στις αποσκευές του, ο Αθανασόπουλος με *Το σβησμένο τετράδιο* εισβάλλει στη χώρα του ήδυνου:

*Ο θάνατος του χρόνου θα γεμίσει τον κόσμο χαλάσματα
η λήθη θα μας πάρει στην αγκαλιά της*

και σαν τον σαιξπηρικό Άμλετ καταλήγει:

*όλα αυτά δεν έγιναν παρά για σένα
παρά για όλα τα ερωτηματικά σου
για την άσπρη σου σελίδα που γέμισε αίματα
για κείνο το παιδάκι...*

ΠΕΡΙΠΟΥ «ΜΙΚΡΑ ΑΠΟΛΟΓΙΑ»

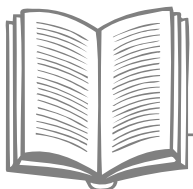
Λίγο μετά την έκδοση της ποιητικής συλλογής του Καρυωτάκη *Ελεγεία και Σάτιρες* (1927), ο Β. Ρώτας γράφει την κριτική του για το έργο, η οποία δημοσιεύεται στο περιοδικό *Ελληνικά Γράμματα* (Β', τεύχος 5, Φεβρουάριος 1928). Μεταξύ άλλων ο Ρώτας γράφει: «[...] Και τί ποιητής είναι αυτός που έχει ανάγκη να χαϊδολογηθεί από τους ανθρώπους; [...] Κι αν είναι οι άνθρωποι κακοί, φταίει αυτός πρώτος με την εγωπάθειά του. [...] Με τον Καρυωτάκη κάποια παρεξήγηση θα συμβαίνει: έπιασε αυτή την κλάψα από το πρώτο του βιβλίο και εξακολουθεί. [...]». Ο Καρυωτάκης νοιώθει την ανάγκη να απαντήσει. Αποστέλλει, λοιπόν, την *Μικρά Απολογία*, της οποίας ο πυρήνας είναι ο εξής: «[...] ο κ. Ρώτας, σε δύο ολόκληρες σελίδες, δε μας είπε ούτε το στοιχειωδέστερο: Είναι, δηλαδή, ή δεν είναι ποιήματα το *Ελεγεία και Σάτιρες*; Αν κατά τύχη συμβαίνει το πρώτο, εγώ είμαι ευχαριστημένος, γιατί η κοινωνιολογική άποψις, δε με αφορά. [...]». Όταν ο Παλαμάς χαρακτήριζε την κριτική λειτουργία «τέχνη της αγάπης», συνδέοντάς την, με την ποιητική Τέχνη, άνοιγε αυτόχρονα ένα πεδίο, στο οποίο η διερώτηση έχει να κάνει με το πικραμένο ερώτημα του Καρυωτάκη. «Είναι ή δεν είναι ποιήματα», τα γραφόμενα και εκδιδόμενα; Σ' αυτό το ερώτημα, καλείται να απαντήσει η κριτική τέχνη. Απάντηση, όχι νομοκανονιστική, σαν να βαθμολογείται γραπτό σε εξετάσεις ταύτισης ή απόκλισης με τις αξιωματικές εντολές οιασδήποτε ιδεοληψίας, αλλά εμπειρική, με άξονα πρωτίστως την ψυχική διεργασία, που διαισθάνεται (ή όχι), αν ένα έργο αποκαλύπτει συγκίνηση και τοπία τα οποία αγγίζουν την ζωή του αναγνώστη του έργου και της γλωσσικής κοινότητας όπου ανήκει. Η θεωρία και οι ιδέες στην ποίηση είναι απαραίτητες στο μέτρο που βοηθούν την οικοδομή ποιητικής περιοχής και ποιητικού ιδιώματος. Αλλά η ποιητική έκφραση *υπερβαίνει* τις θεωρητικές και ιδεολογικές της αφετηρίες. Η ποιητική γλώσσα και μορφή αφορούν μίαν αλήθεια με καθολικότερα χαρακτηριστικά. Μίαν «αλήθεια οριστική» κατά τον Ταρκόφσκι. Αυτή την αλήθεια (την μη λήθη, την υπονόμηση της λήθης) την βρίσκουμε, σφραγισμένη, με την σφραγίδα της ανεπανόληπτης ετερότητας του αληθινού δημιουργού, στον Καρυωτάκη, στον μυστικό Μπλέηκ, στον Μαγιακόβσκη, λόγου χάριν. Και σε άλλους, ων ουκ εστιν αριθμός, ανά τους αιώνες. Αλλά και στον Πάουντ ή τον Σελίν, που είχαν φασιστικές προτιμήσεις. Η ιδεολογική μεροληψία αδυνατεί να συμφιλωθεί με ό,τι υπερβαίνει τον δικό της, αυθαίρετο αξιωματικό κώδικα. Κι όμως: «Ο άνθρωπος για την Ποίηση δεν είναι ο εθνικός ή ο χριστιανός, ο αιρετικός ή ο ορθόδοξος, ο κομμουνιστής ή ο φασίστας, για να απαριθμήσω ελάχιστους απ' αυτούς που αλληλοφαγωθήκανε –δίκαια ή άδικα

δεν έχει σημασία– δώθε από την ανάγκη. Ο «κείθε είναι [...]» επισημαίνει ο Ελύτης. Στις μέρες μας, αναπτύσσεται μια «κριτική» διάλεκτος που φορά τα θολά ματογυάλια και την σφιχτοκουμπωμένη ποδιά, της απωθητικής, πλην αρίστης μαθητρίας των ιδεολογικών αγκυλώσεων. Το φαινόμενο τούτου του «κριτικού» νέο-ευσεβισμού, υπηρετεί με την συνέπεια μιας ψυχολογικής εξάρτησης, τις παραισθήσεις του ιδεολογικού «Αλαθίτου». Γνωρίζουμε καλά, ότι ο ευσεβισμός ανά τους αιώνες, είτε είναι ιδεολογικός, είτε θρησκευτικός –δηλαδή στυγνότερα ιδεολογικός– αποτελεί θεράποντα του Προκρούστη. Δεν χωρεί στο κρεβάτι μας ο τάδε ή ο δεύνα ποιητής; Ή τον αγνοούμε, ή τον «προσαρμόζουμε». Κόβουμε ό,τι περισσεύει, ή εξαρθρώνουμε το σώμα του, αναλόγως. Το κρεβάτι να' ναι καλά. Στις μέρες μας, ο «κριτικός» νέο-ευσεβισμός, είτε παραμένει δέσμιος του «υπερ-εθνικού», και τάχα κοσμοπολίτικου, ιδεολογήματος είτε μιας χονδροειδούς εμμονής παλαιο-μαρξιστικού τύπου, ως προς την σχέση «βάσης και εποικοδομήματος». Αδυνατεί να απαντήσει στο ερώτημα του Καρυωτάκη προς τον Ρώτα: «*Είναι ή δεν είναι ποιήματα*», τα Άσματα του Πάουντ; Και η ελληνολατρεία των ποιημάτων του Σικελιανού ή η πίστη του Παπατσώνη, ή οι κομμουνιστικές πεποιθήσεις του Ρίτσου, από μόνες τους φθάνουν να τους ρίξουν στον Καιάδα ή να τους ανεβάσουν στον Παρνασσό; (Σε τέτοιες περιπτώσεις, η στρεψοδικία είναι ο καλύτερος σύμβουλος. Όπως στα περιοδικά των χριστιανικών οργανώσεων, όπου το «Ζήτω ο Χριστός!» νομιμοποιούσε σαχλά στιχουργήματα και εξόριζε τον Καρούζο ή τον Παπατσώνη ή σε αριστερά έντυπα, όπου ολίγη από «ιστορία» κι –απαραιτήτως– το «Ζήτω ο Λένιν!», δημιουργούσε «γνήσια κομματικό» ποιητικό ύφος: έτσι, ή αλλοιώνονται ιδεολογικές επιλογές των ποιητών γιατί δεν βολεύουν το κατασκευασμένο σχήμα – παράδειγμα: ελληνοκεντρικός ο Εγγονόπουλος; Πού το είδατε; – ή τα έργα ρίχνονται στα αζήτητα).

Περισσότερο παρά ποτέ, είναι αναγκαία, η επανεύρεση της κριτικής τέχνης. Με την γενναιοφροσύνη και την σεμνή ακρίβεια του προορισμού της. Δηλαδή, της ανάδειξης της αληθινής ποίησης. Που είναι κρυσταλλωμένη μορφή νοήματος, και όχι κούφιο αρχιτεκτόνημα και αυτοσκοπός, κατά τους στίχους του Ρίτσου: «*Είπε: «Η μορφή δεν εφευρίσκεται μίτη επιβάλλεται/ εμπεριέχεται στην ύλη της κι αποκαλύπτεται κάποτε/ στην κίνησή της προς την έξοδο. [...]».*

Το απόσπασμα είναι από το ποίημα του Ρίτσου «*Περί μορφής*», (12 ποιήματα για τον Καβάφη, 1963). «*Κοινοτοπίες – είπαμε [...]»* συνεχίζει ειρωνικά το ποίημα. Την ίδια χρονιά, ο Ρίτσος γράφει την εισαγωγή στην μετάφρασή του των ποιημάτων του Μαγιακόβσκη. Εκεί, προειδοποιεί: «[...] Η παλιά μηχανιστική αντίληψη της άμεσης, αστραπιαίας και ολοκληρωτικής αντανάκλασης του οικονομικοκοινωνικού φαινομένου στο πνευματικό υπεροικοδόμημα, διαψεύδεται από τα ίδια τα γεγονότα και χάνει την ισχύ της [...] Η προσοχή των πιο υπεύθυνων συγγραφέων αναγκαστικά συγκεντρώνεται σ' αυτό το οξύτατο και αποφασιστικό πρόβλημα, του δυσμετάβλητου της φύσης του ανθρώπου και της σχέσης του με τις κοινωνικές συνθήκες [...]». «*Κοινοτοπίες*»; Βεβαίως, αλλ' απαραίτητες. Αφού για τον προαναφερθέντα «κριτικό» νεοευσεβισμό τα μείζονα και τα πρωτότυπα είναι άλλα: Ανήκει, ως πούμε ο Σινόπουλος στην Αριστερά ή δεν ανήκει;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΣ

Ποιητικές Αναγνιώσεις

Γιώργος Βέης – Χρύσα Σπυροπούλου

Εσμεράλδα Γκέκα
Pulchritudo bestiae
Εκδόσεις Γαβριηλίδη

Ήτοι: η ωραιότητα του κτήνους. Πρώτη εμφάνιση. Κυρίως θέμα: η τυπική, μετωπική δηλαδή εναντίωση του σχετικά Καλού με το ενδεχομένως Δαιμονικό. Θα μπορούσε να ήταν μια ακόμη μελοδραματική μπαλάντα ή ένα φλύαρο πεζοτραγούδο. Η Εσμεράλδα Γκέκα έχει ήδη όμως προλάβει να αφομοιώσει, μεταξύ άλλων, το ικανό και αναγκαίο εκείνο μέρος της ποιητικής παράδοσης, ημεδαπής και αλλοδαπής, το οποίο της επιτρέπει από την αρχή

κιάλας σταθερούς βηματισμούς. Ο σολωμικός οίστρος και η ελυτική πολυσημία συνέχονται ποικιλοτρόπως. Ιδιαίτερη φροντίδα δίνεται στην επιλογή της αρμόζουσας λέξης. Η μουσική που παράγεται από σελίδα σε σελίδα δηλώνει ήδη ωριμότητα και στο χειρισμό απαιτητικών υφολογικών δοκιμών. Δείγμα: «*Τέρας: Είναι η ομορφιά / ένα ακατέργαστο μέταλλο / που πέφτει με μεγαλειότητα / ανώτερη βροχή / ποτίζοντας τις πόες / και διαβρώνοντας τα μάρμαρα της κοσμικής ψυχής. / Πεντάμορφη: Να δέχεσαι το θόρυβο με μεγαλοψυχία. / Σαν δυνάμει μουσικούλα. / Αυτό 'ναι η ομορφιά*». Από τις ουσιαστικότερες καταθέσεις των πρωτοεμφανιζομένων στο χώρο.

Γ.Β.

Καλλιόπη Εξάρχου
Βιβλιάριο καταθέσεων
Εκδόσεις Γιαλός

Ξεχωρίζει εύκολα για την κυριολεξία των καταγραφών. Οι αφορισμοί πρωτοτυπούν. Κι αυτό, τονίζω, σε μια εποχή που κατακλύζεται από αφόρητο λεκτικό αναμάσημα. Το αίτημα του ανθρωπισμού για μια ολική επανεξέταση των ρυθμών του βίου κατατίθεται ακέραιο. Η μη παραίτηση της ύπαρξης κρίνεται, αντιστοίχως, άλλη μια φορά σκόπιμη. Ενωώ: «Όσοι τολμούν / να ονειρεύονται ακόμη, / γνωρίζουν πολύ καλά / ότι το ελάχιστο προεξέχον / ονομάζεται Έρωτας». Η ετερότητα δεν πανικοβάλλει, ούτε εκτρέπει τον Εαυτό από την επιτήρηση των όσων τον αφορούν. Ένα αίσθημα πραότητας και συνειδητής ανοχής δίνει στον στίχο την ικανή και αναγκαία αύρα φιλότητας. Διακρίνω τα εξής χαρακτηριστικά: «Όσο περνούν τα χρόνια / νιώθω / το δέρμα μου / να ανοίγει. / Δεν είναι πληγές. / Είναι εστίες περιπλανήσεων / στη βάσανο του Άλλου».

Γ.Β.

Πόλυ Μαμακάκη
εν(δ)ός
Εκδόσεις Γαβριηλίδη

Τρίτη εμφάνιση. Γραφή αυτοπειθαρχημένη και εμφανώς επαρκής. Η ανάπτυξη των στίχων συνιστά πυκνά συχνά προϊόν τόσο της εντατικής παρατήρησης των καθεκάστων του βίου, όσο και της επιμελούς μελέτης του συγκεκριμένου δεδομένου, εν πολλοίς γριφοειδούς χωροχρόνου. Η εμμονή στην κρίσιμη λεπτομέρεια αποδίδει πλήρως. Τα πρόσωπα και τα πράγματα συνυπάρχουν ισότιμα μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο των εσωτερικών και εξωτερικών τριβών. Στο δε αναπάντητο τριπλό ερώτημα, το οποίο αφορά στην πρόσληψη των ειδώλων του κόσμου, όπως απαντά στον πρόλογο του χαρακτηριστικού ποιήματος με τίτλο «Αυτό που δεν μπορεί διαφορετικά να ειπωθεί», δηλαδή: «Αγκάθι γυμνό που μεγάλωσε / αιωρούμενη μορφή σιλουέτας / ή κάποιο τεχνητό δάκρυ που δεν βρήκε να κυλήσει / και ξάπλωσε πάνω σε λέξεις», αφήνεται ο αναγνώστης ελεύθερος να συνομιλήσει με το καθόλα ανοικτό αυτό κείμενο. Έτσι φρονώ ότι εκπληρώνεται η έμμεση πλην σαφέστατη επιθυμία της καλοασκημένης αυτής δημιουργού να οικοδομήσει έναν ουσιαστικό, δηλαδή στοχαστικό διάλογο με τον εκάστοτε υποψιασμένο περί την απώτερη λειτουργία της ποίησης, ιδανικό δέκτη της.

Γ.Β.

Δήμητρα Σκανδάλη
Χειρο-ποιήματα νεανικής απερισκεψίας
Εκδόσεις Γαβριηλίδη

Πρώτη εμφάνιση. Καλειδοσκοπική ανάπτυξη ορισμένων θεμάτων. Εμφανείς δυνατότητες για μελλοντικές επεξεργασίες συνθετότερων έργων. Περιοριστική χρήση του επιθέτου, συχνή προσφυγή σε παρηχήσεις, ομόηχα (ή σχεδόν) και οριακές μεταφορές. Ξεκάθαρα περιγράμματα ατομικού και ομαδικού βίου. Το άγος της κατ' εξακολούθησιν επιβεβλημένης «κοινωνικότητας» αποδίδεται με ενάργεια. Ακριβολογία: ο πανικός αποτυπώνεται μεθοδικά, το εγώ αποφλοιώνεται χωρίς δισταγμούς. Το έλεος σχεδόν ανύπαρκτο. Πλησμονή ψυχρών χρωμάτων. Καφκικός εν ολίγοις διάκοσμος. Έστω τα εξής εμφατικά: «Να μη μιλάει κανείς [.] Ώρα τώρα κάνω μουτζούρες. Ένα μικροσκοπικό κόκκινο ζώφιο περπατάει στο χείλος της σελίδας μου. Θα το δολοφονήσω ψυχρά και δεν θα βγει ούτε μια στάλα αίμα. Ησυχία. Ένα μουρμουρητό τραγουδιστό και εκείνος που νομίζει πως ξέρει τι είναι ο θάνατος ελπίζει ακόμη στην αθανασία». Αναμένεται ήδη με ενδιαφέρον το επόμενο διάβημα.

Γ.Β.

Δήμητρα Χ. Χριστοδούλου
Ο τρόμος ως απλή μηχανή
Εκδόσεις Πατάκη

Με υποδειγματική λεκτική συνέπεια η βραβευμένη με Κρατικό

Βραβείο Ποίησης Δ.Χ. Χριστοδούλου επανέρχεται, ακτινογραφώντας την περιρρέουσα ατμόσφαιρα και τα κύρια συμφραζόμενά της. Η καθημερινότητα διευρύνεται σε μείζονα τοιχογραφία. Τείνει να περιέχει το όλον. Από τις πλέον ουσιαστικές καταθέσεις της εποχής μας. Το σώμα, ενίοτε ανεπαρκές ή έωλο, πάντως πολύτιμο σκεύος Βίου, αυτή «η βιο-πολιτική πραγματικότητα», όπως διδάσκει ο Μισέλ Φουκώ, σπεύδει να αποδείξει και μέσα από τον *Τρόμο ως απλή μηχανή* το εύρος της αντοχής του. Η γραφή συγκληρώνει ό, τι ακριβώς την αφορά. Τα πρόσωπα και τα πράγματα σπεύδουν να διασωθούν μέσα στο ρήμα. Εξ ου: «Είδα τον Βόσπορο, την Προποντίδα, / Μα πουθενά των εκχριστιανισμό των Σλάβων. / Στους δρόμους, πάντως, ο παλμός μιας ίντριγκας / Ίσως το τσάι, τα μπαχαρικά. / Είδα τον Κορινθιακό, το Ταίναρο, / Διάφανη πλάκα, θάλασσα θαμμένη, / Ψάρια μονάχα με το ψαροκόκαλο. / Στα βουνά, όμως, κάποια αλληλεγγύη. Ίσως τα πουλιά, ίσως οι μύθοι.»

Γ.Β.

Έλενα Πολυγένη
Η θλίψη μου είναι μια γυναίκα
(.poema..) 2012

Η Έλενα Πολυγένη δημοσίευσε την πρώτη ποιητική της συλλογή το 2009 με τον τίτλο *Γράμματα σε μαυροπίνακα*, έναν τίτλο που παραπέμπει στις δυσχέρειες της επικοινωνίας, στις στρεβλώσεις των διαπροσωπικών σχέσεων. Η «συζήτηση» για τη μοναξιά, την ερημιά στις μεγαλουπόλεις, την επίγνωση ότι ο άλλος δεν μπορεί να είναι φορέας της ευτυχίας, ότι ο άλλος δεν είναι το θαύμα, για την απουσία ικανοποίησης από τα απλά καθημερινά πράγματα συνεχίζεται και στην πρόσφατη συλλογή, με έντονους δραματικούς τόνους μερικές φορές. Η πρωτοπρόσωπη, κυρίως, «αφήγηση», η οποία απευθύνεται στον άλλον, τον αινιγματικό οικείο ή άγνωστο, επινοεί εικόνες που αντανακλούν την αβεβαιότητα, τα παιχνίδια του νου και την απροσδιοριστία των συναισθημάτων. Η ποίηση της Έλενας Πολυγένη δημιουργεί προσδοκίες.

Χ.Σ.

Θωμάς Ιωάννου
Ιπποκράτους 15
Σαιξπηρικών 2011

Αν και είναι η πρώτη ποιητική συλλογή του Θωμά Ιωάννου, φαίνεται ότι ο ποιητής ήταν έτοιμος από καιρό. Στέρεος ποιητικός κόσμος, χωρίς αδεξιότητες και φλυαρίες, από το καθαρά προσωπικό τοπίο μετατοπίζεται στο γενικό, το κοινό, στις έννοιες που συνθέτουν την ύπαρξη. Ο χρόνος, η μνήμη, ο θάνατος, η αυτογνωσία, οι μάταιες προσδοκίες, το εφήμερο, η ποίηση, ο έρωτας είναι τα θέματα που υποστηρίζουν τις εικόνες και τις ιδέες αυτών των ποιημάτων ενός πρόωρου απολογισμού. Εσωτερικότητα, στοχαστική διάθεση διατρέχουν τους στίχους της συλλογής, τις λεκτικές υπερβάσεις σε τόνους χαμηλούς και καθαρούς, ενώ η σκιά του αυτόχειρα της Πρέβεζας πέφτει δημιουργικά από την αρχή μέχρι το τέλος.

Χ.Σ.

Μικρό Ανθολόγιο
Είκοσι Νεοέλληνες Ποιητές Συνομιλούν με την Αρχαιότητα
Επιμέλεια: Εύη Παραδείση (Εκπαιδευτήρια Γείτονα)
Εντελέχεια 2012

Η φιλόλογος και υπεύθυνη του Προγράμματος «Βιβλιοδρομίες» των Εκπαιδευτηρίων Γείτονα, Εύη Παραδείση, συγκέντρωσε σ' αυτήν την ανθολογία ποιήματα σημαντικών δημιουργών οι οποίοι εμπνέονται από τον αρχαιοελληνικό κόσμο. Η παρούσα συλλογή υποστηρίζει τον θεματικό προσανατολισμό των «Βιβλιοδρομιών», οι οποίες επέλεξαν και πρότειναν, για φέτος, βιβλία με πρωταγωνιστές τα αρχαία μνημεία. Οι ποιητές είναι οι ακόλουθοι: Διονύσιος Σολωμός, Ανδρέας Κάλβος, Αριστοτέλης Βαλαωρί-

της, Αχιλλεύς Παράσχος, Κωστής Παλαμάς, Ιωάννης Πολέμης, Μιλτιάδης Μαλακάσης, Κωνσταντίνος Καβάφης, Άγγελος Σικελιανός, Νίκος Καζαντζάκης, Κώστας Ουράνης, Κώστας Καρυωτάκης, Γιώργος Σεφέρης, Νικόλας Κάλας, Νίκος Εγγονόπουλος, Ζωή Καρέλλη, Οδυσσέας Ελύτης, Γιάννης Ρίτσος και Νικηφόρος Βρεττάκος. Και μπορεί οι παγανιστικοί θεοί, όπως έγραφε ο Σίλλερ, να έχουν πεθάνει, ωστόσο πάντα συγκινούν οι αρχαίοι θεοί, η μυθολογία και η λογοτεχνία της αρχαιότητας. Γι' αυτό εξακολουθεί η αρχαία ελληνική και λατινική γραμματεία να εμπνέει και να καθοδηγεί τους ποιητές, να προσφέρει εικόνες και σκηνές που μεταφέρουν έννοιες του συλλογικού υποσυνειδήτου. Ιδέες και αξίες του παρελθόντος ενώνονται με απόψεις και στάσεις του παρόντος, ενώ το ατομικό συναντά το γενικό, το εφήμερο αγγίζει το διαρκές και αιώνιο.

X.Σ.

Ανθή Μαρωνίτη
Χρωμοσώματα, Της απώλειας
Άγρα 2012

Η Ανθή Μαρωνίτη συνθέτει με χρώματα και εικόνες μνήμες, αντιστρέφει τις απουσίες και με έμμεσο τρόπο τις αποκαθιστά στην

πρόσφατη συλλογή η οποία περιλαμβάνει δύο μέρη, τα *Χρωμοσώματα και Της απώλειας*. Την πρώτη της ποιητική συλλογή την εξέδωσε το 1997 με τον τίτλο *Λίγο πριν κόψει το χαμόγελο*, ενώ ακολούθησαν οι συλλογές *Ο ρυθμός ζεστός* (2000), *Ξύλα υγρά* (2002), *Τρεις φωνές* (2004), *Το ακόντιο* (2006) και *Κάπως έτσι* (2009). Τα «χρωμοσώματα» της Α. Μαρωνίτη μεταφέρουν το γενετικό υλικό από γενιά σε γενιά, είναι οι φορείς στοιχείων από όλους εκείνους που συνιστούν τον κόσμο των απόντων, και εν τέλει ενώνουν τους απόντες με τους παρόντες. Κι έτσι το χθες υπάρχει στο παρόν και στο μέλλον, ενώ οι λέξεις υφαίνουν τοπία ονειρικά, άλλοτε φωτεινά και άλλοτε σκοτεινά, αποκυήματα της σκέψης και όχι του συναισθήματος. Ο ποιητικός λόγος, χαμηλόφωνος, διακρίνει το γενικό, ενώ το προσωπικό συναντάει έννοιες που αφορούν στο σύνολο, όπως ο χρόνος, ο θάνατος και ο έρωτας. Ξεχωρίζω τα ποιήματα: *Ο θάνατος έρχεται ξαφνικά* (είναι άτιτλο γι' αυτό χρησιμοποιώ τον πρώτο στίχο), *Αταξινόμητη, Παράισηση, Μετάσταση και Της απώλειας*.

X.Σ.

ΚΑΙ Η ΑΡΙΑΔΝΗ ΕΙΝΑΙ ΕΔΩ

I.

Από το πλοίο αχνοφέγγει του νησιού το περίγραμμα
επιστρέφω και την αναζητώ.
Θα' χει -λέω- μεγαλώσει
θα σε κοιτάζει τώρα με το δικό της πρόσωπο.

Μπλέχτηκε χρόνια τώρα
στο μύθο των ποιητών
μιας άλλης εποχής
χάθηκε μέσα σε ρόλους αλλότριους
μιλούσε με τα λόγια των άλλων.

Τώρα -μαθαίνω- τα προφέρει όλο και πιο δύσκολα πια
ο χρόνος την τύλιξε σε ένα προστατευτικό μανδύα
την άφησε απέξω από κάθε εξουσίας τα διακυβεύματα
η ιστορία δεν την περιέχει
θέλει να εισέλθει να πάρει τη θέση της
αντραλίζεται και ξαστοχεί

“του ξέφυγα
πέταξα το χρυσό στεφάνι του
κι έφυγα κρυφά μια νύχτα για τούτο το νησί
ένας μύστης του φωτός μου έδειξε το δρόμο

εγώ η ιέρεια των αρχαίων καιρών
ελεύθερη απ' τα θεϊκά προστάγματα
ανάβω τις νύχτες τα ταπεινά καντήλια της Παντοχαράς».

Ο χρόνος απ' την αρμύρα ξεθώριασε
το φως πέφτει στοργικά
πάνω στις μορφές των ανθρώπων
αραχνοϋφαντο το βλέμμα της
διαπερνά την πύλη των ονείρων
διακρίνει τις αντιστάσεις
τις λεπτοφυείς αποχρώσεις της απουσίας

κι εγώ πάλι

χρόνια μετά τη σιωπή του κεραυνού
περιπλανιέμαι στο νησί
ο ρυθμός του κύματος
ο ρυθμός της ζωής μας

ανηφορίζω και κοιτώ
μέσα από τα μάτια των σοφών κι εγώ
ν' αναγνωρίσω τις εικόνες
μήπως τη συναντήσω

«θρήνησε, μόνο αν χάσεις τη θάλασσα».

Αντάμωσα προς στιγμήν την Αριάδνη
παιδούλα στα έρημα καλντερίμια του νησιού
ξερολιθιές, ελιές και σκίνα
σε απρόβλεπτους συνδυασμούς
στη σαγήνη του λυκόφωτος παραδομένα
εκείνη ατάραχη
«μέσα από δω είναι το μονοπάτι που αναζητάτε
της συμφιλίωσης
το δικό σας μονοπάτι».

Το βλέμμα μου μετρά τα σπίτια
τη γεωμετρία του χώρου καταγράφει η ψυχή
αναγνωρίζει

φυσάει δυνατά
μια δύναμη από το σώμα
με ταξιδεύει

«ξέχασες το τετράδιο και το μολύβι σου»

χώμα οι λέξεις
κοχύλια σπασμένα βότσαλα της αρμύρας.

ΒΙΚΤΩΡΙΑ ΚΑΠΛΑΝΗ

Δείγμα Γραφής

Μαριγώ Αλεξοπούλου
ΟΤΑΝ ΕΦΥΓΕ Ο ΛΟΡΚΑ ΑΠ' ΤΟ ΣΠΙΤΙ

Τα δέντρα είχαν μέσα τους
μια σιωπή θλιμμένη
σαν το θρόισμα των φύλλων,
χιλιάδες άνθρωποι παρατεταγμένοι:
παιδιά αμούστακα,
γονείς·
ακούστηκαν συνθήματα,
κρότοι λάμψης
σαν νομίσματα στον ουρανό.
Όλα θα ξαναγίνουν,
μονάχα οι ζωές που φεύγουν
δεν περιμένουν την αλλαγή.

(Προ φαρμακείας εποχή, Γαβριηλίδης)

π. Βασίλειος Θερμός
ΝΑ ΓΙΑΤΙ ΛΟΙΠΟΝ

Όλη μέρα οι άγγελοι στο τρέξιμο
και στην φυχή το στόμα
να σταθούν στη μάνα, στον άρρωστο, στον απελπισμένο
να σβήνουν παραπατήματα, να παραμερίζουν αγκάθια
να προλαβαίνουν αφροσύνες, να καθαίνουν βλέμματα.

Τα βράδια αποσύρονται να βάλουν δυνάμεις για την
επαύριο.

Από την εξάντληση αιμορραγούν
και βάφουν πορφυρό τον ορίζοντα.

(Πυραγός επί τιμή, Αρμός)

Δημήτρης Κάσσαρης
ΑΨΙΝΙΑ

Απόψε το μέλλον
Δεν έκλεισε μάτι
Λες και θα ξημέρωνε «εδώ και τέλος»
Ή ένα αείποτε σήμερα
Η νύχτα γύρισε πλευρό
Μπρούμυτα οι ώρες
Ματαιοπονούσαν
Στο μαξιλάρι μου
Ανάσκελα τόσα τίποτα
Βολόδερναν στο ταβάνι

Απέξω μια γριά καρότσα
Βαρύ φορτίο έσερνε
Στο λιθόστρωτο τα χρόνια

(Αλλιώς, Γαβριηλίδης)

Γεωργία Καλοβελώνη
ΛΕΗΛΑΣΙΑ

Η σιωπή σου λεηλάτησε
Όλους μου τους φθόγγους
Δεν απομένουν παρά ελάχιστοι ήχοι
Κατακερματισμένοι
Φύλλα σκορπισμένα στην αυλή μου
Αύριο θα ξυπνήσω νεογέννητη
Θα επανεφεύρω φωνήεντα και σύμφωνα
Άγνωστο πόσους αιώνες μακριά σου
Θα μάθω ξανά να συλλαβίζω

(Ιστορίες με λυπημένη αρχή, Νέος Αστρολάβος/Ευθύνη)

Μαρία Κούλη
ΠΕΡΙΦΕΡΕΤΑΙ...

Σε διαδρόμους θαμπούς
Ψάχνει ζωές να πάρει
Αν τοίχους περάσει
Τον φιλεύουμε
Ποιήματα
Έαρ γλυκύ
Κοχύλια που σου είχα μαζέφει
Μας φιλάει σταυρωτά
Και φεύγει τόσο απλά
Ελπίζουμε.

(Καλησπέρα μπαμπά, Γαβριηλίδης)

Χλόη Κουτσουμπέλη
Η ΣΦΙΓΓΑ

Ο χρησμός δεν ήταν ευκρινής ή εγώ δεν τον
κατάλαβα
Ήλπισα τότε, ήλπισα και πάλι
Χωρίς μάτια ξεκίνησα με πρησμένα πόδια
η Σφίγγα ήταν στον σταθμό και με περίμενε
απεγνωσμένα έκανα την ίδια ερώτηση
ενώ ρωτούσα αυτή πέτρωνε
στο τέλος διαλύθηκε σε σκόνη

Ούτε κι αυτή άντεξε πάλι να μ' αρνηθεί

(Στον αρχαίο κόσμο βραδιάζει πια νωρίς, Γαβριηλίδης)

Πόλυ Μαμακάκη
LILIES AND WEEDS

Πήρες και φύτεφες ένα κρίνο γλυκό
Κατά το σπόρο της επιθυμίας
Το αρωμάτισες με όλο το λίπασμα που διαθέτεις
Το έπλασες νέο και ανθεκτικό

Το στόλισες στο βάθος μιας επιδερμίδας
 Ανάμεσα σ' άλλες άγριες ομορφιές
 Λευκό, να προσδοκάς επάνω του αφρονίες
 Ένα τέλειο κατασκεύασμα
 Από πικρές τσουκνίδες
 Σε σήφη
 Όπως ακριβώς το φαντάστηκες·

Δάγκωσε τώρα τη γεύση του!
 (Εν(δ)ος, Γαβριηλίδης)

Δημήτρης Μαρούλης
 1889-1966

γύρισα ένα απόγευμα αποκαμωμένη
 στις μπότες μου είχε κολλήσει
 η οσμή του κελιού και λάσπες
 ανθρώπων άταφων μα τελείως νεκρών

απέναντι γυμνό δέντρο
 και ο συγκολλητής φτερών δεν ήξερε
 πότε θα δέσει η φτερούγα
 όμως η κατάσταση δεν ήταν ποτέ η ίδια

τι κλισέ φράση σε μια χώρα
 που τα αποτυπώματα έχουν
 ολοένα και μεγαλύτερη αξία
 από τα χέρια αυτά τα ίδια

μαντεύω στο πικρό τσάι
 τα μυθεύματα της μνήμης
 ανθρώπων που χωνεύουν ρίμες
 κλάφε μαζί μου απόφε το έχω τόσο ανάγκη
 (Η έξοδος του Αλόνσο Κιχάνα, Γαβριηλίδης)

Λίλιαν Μπουράνη
 ΜΗ ΒΓΑΙΝΕΙΣ

Σε φάχνει η νύχτα.
 Όχι, μη βγαίνεις
 δεν τέλειωσα με τα κοφίματα...
 κι έχω
 ένα μουτζουρωμένο βλέφαρο
 –επιτοίχιο ρολόι–
 που γρατσουνάνε πάνω του
 οι λεπτοδείκτες
 κάθε που αργεί
 να κλάφει.
 Όχι μη βγαίνεις
 άναφε μόνο ένα καντήλι
 για τη νυχτερινή μου
 προσευχή.
 Νυν και αεί! αγάπη μου
 φαλτσάρει
 ο φάλτης ήχος
 μα εσύ κοιμήσου.
 Όλα αναβάλλονται
 στο χρόνο.
 Των εραστών το φίλημα
 ο τυχοδιώκτης ύπνος
 και όσα είχα να σου πω.
 (Ερώματα, Μανδραγόρας)

Κωστής Παπακόγκος
 Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Γεράματα φτώχεια μοναξιά φαρμάκια-
 η άκρα ταπείνωση· αλλά η φυχή κατάρτι
 να δέρνεται μέσα στα εφτά μπουγάζια.

Αν δεν τον είχε ο Χάρος φοβηθεί
 ήσυχος θα λημέριαζε τώρα κι αυτός
 κάτω από έναν έλατο, δίπλα στον Άρη.
 (Χιονισμένος λύχνος, Μανδραγόρας)

Χρυσούλα Πλάλα
 ΤΑ ΦΟΡΤΙΑ

Δε μπόρεσες ποτέ να πεις
 Τα πράγματα με τ' όνομά τους
 κι όλο σε σύγχυση βρισκόσουν
 σ' ένα πέλαγος απροσδιόριστο
 μα δεν κατάλαβες ότι
 αυτό δεν είναι λεπτότης
 αλλά μια ανεξέλεγκτη ολέθρια δειλία
 γι' αυτό ξεσπάθωσαν πρόσωπα και πράγματα
 όπως είναι
 Με γλώσσα ξάστερη
 πες τα και θα λυτρωθείς.

(«Φ», Γαβριηλίδης)

Θοδωρής Σαρηγκιόλης
 ΔΙΚΟΠΗ ΛΑΛΙΑ

στον Μάρκο Μέσκο

Η πατρίδα μου γλώσσα δεν έχει·
 λουλούδια άχρωμα, δέντρα άοσμα,
 πέτρες που μουλιάζουν στον καιρό
 στην υγρασία των αιώνων.

Μια δίκοπη λαλιά,
 ένας γενναιόδωρος αντικατοπτρισμός
 την πόρτα θ' άνοιγε στο φως της ιστορίας.
 Η άνοιξη, ανυπόμονη,
 θα 'βαζε στην τράπεζα των συναλλαγών
 και των υποτιμήσεων
 την ανιδιοτελή της ανθοφορία,
 το βλέμμα περιμένοντας
 και το χέρι που θα διέτρεχε τον κυματισμό
 του ενθουσιασμού.

Η γλώσσα μου πατρίδα δεν έχει·
 με κουπιά λιμνάζει σπασμένα,
 με τα όνειρα δεμένα πλαγιάζει.
 (Το δέρμα του χρόνου, Γαβριηλίδης)

Νίκος Σκούτας
 ΕΜΠΝΕΥΣΗ

Σαν τις νιφάδες
 του χιονιού

να εμφανιστεί
να με ακουμπήσεις
σαν εκατοντάδες
λευκές πεταλούδες
και να καλύφεις
τα χρώματα που
ξεθωριάζουν
με το χρόνο.
Σαν το χιόνι
να λιώσουμε μαζί
ένα βράδυ

και την άλλη μέρα
να ξεπατικώσουμε
σε ένα λευκό χαρτί
το ποίημα.

(Σολιστ, Κέδρος)

Δημήτρης Τρωαδίτης

Τ' αγκάλιασμα όαση των χεριών
οι κόκκινες λέξεις την αυγή
φίχουλα ευημερίας
αλλά ποτέ ολόκληρο καρβέλι

το τραγούδι θα ηχεί
ανοίγοντας ρωγμές στον ήλιο

η σκιά του φθινοπώρου θα χάνεται
στην ακυμάτιστη θάλασσα
σπάζοντας τα στεγανά
της χάρτινης αντανάκλασης
της ελευθερίας

η ανυποφίαστη πόλη
θα έχει ένα φως λιγοστό
ασάλευτες κραυγές
ν' ανατριχιάζουν
στο τριζοβόλημα της φωτιάς

(Η μοναξιά του χρόνου, Το κόσκινο)

Αλέξανδρος Φωσταίνης
ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΤΟΥ ΚΑΘΗΚΟΝΤΟΣ

Κι αυτός που κάρφωσε στο σταυρό
το Χριστό.
Κι αυτός που χάξευε το θέαμα
πάνω απ' τη Χιροσίμα.
Κι αυτός που άνοιξε τη στρόφιγγα
στο θάλαμο των αερίων.

Και άλλοι αμέτρητοι άλλοι
που είναι εδώ και έρχονται
και δεν τελειώνουν.

«Εμείς
πιστοί σε διαταγές, στρατιώτες
είμαστε του καθήκοντος.»
Μας πέταξαν κατάμουτρα.
Και δεν είπαμε τίποτα.

(Η προσευχή των λόφων, Πλανόδιον)

Νίκη Χαλκιαδάκη
ΙΧΝΗΛΑΤΗΣ

Οι νοικοκυρές ανοίγουν τα παράθυρα πριν ξημερώσει
Τινάζουν απ' τις κουβέρτες τη μυρωδιά των σωμάτων
Σαπουνίζουν τ' αποτυπώματα των χειλιών απ' τα
φλιτζάνια

Εξαφανίζουν τις δαχτυλιές, τα φίχουλα
τα τσαλακωμένα χαρτάκια
Και μένα δεν μου έμεινε παρά μόνο
ένα πάτωμα ή ένα ταβάνι γεμάτο σκόνη
αρνούμαι την ηλεκτρική μου σκούπα
που ρούφηξε όλη μου τη μνήμη
και ξεκουράζεται σαν φίδι
κάτω απ' το κρεβάτι

(Ανάσκελη με πυρετό, Μανδραγόρας)

Κλέλια Χαρίση
ΕΛΠΙΔΟΦΟΡΑ ΣΥΝΗΘΕΙΑ

Κι αν δηλώσω παραίτηση
από τη συνήθειά μου να ελπιδοφορεί;

Λες να τρέξει να με φάξει
όταν χαμένη στις σκέψεις της
και η ίδια θ' απορεί
για την ανάγκη εκείνη
που προστάζει η αφαίρεση;

Ίσως, όταν το πρέπει
χάσει την αξιοπρέπειά του
απέναντι στο αξίζει,
να συντονιστούμε.

(Στέγη αναζητήσεων, Διάττων)

Χάρης Ψαρράς
ΕΠΑΝΑΠΑΤΡΙΣΣΜΟΣ

Κοντοστέκομαι και βλέπω τον πατέρα.
Πηδά πάνω απ' τους φράχτες,
αχαλίνωτος ίππος και συνάμα παιδί,

πιο παιδί από εμένα κι εσένα,
συνοφρυωμένος σαν Θεός
που ξέπεσε αμνημόνευτος.

Εγώ, κρυμμένος πίσω από τους θάμνους,
περιμένω να ξημερώσει,
να πάρω τον δρόμο για το σπίτι.
Ποιο σπίτι; Αυτό που έχει από χρόνια γκρεμιστεί;

Ε ναι λοιπόν. Ένας ακόμη
λόγος για να γυρίσω πάραυτα.
Τα μεγαλόπνοα σχέδια ανθούν κατεξοχήν
επάνω στα συντρίμια.

(Τα όντως όντα, Κέδρος)

Editorial

Στις 12 Νοεμβρίου απονεμήθηκε για πρώτη φορά το Βραβείο Μεταφρασμένης Ποίησης «Άρης Αλεξάνδρου», που έχει θεσμοθετήσει το περιοδικό *Τα Ποιητικά* των εκδόσεων Γκοβόστη, με την ευγενική χορηγία της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στη συμβολή του Στράτου Μεϊντανόπουλου, υπεύθυνου του Γραφείου Αθήνας της Γενικής Διεύθυνσης, που με μεγάλη προθυμία δέχτηκε την πρόταση υιοθέτησης του βραβείου, αντιλαμβανόμενος τη σημασία του, και οργάνωσε τη χορηγία αυτή.

Αν στις πρώτες συζητήσεις για τη δημιουργία του περιοδικού κυριάρχησε η ιδέα για ένα βραβείο, πολύ σύντομα η πληθώρα των βραβείων ποίησης, ακόμη και πρωτοεμφανιζόμενων ποιητών, οδήγησε τις συζητήσεις σε ένα αδιέξοδο. Έως ότου ήρθε η ιδέα για τη μετάφραση της ποίησης, για την ποιητική μετάφραση, που παρά την τεράστια σημασία της στο λογοτεχνικό σύστημα υποδοχής και με όλες τις ιδιαιτερότητές της δεν βρίσκεται σήμερα στο προσκήνιο. Το βάρος πέφτει ως επί το πλείστον πάνω στα λογοτεχνικά περιοδικά, που συχνά παρακολουθούν την τρέχουσα παραγωγή, αλλά και επαναφέρουν κλασικούς ποιητές στην επικαιρότητα ή αξιόλογες φωνές που δεν μεταφράστηκαν στην ώρα τους και, όπως συμβαίνει συνήθως στα λογοτεχνικά πράγματα, επιδρούν ετεροχρονισμένα και απροσδόκητα. Διότι δύσκολα εκδίδεται αυτοτελώς η μεταφρασμένη ποίηση και, φυσικά, ελάχιστα πληρώνεται, εάν και όταν πληρώνεται. Είναι καρπός αφοσίωσης και αγάπης, συνήθως ποιητών για άλλους ποιητές, αλλά όχι μόνο, όπως πιστοποιείται και από τη μικρή λίστα του βραβείου.

Στην περίπτωση των ποιητών, είναι γνωστή η συνάφεια του έργου με τις μεταφράσεις τους, παρότι η σχέση ανάμεσα στο ξένο κείμενο (στη σύγχρονη θεωρία ο όρος «πρωτότυπο» συχνά αποφεύγεται, καθώς δημιουργεί μια ιεραρχία που πολλοί θεωρητικοί δεν δέχονται στο μεταφραστικό ενέργημα) και τη μετάφρασή του είναι εξαιρετικά πολύπλοκη. Ο ίδιος ο Άρης Αλεξάνδρου είχε μια ιδιότυπη σχέση, λόγου χάρι, με την ποιητική μετάφραση. Βιοποριζόμενος από την μετάφραση, δεν μπορούσε αυτονοήτως παρά να μεταφράζει πεζογραφία. Του οφείλουμε χάριτες όχι μόνο γιατί μας γνώρισε τους Ρώσους κλασικούς σε εξαιρετη μετάφραση, αλλά και μια σειρά άλλους μεγάλους Ευρωπαίους και Αμερικανούς συγγραφείς, όπως ο Τζακ Λόντον ή ο Τζων Στάνμπεκ για παράδειγμα, συνεργαζόμενος συστηματικά με τον ρηξικέλευθο εκδότη Κώστα Γκοβόστη και τον γιο του, στη συνέχεια, Γιάννη. Η σχέση του όμως με την ποιητική μετάφραση ήταν ουσιαστική και ιδιαίτερη. Από τη μία, μετέφρασε και αυτός Ρώσους ποιητές που αγαπούσε. Από την άλλη, ήταν το δεξί χέρι του Γιάννη Ρίτσου σε τόσες μεταφράσεις που ο Ρίτσος επέλεξε, για λόγους ιδεολογικής αρχής, να κάνει από γλώσσες που δεν ήξερε και δη στην προκειμένη περίπτωση από τα ρωσικά. Απάνθισμα αυτών των μεταφράσεων του Άρη Αλεξάνδρου, δυσέυρετων ως επί το πλείστον, δημοσιεύουμε στο περιοδικό.

Επανερχόμενοι στο Βραβείο «Άρης Αλεξάνδρου», στο όνομα του οποίου τιμάται ένας μεγάλος μεταφραστής αλλά και όλοι οι αφανείς και διαφανείς μεσολαβητές του λογοτεχνικού πεδίου, η θέσπισή του επιδιώκει να αναδείξει τη σκληρή και δύσκολη αλλά πολύτιμη δουλειά της ποιητικής μετάφρασης, τη μεγάλη σημασία της όχι μόνο για το ποιητικό σύστημα υποδοχής, αλλά για το λογοτεχνικό γενικότερα και την ίδια τη γλώσσα. Αυτή η δουλειά σπανιότατα βραβεύεται. Καταλαμβάνοντας μικρό κομμάτι της εκδοτικής παραγωγής, όντας συχνά ολιγοσέλιδα, τα βιβλία της μεταφρασμένης ποίησης δεν έχουν συχνά τύχη στα βραβεία, παρότι συχνά περιβάλλουν με το κύρος τους τις μικρές λίστες. Στα βραβεία μεταφρασμένης ελληνικής λογοτεχνίας προς άλλες γλώσσες, η ποίηση δεσπάζει, ωστόσο, κι αυτό παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Η Επιτροπή του βραβείου είχε να επιλέξει ανάμεσα σε αρκετές και πολύ καλές μεταφράσεις, κείμενα κλασικά και σύγχρονα, εκδόσεις φροντισμένες, με πλούσιο παρακείμενο συχνά και άλλες ενταγμένες σε μια συστηματική προσέγγιση ενός ποιητή. Το βραβείο προσπάθησε να συναιρέσει την ανάδειξη του ξένου με το ελληνικό κείμενο, να συστήσει εκ νέου και σε ένα ευρύτερο κοινό έναν μεγάλο ποιητή, όπως ο Νοβάλις, μέσα από μια μετάφραση που αναδεικνύει με ευαισθησία και σκληρή δουλειά το πνεύμα και το γράμμα της ποίησής του, αυτήν του Κώστα Κουτσουρέλη – ειδικά σε μια εποχή όπου ο ρομαντισμός επανέρχεται, όπως φαίνεται, δυναμικά στο προσκήνιο στη χώρα μας και όχι μόνο.

Η Μ Ε Ρ Ο Λ Ο Γ Ι Ο 2 0 1 3

ΜΑΓΙΑΚΟΦΣΚΙ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Σόφια Ιλίνσκαγια

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΜΑΣ – με την οποία εκδίδουμε κάθε χρόνο ένα ημερολόγιο αφιερωμένο σε έναν λογοτέχνη από τους Μεγάλους Κλασικούς της Παγκόσμιας Λογοτεχνίας, με σκοπό να φέρουμε το αναγνωστικό κοινό σε μια πρώτη επαφή με τον εκάστοτε λογοτέχνη – κυκλοφορούμε και φέτος το ημερολόγιό μας με θέμα τον Βλαδίμηρο Μαγιακόφσκι, έναν από τους σημαντικότερους Ρώσους ποιητές της σύγχρονης εποχής. Εμπλουτισμένο με αποσπάσματα ποιημάτων του, σύντομο εισαγωγικό σημείωμα για τη ζωή και το έργο του, χρονολόγιο, εργογραφία και πλούσιο φωτογραφικό υλικό, αυτή η έκδοση δίνει την ευκαιρία όχι μόνο να τον θυμηθούν οι μνημένοι, αλλά και να τον γνωρίσουν οι αμύητοι.

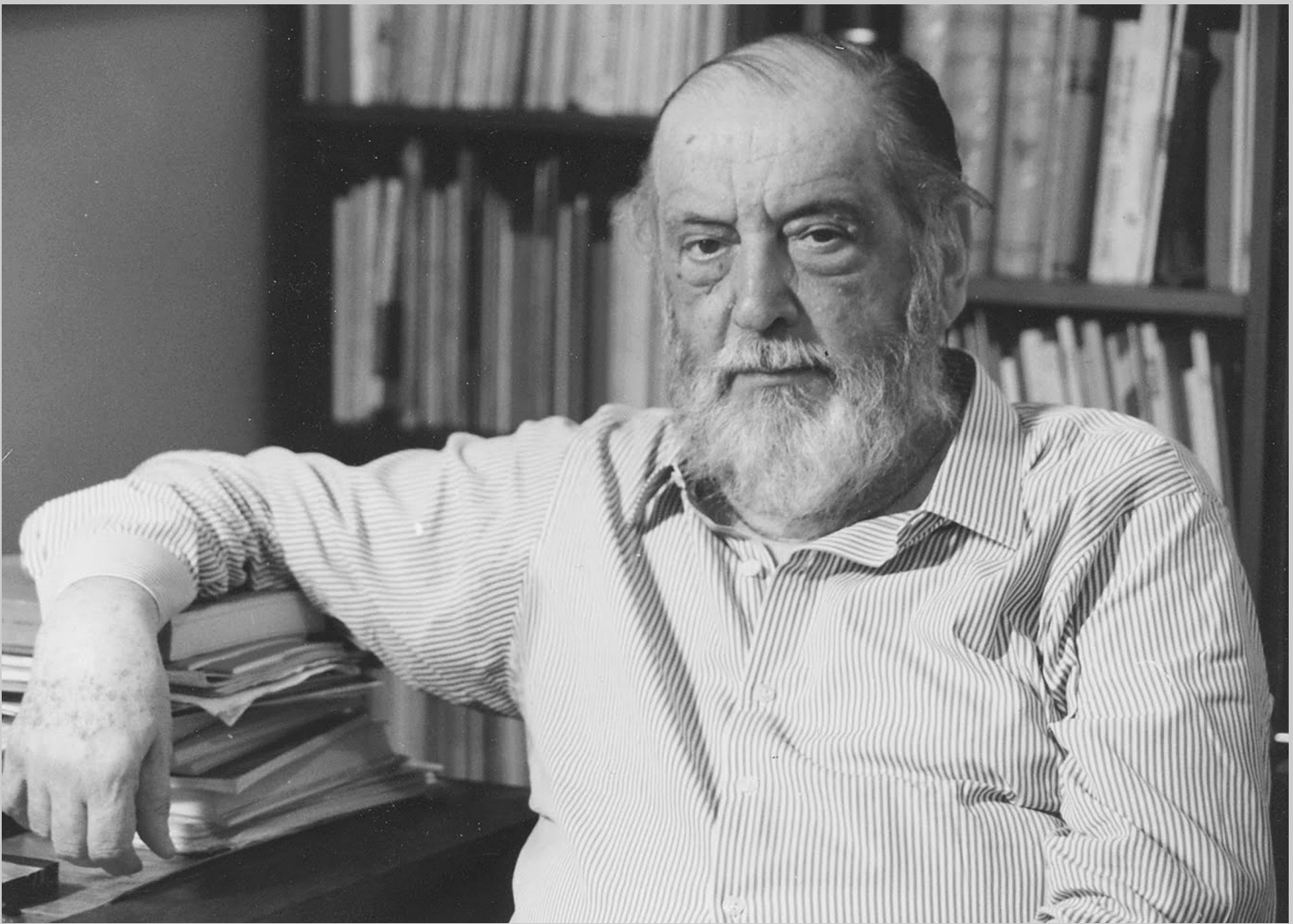

www.govostis.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

Μίλτος Σαχτούρης

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ 1948

Σημαία
 ακόμη
 τα δόκανα στημένα στους δρόμους
 τα μαγικά σύρματα
 τα σταυρωτά
 και τα σπέρτα καμένα
 και πέφτει η οβίδα στη φάτνη
 του μικρού Χριστού
 το αίμα το αίμα το αίμα
 εφιαλτικές γυναίκες
 με τρυφερά κέρνα

χέρια
 απεγνωσμένα
 χαϊδεύουν
 βόσκουν
 στην παγωνιά
 καταραμένα πρόβατα
 με το σταυρό
 στα χέρια
 και το τουφέκι της πρωτοχρονιάς
 το τόπι
 ο σιδηρόδρομος της λησμονιάς
 το τόπι του θανάτου